

Кыргыз Республикасынын Шайлоо жана референдум
өткөрүү боюнча борбордук комиссиясы

ЖК ШАЙЛОО
ВЫБОРЫ
ELECTIONS
2020

УЧАСТКАЛЫК ШАЙЛОО КОМИССИЯЛАРЫ ҮЧҮН КОЛДОНМО

Бишкек 2020

МАЗМУНУ

КИРИШҮҮ	5
I. УШКнын ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ: ТҮЗҮҮ ТАРТИБИ, НЕГИЗГИ ЫЙГАРЫМ УКУКТАРЫ ЖАНА ИШТӨӨ ПРИНЦИПТЕРИ	6
II. №1 ЭТАП. УШКнын ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ – “ДОБУШ БЕРҮҮ КҮНҮНӨ ЧЕЙИНКИ”	8
2.1. УШКнын мүчөлөрүнүн шайлоочулардын тизмелери менен иштөөсү	8
2.2. УШКнын шайлоо бюллетендери менен иштөөсү	15
2.3. Добуш берүү үчүн жайдан тышкары жерде добуш берүүнүн тартиби.....	15
2.4. УШКнын саясий партиялардын өкүлдөрү менен өз ара аракеттери	18
2.5. Шайлоочулардын, анын ичинде ДМЧ шайлоочулардын шайлоо укуктарын камсыз кылууда УШКнын мамлекеттик бийлик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары менен өз ара аракети	19
2.6. Шайлоону даярдоо жана өткөрүү мезгилинде шайлоо комиссияларынын жана укук коргоо органдарынын өз ара аракеттенүүсү	23
III. ШАЙЛООЧУЛАРДЫ МААЛЫМДОО БОЮНЧА УШК ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ	27
IV. № 2 ЭТАП УШКнын ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ – «ДОБУШ БЕРҮҮ КҮНҮ СААТ 08:00го ЧЕЙИН»	31
V. № 3 ЭТАП УШКнын ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ - «ДОБУШ БЕРҮҮ КҮНҮ СААТ 08:00дон 20:00го чейин»	34
VI. 4-ЭТАП. УШКнын ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ – “ДОБУШ БЕРҮҮНҮН ЖЫЙЫНТЫКТАРЫН БЕЛГИЛӨӨ ТАРТИБИ”	39
6.1. Добуштарды кол менен эсептөөнүн жол-жобосу.....	41
6.2. УШКнын жараксыз бюллетендер менен иштөөсү.....	42
6.3. Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протокол менен иштөө	45
6.4. Протоколду толтуруунун тууралыгын жана толуктугун текшерүү параметрлери.....	48
6.5. УШК документтерин АШКга берүү жол-жобосу	49
VII. ЭТАП № 5 - УШКнын ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ – «ДОБУШ БЕРҮҮ КҮНҮНӨН КИЙИН»	52
VIII. УШКнын ИШМЕРДҮҮЛҮГҮН ФИНАНСЫЛЫК ЖАКТАН КАМСЫЗ КЫЛУУ ..	52
IX. ШАЙЛОО МЫЙЗАМЫН БУЗГАНДЫК ҮЧҮН ЖООПКЕРЧИЛИК	54
X. УШК кызматкерлери үчүн зарыл эрежелер	66

КИРИШҮҮ

Ушул Колдонмо комиссияларда иштөөдө бардык кыйынчылыктарды четтетүүдө жана мүмкүн болуучу каталарды жана мүчүлүштөрдү болтурбоодо участкалык шайлоо комиссияларына (мындан ары -УШК) жардам берүү максатында иштелип чыккан.

Колдонмодо Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоону даярдоо жана өткөрүү процессинде комиссиялар тарабынан ишке ашырылуучу негизги жол-жоболор баяндалган.

Соңку шайлоолордон кийин Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына өзгөртүүлөр киргизилди, аларда шайлоо комиссиялары аткарууга тийиш болгон аракеттер жаңыча жол-жоболоштурулган.

Ушул колдонмодо камтылган шарттуу кыскартуулар:

- АЭУ – автоматтык эсептөө урнасы;
- ЖАМК – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Жазаларды аткаруу мамлекеттик кызматы;
- УКМК – Кыргыз Республикасынын Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитети;
- КР КИМК- Кыргыз Республикасынын Коргоо иштери боюнча мамлекеттик комитети;
- КР КК ГШ – Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Генералдык штабы;
- КР ССМ – Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлиги;
- МКК – КР Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик каттоо кызматы; Ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган;
- КБМР – Калктын бирдиктүү мамлекеттик реестри;
- ШЭБС – Шайлоочуларды эсепке алуунун бирдиктүү системасы;
- “КР Президентин жана КР Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө мыйзамы” КР КМ - “Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамы;
- “КРнын шайлоо комиссиялары жөнүндө” КР Мыйзамы – “КР Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча шайлоо комиссиялары жөнүндө” КР Мыйзамы;
- ЫЧКТ – ыкчам чара көрүүчү тобу;
- ДМЧА – ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген адамдар;
- КР ЭСӨМ – Кыргыз Республикасынын Эмгек жана социалдык өнүктүрүү министрлиги;
- ЖӨБО – жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары;
- КЭУ – коммерциялык эмес уюм;
- Шайлоочунун жеке маалыматтары – шайлоочунун инсандыгын тастыктаган документтеги электрондук чипте көрсөтүлгөн/жазылган шайлоочунун жеке идентификациялык номери, фамилиясы, аты, атасынын аты, туулган датасы, туруктуу жашаган жеринин дарегин камтылган маалыматтар;
- ШТ – шайлоочулардын тизмеси;
- ЖМК – жалпыга маалымдоо каражаттары;
- АШК – аймактык шайлоо комиссиясы;
- УШК – участкалык шайлоо комиссиясы;
- КР БШК – КР Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук комиссиясы.

I. УШКнын ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ: ТҮЗҮҮ ТАРТИБИ, НЕГИЗГИ ЫЙГАРЫМ УКУКТАРЫ ЖАНА ИШТӨӨ ПРИНЦИПТЕРИ

(«КР Шайлоо комиссиялары жөнүндө» Мыйзамдын 19-беренеси, 21-беренесинин 1-бөлүгү, 2019-жылдын 6-декабрындагы № 176 «Шайлоо комиссияларын түзүү, таркатуу жана шайлоо комиссияларынын резервин түзүү, жүргүзүү тартиби жөнүндө» жобо менен жөнгө салынат)

Участкалык шайлоо комиссиялары саясий партиялардын өкүлдөрүнүн экиден биринин жана жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өкүлдөрүнүн экиден биринин курамында **5 жылдык мөөнөткө** түзүлөт. УШКнын курамында ар бир саясий партиядан бирден ашык эмес өкүл болушу мүмкүн. УШК аймактык шайлоо комиссиясы тарабынан саясий партиялардын өкүлдөрүнүн мүчөлөрүнүн жетиден кем эмес курамында жана тийиштүү УШКнын резервинен түзүлөт. УШК мүчөлөрүнүн саны тийиштүү шайлоо участкаларындагы шайлоочулардын санына жараша Борбордук шайлоо комиссиясы тарабынан аныкталат:

Одөн 500 шайлоочуга	7 (жетиден) кем эмес УШК мүчөлөрү
501ден 1200 шайлоочуга	9 (тогуздан) кем эмес УШК мүчөлөрү
1201 шайлоочудан жогору	11 (он бирден) кем эмес УШК мүчөлөрү

Шайлоо комиссиясынын биринчи жыйыны тийиштүү шайлоо комиссиясынын жашы боюнча эң улуу мүчөсү тарабынан ал түзүлгөндөн кийин **үч күндөн кеч эмес** чакырылат.

УШК мүчөсү анын курамынан чыгып кеткенде анын ордун ээлөө УШКны түзүүдө чүчүкулак өткөрүү менен белгиленген кезекке ылайык резервдин жана саясий партиялардын резервдеринин талаптарын эске алуу менен ал чыгып кеткенден кийин **он күндөн кеч эмес** жүргүзүлөт.

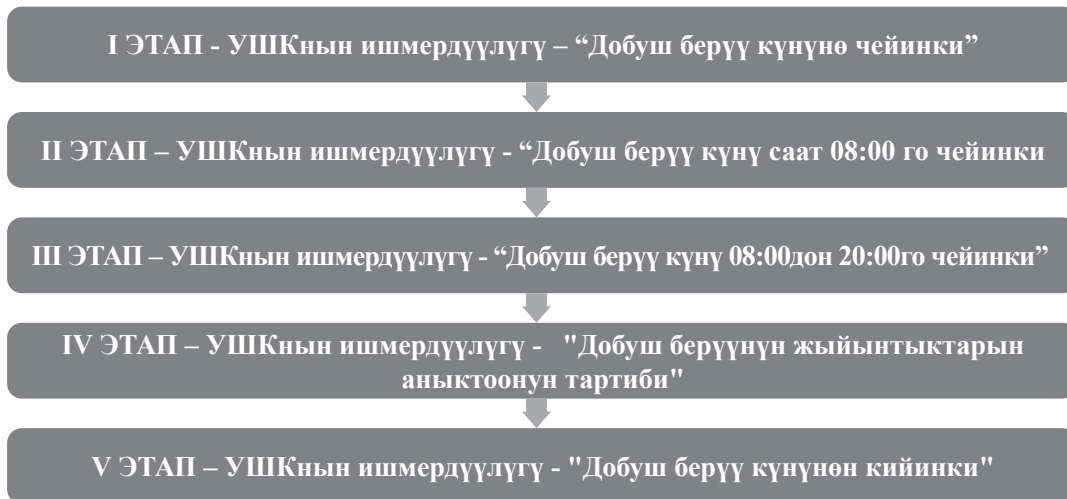
Участкалык шайлоо комиссиясынын негизги ыйгарым укуктары:

тийиштүү УШКнын дареги жана телефон номери тууралуу, анын иштөө убактысы, добуш берүү күнү жана орду жөнүндө, ошондой эле шайлоочуларды тизмеге киргизүү жөнүндө калкка маалымдайт;
шайлоочулардын таанышуусу жана такташы үчүн алардын шайлоочулардын тизмесине жеткиликтүүлүгүн камсыз кылат;
тийиштүү аймактагы шайлоочулардын тизмесин тактайт;
шайлоочулардын тизмесиндеги катал жана так эместиктер тууралуу арыздарын кабыл алат жана карайт, аларга тийиштүү өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө маселени чечет;
шайлоочулардан шайлоо дареги боюнча добуш берүү боюнча арыздарды кабыл алат;
шайлоо участкасынын аймагында үгүт материалдарын жайгаштыруу эрежелеринин сакталышына контролдук кылат;
шайлоочулардын добуш берүүчү жайдан тышкары добуш берүүсүн уюштурат;
добуш берүү күнүндө шайлоо участкасында добуш берүүнү уюштурат;
шайлоо участкасы боюнча добуштарды эсептөөнү жүргүзөт жана добуш берүүнүн жыйынтыгын белгилейт;
шайлоо мыйзамдарынын бузулушуна арыздарды жана даттанууларды өз компетенциясынын чегинде карайт жана алар боюнча чечимдерди кабыл алат;
шайлоону даярдоо жана өткөрүү менен байланышкан документтерди жогору турган шайлоо комиссиясына же архивге өткөрүп берүүнү камсыз кылат;
материалдык баалуулуктардын жана мүлктүн сакталышын камсыз кылат;
бюджеттик каражаттын келип түшүшү жана чыгымдалышы, шайлоону даярдоо жана өткөрүүдө финансылык отчет берет.

УЧАСТКАЛЫК ШАЙЛОО КОМИССИЯСЫНЫН ИШТӨӨ ПРИНЦИПТЕРИ

МЫЙЗАМДУУЛУК	Шайлоо комиссиясынын жыйналышы эгерде ага комиссиянын мүчөлөрүнүн көпчүлүгү катышса ыйгарым укуктуу. Шайлоо комиссияларынын чечимдери шайлоо комиссияларынын жыйналыштарында комиссиянын мүчөлөрүнүн белгиленген санынын көпчүлүк добушу менен кабыл алынат.
АЙКЫНДУУЛУК	Айкындуулуктун ачыктык, элдин билүүсү, транспаренттүүлүк принциптери менен көп жалпы окшоштугу бар. Анын маани маңызы купуялуулукту, тымызындыкты, жабыктыкты, жашыруундуулукту болтурбоодо турат. УШК ишинде кеңири коомчулуктун добуш берүүнүн жүрүшүнө, добуштарды саноого байкоо жүргүзүүгө жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу көз карашынан алганда эч кандай чектөөлөр болушу мүмкүн эмес. Айкындуулук принцибин кандайдыр бир чектөөлөр УШКнын ишине кийлигишүүнү, добуш берүүнүн жана добуштарды саноонун мыйзам менен белгиленген жол жобосун бузууларды блокировкалоо максаты менен гана шартталышы мүмкүн.
АЧЫКТЫК	Шайлоо комиссияларынын бардык чечимдери ачык болуп саналат. Шайлоо комиссиялары кабыл алынган чечимдер менен бардык жарандарды тоскоолдуксуз таанышуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылат.
КӨЗ КАРАНДЫСЫЗДЫК	Шайлоону даярдоо жана өткөрүү менен байланышкан бардык маселелерди чечүүдө, шайлоо комиссиялары алардын ыйгарым укуктарынын чектеринде мамлекеттик органдардан жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан көз карандысыз.
КОЛЛЕГИАЛДУУЛУК	Шайлоо комиссияларынын иши коллегиялдуулуктун негизинде ишке ашырылат. Коллегиялдуулук – комиссиянын көз карандысыздыгынын жана калыстыгынын, укукка каршы аракеттерден коргоонун маанилүү кепилдиги. УШК жыйналыштарындагы коллегиялдуулук жыйналыштарда мүчөлөрүнүн белгилүү бир санынын катышуу зарылдыгын, ар бир мүчөнүн күн тартибинин маселелерин эркин талдоо укугун жана бул маселелердин маңызы боюнча добуш берүүнү билдирет.
АДИЛЕТТҮҮЛҮК	УШК укук колдонуучу орган катары маалыматтык материалдардын объективдүүлүгүнө, мазмунунун аныктыгына көз салат, алар талапкерлердин, саясий партиялардын теңдештигин бузбашы керек, аларда талапкерлердин, саясий партиялардын кимдир бирөөсүнө артыкчылык берилбеши керек. Шайлоо алдындагы үгүт иштери үчүн арналган радио- жана теле көрсөтүүлөрдүн тартиби, көлөмү жана убактысы телерадио уюмдардын жетекчилиги менен макулдашуу боюнча шайлоо комиссиялары тарабынан белгиленет жана саясий партиялардын ортосундагы теңдик принципти сактоо менен бөлүштүрүлөт.
КАЛЫСТЫК	Калыстык принциби шайлоо өнөктүгү учурунда бардык партияларга ЖМКларга бирдей жеткиликтүүлүктү, КЭУлар тараптан процессте алардын тийиштүү катышуусунун кепилдиги менен шайлоого байкоо жүргүзүүнү, шайлоо өнөктүгү мезгилинде арыздардын жана даттануулардын аракеттүү жол жобосун, партияларды түзүү, финансылоону жүргүзүү тартибин камсыз кылат.

**Участкалык шайлоо комиссияларынын ишмердүүлүгүн шарттуу түрдө
5 этапка бөлсө болот:**

II. №1 ЭТАП. УШКнын ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ – “ДОБУШ БЕРҮҮ КҮНҮНӨ ЧЕЙИНКИ”

2.1. УШКнын мүчөлөрүнүн шайлоочулардын тизмелери менен иштөөсү

(«КР Президентин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР Мыйзамынын 14-беренесинин 2-пункту, 13-беренеси, Шайлоочуларды эсепке алуунун бирдиктүү системасы жөнүндө жобо жана Шайлоочулардын тизмесин түзүү жана тактоо боюнча БШКнын ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдар менен өз ара аракеттеринин тартиби жөнүндө жобо менен жөнгө салынат)

Шайлоочуларды, референдумдун катышуучуларын мамлекеттик эсепке алуу КР БШК тарабынан “Шайлоочуларды эсепке алуунун бирдиктүү системасы” (мындан ары - ШЭБС) маалыматтык системасын пайдалануу аркылуу Калктын бирдиктүү мамлекеттик реестринде (мындан ары – КБМР) камтылган жеке маалыматтардын негизинде жүргүзүлөт.

Шайлоочулардын, референдумдун катышуучуларынын (мындан ары – шайлоочулар) шайлоо укуктарын жүзөгө ашыруу, шайлоочуларды өздөрү жөнүндө маалыматтар менен тааныштыруу жана тактоо, ошондой эле добуш берүү максатында ар бир шайлоо участка, референдум участка боюнча (мындан ары – шайлоо участка) шайлоочулардын тизмеси түзүлөт.

КР ЖК депутаттарын шайлоодо **шайлоочулардын тизмесине** добуш берген күнү активдүү шайлоо укугуна ээ болгон жана Кыргыз Республикасынын мыйзамы менен белгиленген тартипте биометрикалык каттоодон өткөн КР бардык жарандары киргизилет.

Шайлоочулардын тизмеси – электрондук жана кагаз түрүндө Калктын бирдиктүү мамлекеттик реестринин (КБМР) негизинде түзүлгөн, добуш берүү күнү активдүү шайлоо укугуна ээ КР жарандарынын тизмеси. Шайлоо мыйзамы менен белгиленген берүү мөөнөтүнө ылайык шайлоочулардын тизмеси **алдын ала, контролдук жана биротоло бүткөрүлгөн** болуп бөлүнөт. Шайлоочулардын тизмесинин формасы ШЭБС жөнүндө жобо менен аныкталат.

Шайлоочулардын тизмесине сот тарабынан аракетке жөндөмсүз деп таанылган жана соттун мыйзамдуу күчүнө кирген өкүмү боюнча эркиндигинен ажыратуу жерлеринде камоодогу жарандар кирбейт.

Шайлоону жана референдумду даярдоо мезгилинде КР БШК жана МКК биргелешкен чечими боюнча жарандарды биометрикалык каттоо Кыргыз Республикасынын аэропортторунун, темир жол вокзалдарынын аймагында жүргүзүлүшү мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Президентин, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин

депутаттарын шайлоону, Кыргыз Республикасынын референдумун даярдоодо жана өткөрүүдө:

МКК добуш берүү күнүнө чейин 80 (сексен) календарлык күн калганда 18 жашка чыккан, биометрикалык маалыматтарды тапшырган жарандар жөнүндө маалыматтарды КБМРдан ШЭБСга автоматтык түрдө жүктөө жолу менен шайлоо участкаларынын чек араларын эске алып шайлоочулардын **алдын-ала тизмесин** түзөт. Маалымат ШЭБС жөнүндө жободо бекитилген формада берилет.

Шайлоочулардын **алдын-ала тизмесине төмөнкү жарандар киргизилбейт:**

- добуш берүү күнүндө 18 жашка чыга электер;
- Кыргыз Республикасынын жарандыгынан чыккандар;
- соттун мыйзамдуу күчүнө кирген өкүмү боюнча эркиндигинен ажыратуу жерлеринде камоодогулар;
- сот тарабынан аракетке жөндөмсүз деп таанылгандар;
- өлгөндөр (өлгөндүгү тууралуу күбөлүгүнүн негизинде).

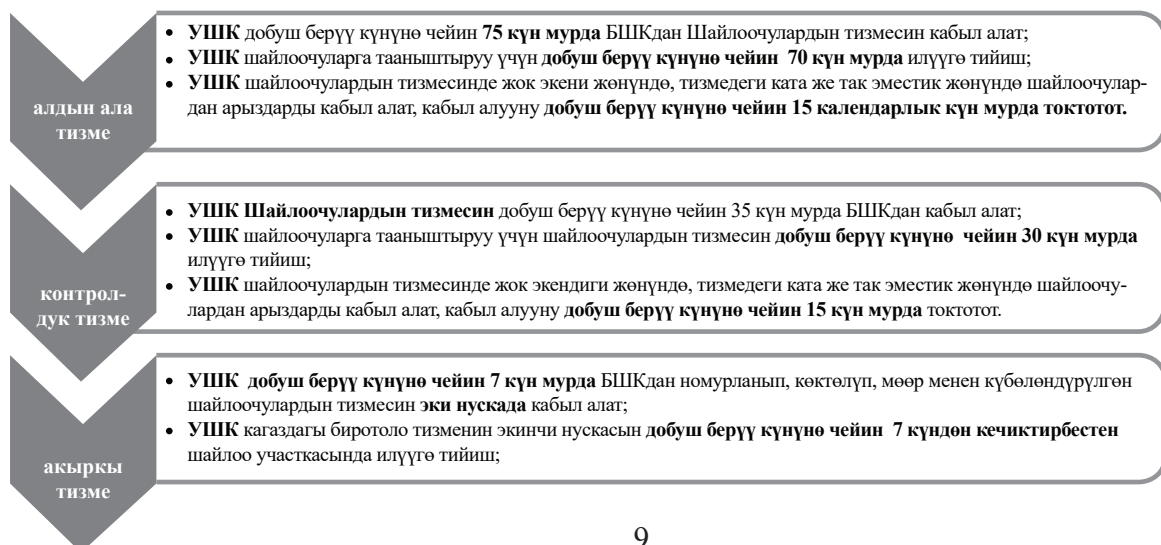
Түзүлгөн **алдын-ала тизме** бир эле маалда МКК тарабынан участкаларын, райондордун жана шаарлардын өңүтүндө туруктуу же иш жүзүндө жашаган жери, шайлоочунун туулган күнү жөнүндө маалыматтарсыз КБМРдан автоматтык жүктөө жолу менен “Тизме” мамлекеттик порталында таанышуу жана көрсөтүлгөн маалыматтарды тийиштүү тактоо, тизмедеги каталыктарды жана так эместиктерди аныктоо үчүн жайгаштырылат.

Шайлоочулар таанышуу жана тактоо үчүн шайлоочулардын **алдын-ала тизмеси** мамлекеттик “Тизме” порталына жайгаштырылган учурдан тартып МКК күн сайын төмөнкү жарандар жөнүндө маалыматтарды ШЭБСге жүктөп турат:

- Кыргыз Республикасынын жаранынын паспортун алгандар;
- биометрикалык каттоодон өткөндөр;
- өзүнүн жеке маалыматтарын (Ф.А.А., жеке идентификациялык номерин) өзгөрткөндөр;
- Кыргыз Республикасынын жарандыгынан чыккандар;
- паспортунда тийиштүү белгиси менен туруктуу жашаган жерин өзгөрткөндүгү жөнүндө маалыматтарды;
- өлгөндөр (өлгөндүгү тууралуу күбөлүгүнүн негизинде).

Добуш берүү күнүнө чейин 10 (он) календарлык күн калганда МКК жогоруда саналып өткөн жарандар жөнүндө маалыматтарды КР БШКга берүүнү токтотот.

УШКнын шайлоочулардын тизмеси менен иштөөсү боюнча иш аракеттеринин алгоритми

Шайлоо дарегинин өзгөргөндүгү тууралуу, шайлоочулардын тизмесине өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу шайлоочулардын арыздарын кабыл алуу жана иштеп чыгуу боюнча УШКнын иш-аракеттеринин алгоритми

1. **УШКнын мүчөсү** шайлоочуну биометрикалык маалыматтарды тапшыруу жана тийиштүү УШКнын **шайлоочулардын тизмесинде шайлоочу жок болгон учурда**, аны шайлоочулардын тизмесине киргизүү үчүн жакын жердеги биометрикалык маалыматтарды жыйноочу пунктуна **жөнөтөт**.

2. **УШКнын мүчөсү** шайлоочулардын тизмеси менен таанышуу учурдан тартып, бирок добуш берүү күнүнө чейин **15 календарлык күндөн кечиктирбестен** КР жаранынын паспортунун көчүрмөсүн (ал эми КРнын чегинен тышкары жашаган же жүргөн адамдарга – КР жаранынын паспортунун көчүрмөсүн, ал эми ал жок болгон учурда – КР жаранынын жалпы жарандык, кызматтык же дипломатиялык паспортунун көчүрмөсүн) милдеттүү түрдө тиркөө менен белгиленген түрдөгү арызды төмөнкү учурларда **кабыл алат**:

- шайлоочу тарабынан кандай болбосун каталарды табууда (**1-форма** боюнча арыз);
- шайлоочу тарабынан шайлоочулардын тизмесинде так эместиктерди табууда (**1-форма** боюнча арыз);
- шайлоо дареги боюнча добуш берүүгө ниети (**2-форма боюнча арыз**);

3. **УШКнын мүчөсү шайлоочуну идентификациялоо жол жобосунан жүргүзөт**, арызда көрсөтүлгөн маалыматтардын паспорттук маалыматтар менен шайкештигин жана туура толтурулгандын текшерет.

4. Биометрикалык идентификациялоодон өткөрүүдөн кийин идентификациялоону ийгиликтүү өткөндүгү тууралуу чек басып чыгарылат жана шайлоочуунун арызына тиркелет.

5. **УШКнын мүчөсү** шайлоочунун арызын атайын журналга **каттайт**.

6. **УШКнын мүчөсү**, каталарды же так эместиктерди оңдоо боюнча тийиштүү чараларды көрүү, шайлоочулардын тизмесинде шайлоочунун шайлоо дарегинин өзгөрүүсү боюнча тийиштүү чараларды кабыл алуу үчүн АКШнын системадик администраторуна реестр боюнча токтоосуз **жиберет**.

7. **УШКнын мүчөсү шайлоочуга** арыздын төмөнкү бөлүгүндө жайгашкан арызды иштеп чыгуунун статусун тактоо боюнча маалымат менен **айрыма талон тапшырат**.

8. Арызды иштеп чыгуунун натыйжалары жөнүндө жооп кагаз же электрондук билдирүү формада шайлоочу тарабынан көрсөтүлгөн дарек жана же байланыш маалыматтар боюнча **арыз кабыл алынган күндөн тартып 7 календарлык күндөн кечиктирбестен** тийиштүү АШКга жиберилет.

Шайлоочулардын кагаз түрүндө да, «Шайлоочунун кабинети» сервис аркылуу да келип түшкөн арыздарын иштеп чыгуу БШКнын АШКдагы системдик администратору тарабынан жүзөгө ашырылат.

Шайлоочулардын таанышуусу үчүн «Тизме» мамлекеттик порталында шайлоочулардын тизмеси дайыма жеткиликтүү, ал төмөнкү маалыматтарды камтыйт:

- УШКнын номери;
- шайлоочунун фамилиясы, аты-жөнү;
- туулган датасы;
- шайлоочунун орун которуштуруу баяны

<p>Билип туруп анык эмес маалыматтарды бергендиги үчүн шайлоочу Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган жоопкерчиликти тартат.</p>

ЭСТЕ САКТОО МААНИЛҮҮ!

УШК шайлоочудан арызды ал УШКга **жеке кайрылганда** же мыйзамдарда белгиленген тартипте автордоштуруудан өтүү менен «Тизме» <https://tizme.gov.kg/> мамлекеттик порталы аркылуу «Шайлоочунун кабинети» сервис аркылуу электрондук түрдө кабыл алат.

Арызга төмөнкүлөр милдеттүү түрдө тиркелет

- Кыргыз Республикасынын жаранынын **паспортунун көчүрмөсү** жана
- арыз берүүдө **биометрикалык идентификациялоодон өткөндүгү жөнүндө чек.**

Шайлоочу шайлоочулардын тизмесинде жок болгон учурда, УШКнын мүчөсү шайлоочуга аны шайлоочулардын тизмесине киргизүүнүн тартибин **түшүндүрөт** жана жакынкы жерде жайгашкан биометрикалык маалыматтарды жыйноочу пункттардын дарегин **берет.**

Шайлоо участкасына шайлоочуну идентификациялоо эмне үчүн керек жана ал кантип өткөрүлөт жана чек эмне үчүн керек?

Шайлоочуларды идентификациялоо манжалардын папиллярдык издери жана/же бетинин геометриясы боюнча жарандарды идентификациялоодон өткөрүү функцияларын камтыйт, ал төмөндөгүлөрдү көрсөтүү менен чекти басып чыгарат:

- Фамилиясы, аты-жөнү,
- ПИН,
- паспорттун сериясы жана №,
- паспорт боюнча дарегин,
- идентификациялоодон өткөн датасы жана убактысы.

Шайлоо участкасында шайлоочу арыз бергенде биометрикалык идентификациялоону жүргүзүү боюнча окуудан өткөн УШК мүчөлөрү шайлоочуну **идентификациялоону жүргүзөт.**

Шайлоочуну идентификациялоо шайлоочулардан № 1 форма жана № 2 форма боюнча арыздарды берүүдө бурмалоого жол бербөө үчүн жүргүзүлөт.

Билип туруп анык эмес маалыматтарды бергендиги үчүн шайлоочу Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган жоопкерчиликти тартаат.

УШК мүчөлөрү үчүн эскертүү

(биометрикалык идентификациялоо операторлору)

УШК мүчөлөрү шайлоочуларга шайлоочулардын тизмесиндеги маалыматты тактоо жагынан жардам берүүгө милдеттүү:

- "Тизме" маалыматтык ресурстук порталы - <https://tizme.gov.kg/>;
- Call-борборуна, 1255 жана 119 номерине чалып (акысыз);
- 119 номерине шайлоочунун ПИН-номери менен СМС билдирүүлөр, жооп катары сизге УШКнын номерин жана дарегин көрсөткөн билдирүү келет.

«КР Президентин жана Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 15-беренесинин 2,3-бөлүгүнө ылайык, ар бир шайлоочу добуш берүү күнүнө чейин **15 календарлык күндөн кечиктирбестен участкалык шайлоо комиссиясына арыз берүүгө укуктуу, б.а. 2020-жылдын 20-сентябрына чейин шайлоочу биометрикалык идентификациядан өтүшү керек:**

- кандайдыр бир ката же так эместик табылса, ошондой эле шайлоочулардын алдын ала тизмесинде жок болсо, тиешелүү участкалык шайлоо комиссиясына

1-формага ылайык арыз (*шайлоочулардын тизмесине өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө арыз*) тиркелүүчү документтери тиркелет;

- эгер сиз шайлоо дарегин боюнча добуш берүүнү кааласаңыз – паспорттун көчүрмөсү менен **2-формадагы арыз** (*шайлоо дарегин өзгөртүү жөнүндө арыз*). Шайлоо дарегин өзгөртүү жөнүндө арыздар туруктуу жашаган жериндеги УШКга же шайлоочунун шайлоо дарегин боюнча добуш берүүнү каалаган УШКга берилет.

1. Шайлоочулар 1-формага ылайык шайлоочулардын тизмесине өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө арыз бергенде:

УШК мүчөсү (идентификациялоо оператору) ШКнын бекитилген чектери менен шайлоочунун паспортунда жашаган жерин каттоону текшерет, шайлоочунун паспортундагы сүрөтү менен визуалдык салыштырып, шайлоочулардын тизмесинде шайлоочунун бар экендигин текшерет.

А) Эгерде шайлоочу паспорттогу туруктуу жашаган жери боюнча шайлоо участогун көрсөтсө, анда УШК мүчөсү (идентификациялоо оператору) шайлоочулардын тизмесинде бар болгондо:

- шайлоочунун идентификациялоо процедурасын идентификациялоо квитанциясын басып чыгаруу аркылуу жүзөгө ашырат;
- арызды кабыл алат жана текшерет, шайлоочунун паспортунун көчүрмөсүн толтуруунун жана көрсөтүлгөн маалыматтын тура экендигин, арызга инсандыгын тастыктаган квитанциясын тиркейт;
- шайлоочуга арыздын түбүндө жайгаштырылган өтүнмөнү карап чыгууна балын тактоо жөнүндө маалымат менен купонду берет.

Б) эгерде шайлоочу шайлоочулардын тизмесинде болбосо, УШКнын мүчөсү (идентификациялоо оператору) шайлоочуларды шайлоочулардын тизмесине киргизүүнүн тартибин түшүндүрөт (*“Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө” конституциялык Мыйзамынын 14-беренесинин 2-бөлүгүнө, “Кыргыз Республикасынын жарандарын биометрикалык каттоо жөнүндө” Мыйзамынын 2-беренесинин 2-пунктуна ылайык, биометрикалык каттоодон өткөн жарандар шайлоочулардын тизмесине киргизилет*);

- шайлоочуга биометрикалык маалыматтарды чогултуучу пункттардын даректерин берет;
- арызды кабыл алат жана шайлоочунун паспортунун көчүрмөсүн толтуруунун жана көрсөтүлгөн маалыматтын тура экендигин текшерет;
- шайлоочуга арыздын түбүндө жайгаштырылган өтүнмөнү карап чыгууна балын тактоо жөнүндө маалымат менен купонду берет.

В) Эгерде шайлоочу паспортто көрсөтүлгөн маалыматтар боюнча шайлоочулардын тизмесиндеги маалыматтарда ката же так эместиктапса, УШК мүчөсү (идентификациялоо оператору):

- шайлоочунун идентификациялоо процедурасын идентификациялоо квитанциясын басып чыгаруу аркылуу жүзөгө ашырат;
- арызды кабыл алат жана текшерет, шайлоочунун паспортунун көчүрмөсүн толтуруунун жана көрсөтүлгөн маалыматтын тура экендигин, арызга инсандыгын тастыктаган квитанциясын тиркейт;
- шайлоочуга арыздын түбүндө жайгаштырылган өтүнмөнү карап чыгууна балын тактоо жөнүндө маалымат менен купонду берет.

Идентификациялык күбөлүгү жокболгон учурда шайлоочунун арызын кабыл алууга жол берилбейт жана АШК системдик администратору тарабынан кабыл алынбайт.

2. Шайлоочулар 2-формага ылайык шайлоо дарегин алмаштырууга арызбергенде:

УШК мүчөсү (идентификациялоо оператору) шайлоочунун паспортундагы сүрөтү менен визуалдык салыштырып, шайлоочулардын тизмесинде шайлоочунун бар экендигин текшерет.

А) Эгерде шайлоочу шайлоочулардын тизмесинде болсо УШКнын мүчөсү (идентификациялоо оператору):

- шайлоочунун идентификациялоо процедурасын идентификациялоо квитанциясын басып чыгаруу аркылуу жүзөгө ашырат;
- арызды кабыл алат жана текшерет, шайлоочунун паспортунун көчүрмөсүн толтуруунун жана көрсөтүлгөн маалыматтын тура экендигин, арызга инсандыгын тастыктаган квитанциясын тиркейт;
- шайлоочуга арыздын түбүндө жайгаштырылган өтүнмөнү карап чыгууна балын тактоо жөнүндө маалымат менен купонду берет.

Б) эгерде шайлоочу шайлоочулардын тизмесинде болбосо, УШКнын мүчөсү (идентификациялоо оператору) шайлоочуларды шайлоочулардын тизмесине киргизүүнүн тартибин түшүндүрөт (“КР Президентин жана КР Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө” конституциялык Мыйзамынын 14-беренесинин 2-бөлүгүнө, “Кыргыз Республикасынын жарандарын биометрикалык каттоо жөнүндө” Мыйзамынын 2-беренесинин 2-пунктуна ылайык, биометрикалык каттоодон өткөн жарандар шайлоочулардын тизмесине киргизилет);

- шайлоочуга биометрикалык маалыматтарды чогултуучу пункттардын даректерин берет;
- шайлоочуга 1- жана 2-формасындагы арыздын бланктарын толтурууга берет;
- арыздын, шайлоочулардын паспортунун көчүрмөсүнүн көрсөтүлгөн маалыматтарынын тура жана шайкеш келишин текшерет;
- шайлоочуга арыздын түбүндө жайгаштырылган өтүнмөнү карап чыгууна балын тактоо жөнүндө маалыматы менен купонду берет.

Идентификациялык күбөлүгү жок болгон учурда шайлоочунун арызын кабыл алууга жол берилбейт жана ТШК системдик администратору тарабынан кабыл алынбайт.

Күнсыйын УШК мүчөсү (идентификациялоо оператору) арыздардын реестрин түзөт (“Шайлоочуларды бирдиктүү каттоо системасы жөнүндө” Жобосунун 7 жана 8-тиркемелери КР БШКнын 11.02.2020-ж. № 40 токтому менен бекитилген) жана тиешелүү чараларды көрүү үчүн аларды АШКнын системдик администраторуна жөнөтөт. Реестрге арыздар, идентификациялык квитанциялар жана шайлоочулардын паспортторунун көчүрмөлөрү тиркелиши керек.

Шайлоочулардан келип түшкөн арыздарды иштеп чыгуудан жана КБМРда камтылган маалыматтар менен шайлоочулардын тизмесин актуалдаштыруудан кийин, КР БШК шайлоочулардын акыркы тизмесин түзөт.

КР БШК добуш берүү күнүнө чейин 3 календарлык күн мурда идентификациялоо боюнча жабдуулардын комплектин жана керектелүүчү материалдарын жеткирүүнү камсыз кылат жана идентификациялоо боюнча жабдуулардын толук сакталышын камсыз кылуу үчүн аларды жергиликтүү мамлекеттик администрацияларга өткөрүп берет.

Шаарлардын мэрияларына жана жергиликтүү мамлекеттик администрацияларынын алдында идентификациялоо боюнча жабдууларды алуу, сактоо жана УШКга жеткирүү боюнча штабдар түзүлөт. Штабдын курамына аймактык шайлоо комиссияларынын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын, ММКнын аймактык түзүмдөрүнүн жана башка мамлекеттик органдарынын мүчөлөрү жана кызматкерлери кирет.

Добуш берүү аяктагандан кийин МКК шайлоого катышкан шайлоочулардын тизмесин түзөт жана анын электрондук версиясын КР БШКга токтоосуз берет.

Добуш берген күнү социалдык тейлөө жана саламаттык сактоо уюмдарында жүргөн жарандарынын шайлоо укуктарын камсыз кылуу боюнча УШКнын ишин уюштуруу

Стационардык дарылоо-профилактикалык мекемелеринде, шектелүүчү жана айыпталуучу катары камакта кармоо жерлердеги шайлоочулардын жана ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген шайлоочулардын эсебин уюштуруу максатында ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдар – Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлиги, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Жазаларды аткаруу мамлекеттик кызматы, Кыргыз Республикасынын Эмгек жана социалдык өнүктүрүү министрлиги ар бир жылдын 1-февралына жана 1-августуна карата жогоруда аталган шайлоочулардын иш жүзүндөгү саны жөнүндө маалыматтарды КР БШКга берүүгө милдеттүү.

Бул ыйгарым укуктуу органдар тарабынан маалыматтар белгиленген үлгүдөгү форма боюнча берилет.

КР Президентин, КР Жогорку Кеңешинин депутаттарынын шайлоону, КР референдумун даярдоодо жана өткөрүүдө добуш берүү күнүнө чейин 85 календарлык күндөн кечиктирбестен КР ТИМ консулдук (убактылуу консулдук) эсепке турган жана биометрикалык каттоодон өткөн КРнын чегинен тышкары жашаган жана жүргөн шайлоочулар жөнүндө маалыматты КР БШКга берет.

Кыргыз Республикасынын чет өлкөдөгү тийиштүү дипломатиялык өкүлчүлүктөрүнүн жана консулдук мекемелеринин жетекчилери шайлоону жана референдумдарды даярдоо жана өткөрүү мезгилинде күн сайын КР БШКга КР ТИМ аркылуу консулдук (убактылуу консулдук) эсепке турган шайлоочулар жөнүндө маалымат беришет.

Шайлоочулар жөнүндө бул маалыматтар добуш берүү күнүнө чейин 85 календарлык күн мурда КР БШК МККга шайлоочулардын алдын ала тизмесин түзүү үчүн жиберилет.

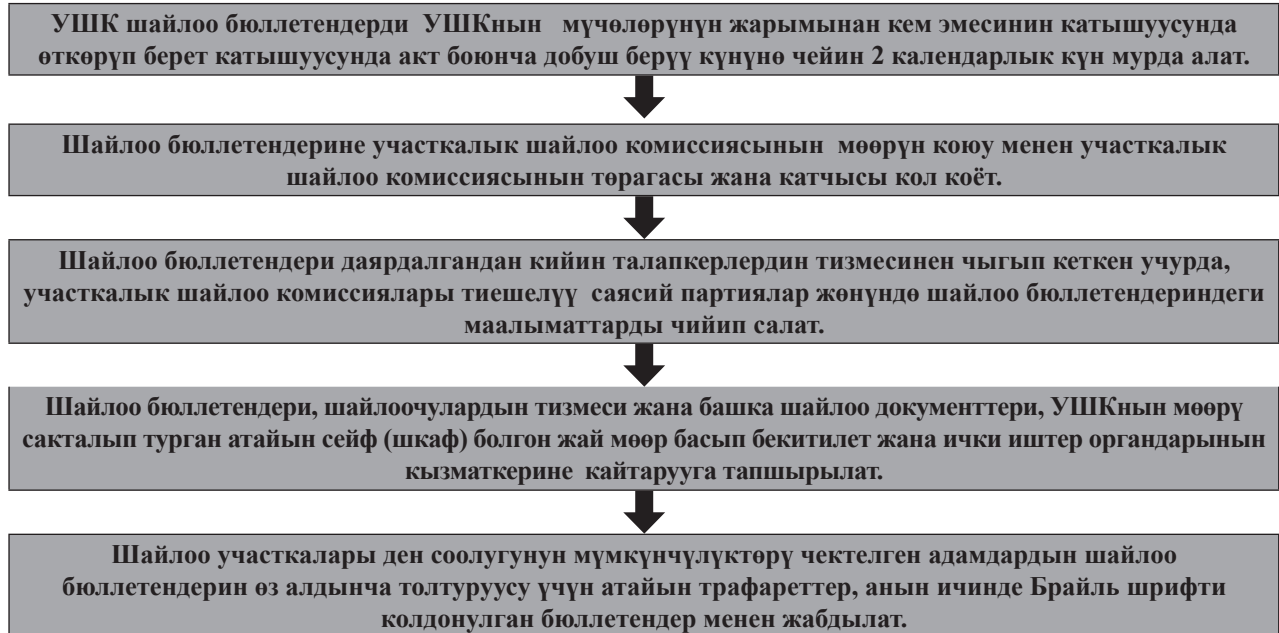
УШК чет өлкөдө добуш берүү күнүнө чейин **15 календарлык күн** мурда шайлоочулардын тизмесиндеги так эместиктерди өзгөртүү, шайлоо дарегин алмаштыруу жөнүндө шайлоочулардын арыздарын кабыл алууну токтотот жана добуш берүү күнүнө **чейин 12 календарлык күн** мурда дипломатиялык миссиялардын жетекчилери шайлоочулардын акыркы тизмесине кошуу үчүн МККга биометрикалык каттоодон өткөн жарандардын маалыматтарын камтыган электрондук алып жүрүүчүлөрдү ноутбуктарды жеткирүүнү камсыз кылат жана көмөк көрсөтөт.

КР Президентин, КР Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоону, КРда референдумду даярдоодо жана өткөрүүдө КР ССМ, КР УКМК, ЖАМК, КР КИМК, КР КК ГШ, КР ИИМ, КР ЭСӨМ, үзгүлтүксүз иштеген ишканалардын (вахта иштеринин) жетекчилери добуш берген күнү стационардык дарылоо-профилактикалык мекемелеринде, шектелүүчү жана айыпталуучу катары камакта жаткан жерлердеги, үзгүлтүксүз иштеген ишканалардагы (вахта иштериндеги) **шайлоочулар**, кыска мөөнөттөгү аскер кызматчылары, аскер кызматчылары жана алардын үй-бүлө мүчөлөрү, аскер бөлүктөрүндө жашаган башка адамдар **тууралуу маалыматтарды түзөт жана добуш берүү күнүнө чейин 12 (он эки) календарлык күндөн кечиктирбестен УШКга берет.**

2.2. УШКнын шайлоо бюллетендери менен иштөөсү

(«КР Президентин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР Мыйзамынын 30-беренеси менен жөнгө салынат)

Добуш берүүгө катышуу үчүн шайлоочу шайлоо бюллетенин алат, ал так отчеттуулуктагы документ болуп саналат. Формасы жана аны коргоо даражасы Борбордук шайлоо комиссиясы тарабынан аныкталат. Шайлоо бюллетендеринин саны катталган шайлоочулардын санынан 0,1 пайыздан ашык болбоого тийиш.

Басмакананын, шайлоо комиссиясынын жайларынан шайлоо бюллетендерин алып чыгууга, ошондой эле шайлоо бюллетендерин көчүрмөлөөгө жана таратууга тыюу салынат.

2.3. Добуш берүү үчүн жайдан тышкары жерде добуш берүүнүн тартиби

(«КР Президентин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР Мыйзамынын 33-беренеси менен жөнгө салынат)

Шайлоочулардын тизмесине киргизилген шайлоочулар,

- ден соолугунун абалы же майыштыгы боюнча добуш берүү үчүн шайлоо участкасына келе албаган шайлоочулар;
- добуш берүү күнү ооруканаларда, шектүүлөр жана айыпталуучулар кармалган жайларда камалып турган шайлоочулар;
- алыскы жана жетүүгө кыйын райондордо жайгашкан жерлерде, мал чарбасынын алыскы участкаларында убактылуу жашаган шайлоочулар;
- ошондой эле өзгөчө учурларда тиешелүү шайлоо комиссиясынын чечими боюнча калктуу конуштардан алыс обочолонгон жерлерде жайгашкан аскер бөлүктөрүндө шайлоо күнү кызмат өтөп жаткан аскер кызматчылары, шайлоо күнү кызмат өтөп жаткан ички иштер органдарынын кызматкерлери, эгер алар шайлоо участкасынын аймагында туруктуу жашаса, ага өзүнүн жайгашкан жери боюнча алардын убактылуу турган жери кирет;
- иштин үзгүлтүксүз цикл менен ишканаларда иштеген шайлоочулар;
- вахта ыкмасы менен иштеген шайлоочулар өзүнүн турган жери боюнча добуш берет.

УШК мындай шайлоочуларга добуш берүү үчүн жайдан тышкары добуш берүү мүмкүнчүлүгүн добуш берүү күнүнө **бир календарлык күн калганда камсыз кылууга милдеттүү.**

Добуш берүү үчүн жайдан тышкары жерде добуш берүү шайлоо күнүнө чейин **бир календарлык күн калганда саат 08:00дон 20:00го чейинки** мезгилде гана жана шайлоочунун добуш берүү үчүн жайдан тышкары жерде добуш берүү мүмкүнчүлүгүн түзүү жөнүндө жазуу жүзүндөгү арызынын негизинде гана жүргүзүлөт. Шайлоочунун арызы участкалык шайлоо комиссиясы түзүлгөндөн кийин ар кандай учурда, **бирок добуш берүү күнүнө чейин 3 календарлык күндөн кечиктирбестен** жасалышы мүмкүн.

УШК берилген бардык арыздарды атайын **реестрде каттайт.** Добуш берүү үчүн жайдан тышкары жерде добуш берүүгө мүмкүнчүлүк түзүү жөнүндө арызда шайлоочу добуш берүү үчүн жайга келе албай тургандыгынын себеби жана шайлоочу жөнүндө маалыматтар көрсөтүлүүгө тийиш.

УШКда добуш берүү үчүн көчмө үкөктөр **болууга тийиш.** Добуш берүү үчүн жайдан тышкары жерде добуш берүүнү УШК мүчөлөрү оператор менен бирдикте жүргүзүп, алар зарыл болгон сандагы шайлоо бюллетендерин ведомость боюнча, ошондой эле алдын ала мөөр басылган (пломба коюлган) көчмө үкөктү акт боюнча кол коюп алышат. Добуш берүү үчүн жайдан тышкары жерде добуш берүү саясий партиялардын өкүлдөрүнүн, байкоочулардын, жалпыга маалымдоо каражаттарынын катышуусу менен жүргүзүлөт.

УШК добуш берүү күнүнө чейин 2 күн калганда өзүнүн жыйналышында добуш берүү үчүн жайдан тышкары добуш берүүнү уюштура турган комиссиянын мүчөлөрүн чүчүкулак менен аныктайт (УШК мүчөлөрүнүн экиден кем эмесин). УШКнын төрагасы жана катчысы чүчүкулакка катышпайт.

УШК добуш берүү күнүнө чейин 2 күн калганда өзүнүн участкасына добуш берүүчү жайдан тышкары добуш берүү мүмкүнчүлүгүн берүү тууралуу жазуу жүзүндө арыз берген шайлоочулардын реестрин илип коюуга милдеттүү.

УШК төрагасы участкалык шайлоо комиссиясынын мүчөлөрүнө, ошондой эле катышып жаткандарга кароо үчүн жайдан тышкары добуш берүү үчүн бош көчмө үкөктөрдү көрсөтөт, аларга участкалык шайлоо комиссиясынын төрагасы, катчысы жана башка мүчөлөрү, катышып жаткандардын колу коюлуп, мөөр басылган А4 форматындагы барак менен чапталат (пломбаланат) жана участкалык шайлоо комиссиясынын мөөрү менен ырасталат.

Андан кийин **УШК төрагасы** бекитилген добуш берүү үчүн үкөктөргө контролдук барактарды салат.

Инфекциянын жайылышын алдын алуу жана санитардык-эпидемиологиялык коопсуздукту камсыз кылуу максатында, шайлоо комиссиялары идентификациялоо жүргүзүүдө жана добуш берүүчү жайдан тышкары добуш берүүнү өткөрүүдө коргонуу жана дезинфекциялоочу каражаттарды (бактерияга каршы салфеткаларды, санитайзерлерди, жабдуулардын операторлору үчүн латекс колкаптарды ж.б) өздөрү пайдаланууга жана шайлоочуларга берүүгө, үстүнкү беттерди дезинфекциялоочу каражаттар менен тазалоону камсыз кылууга тийиш.

Шайлоочуга келгенден кийин УШК мүчөлөрү оператор менен бирдикте шайлоочунун биометрикалык жана (же) жекече маалыматтары боюнча идентификациялоону жүргүзөт, андан кийин УШК мүчөсү ага чектин ордуна шайлоо бюллетенин берет.

Шайлоо бюллетенин бергенде шайлоочулардын **кагаз жүзүндөгү тизмесине** шайлоочунун инсандыгын ырастоочу документтин сериясы жана номери жазылат. Шайлоочу жүргүзүлгөн жазуунун тууралыгын текшерет жана шайлоочулардын кагаз жүзүндөгү тизмесине кол коёт.

Шайлоочу ал жерде башка адамдардын катышуусуна жол берилбеген атайын орунда шайлоо бюллетенин толтурат.

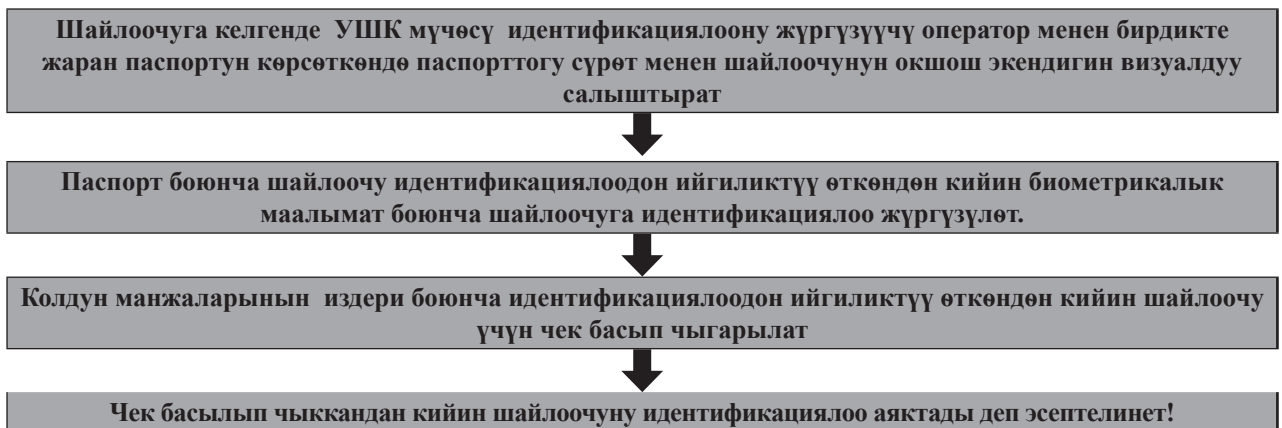
Эгерде шайлоочу ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелгендигинин кесепетинен же ден соолугунун абалы боюнча шайлоо бюллетендерин алууда өз алдынча кол кое албаса же шайлоо бюллетенин толтура албаса, ал Мыйзамда каралган тартипте башка шайлоочунун жардамынан пайдаланууга укуктуу.

Добуш берүү үчүн жайдан тышкары добуш берген шайлоочунун паспортунун номери менен сериясы шайлоочулардын тизмесине киргизилет жана ошол эле маалда шайлоочулардын тизмесинин тиешелүү графасына "Добуш берүү үчүн жайдан тышкары добуш берди" деген жазуу жазылат.

Жайдан тышкары добуш берүүнүн аякташы боюнча добуш берүү үчүн көчмө үкөктөрдүн көзөнөктөрү УШК төрагасы, катчысы жана башка мүчөлөрү, катышып жаткан байкоочулар тарабынан кол коюлган, А4 форматындагы барак менен чапталат (пломбаланат) жана УШКнын мөөрү менен ырасталат. Көчмө үкөк сейфте (шкафта) сакталат, ал мөөр басылып кошумча бекитилет (пломбаланат).

Добуш берүү үчүн жайдан тышкары добуш берген шайлоочулардын добуштарын эсептөө, добуш берүү үчүн жайда добуш берүүнүн аякташы боюнча жүргүзүлөт.

Добуш берүү үчүн жайдан тышкары добуш берүүнү өткөрүү боюнча УШК мүчөлөрүнүн иш-аракеттеринин алгоритми

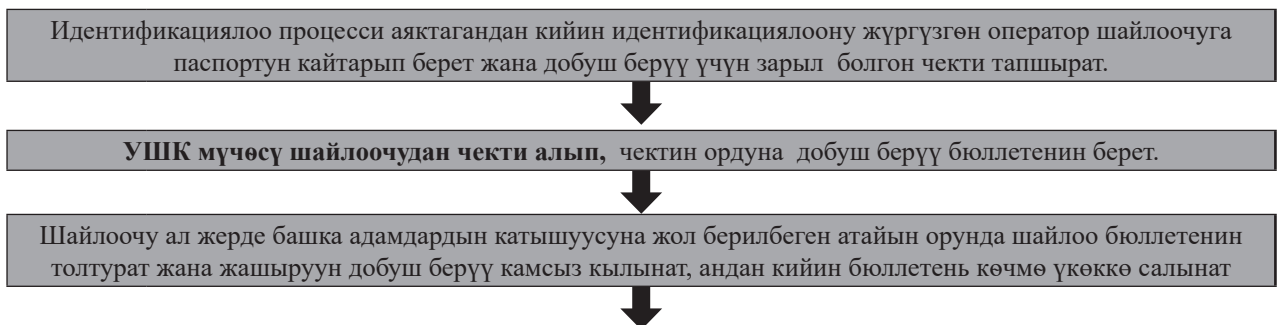

Шайлоочунун идентификациялоодон өткөндүгү жөнүндө чек жок болгон учурда, добуш берүү үчүн бюллетень берилбейт, шайлоочуга добуш берүүгө жол берилбейт!

МААНИЛҮҮ!

Шайлоочуну идентификациялоо жүргүзгөн оператор менен бирдикте УШК мүчөсү жаран паспортун көрсөтпөгөн учурда **идентификациялоо жол-жоболорунан жаранды өткөрүүдөн баш тартууга милдеттүү.**

Жайдан тышкары добуш берүүнүн аякташы боюнча добуш берүү үчүн көчмө үкөктөрдүн көзөнөктөрүн УШК төрагасы, катчысы жана башка мүчөлөрү, байкоочулар тарабынан кол коюлган жана УШКнын мөөрү менен ырасталган А4 форматындагы барак менен УШК мүчөсү чаптайт (пломбалайт).

МААНИЛҮҮ!

Жайдан тышкары добуш берүү аяктагандан кийин шайлоочуну идентификациялоону жүргүзгөн оператор УШК мүчөсү менен бирдикте жайдан тышкары добуш берген шайлоочуларды идентификациялоону өткөрүү жөнүндө баштапкы жана жыйынтыктоочу отчетту токтоосуз УШК төрагасына берүүгө милдеттүү.

УШК мүчөсү көчмө үкөктөрдүн сакталышын камсыз кылат. Көчмө үкөктөр сейфте (шкафта) сакталат, ал мөөр басылып кошумча бекитилет (пломбаланат).

Жайдан тышкары добуш берүү аяктагандан кийин Акт түзүлөт. Актыга жайдан тышкары добуш берген шайлоочуларды идентификациялоону өткөрүү жөнүндө баштапкы жана жыйынтыктоочу отчеттор тиркелет. Актыны түзүүгө катышкан ар бир адамга актыга кол коюлгандан кийин токтоосуз түрдө мөөр менен күбөлөндүрүлгөн анын көчүрмөлөрү берилет.

МААНИЛҮҮ!

Байкоочулар УШК мүчөлөрүн коштоп жүрүүгө жана жайдан тышкары добуш берүүнүн жол-жоболорун контролдоого укуктуу, бирок мында шайлоо бюллетендерин толтурууда добуш берүүчүлөрдүн өз эркин жашыруун билдирүүсүн камсыз кылууга милдеттүү.

2.4. УШКнын саясий партиялардын өкүлдөрү менен өз ара аракеттери

(«КР Президентин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР Мыйзамынын 9, 17-20-беренеси менен жөнгө салынат)

Саясий партия шайлоо комиссиясына өзүнүн өкүлүн дайындоого укуктуу:

- ыйгарым укуктуу өкүлүн;
- ишенимдүү адамын;
- шайлоо комиссияларындагы өкүлүн (саясий партия катталгандан кийин);
- байкоочусун.

Коммерциялык эмес уюмдар өздөрүнүн уставдарында белгиленген тартипте шайлоого байкоо жүргүзүү жана өзүнүн коомдук байкоочуларын жиберүү жөнүндө чечим кабыл алууга укуктуу. Коммерциялык эмес уюм ар бир УШКда үчтөн ашпаган коомдук байкоочуну каттата алат. Мында бир шайлоо участкасына бир эле учурда бир коммерциялык эмес уюмдан бир коомдук байкоочу гана боло алат.

Ыйгарым укуктуу өкүл («КР Президентин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР Мыйзамынын 19-беренеси)	Ишенимдүү адам («КР Президентин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР Мыйзамынын 20-беренеси)	Шайлоо комиссиясындагы өкүл («КР Президентин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР Мыйзамынын 17-18-беренелери)	Байкоочу/ Коомдук байкоочу («КР Президентин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР Мыйзамынын .7, 8-1 - беренелери)
укуктуу эмес:			
- Жогорку Кеңештин, жергиликтүү кеңештин депутаттары, - Жогорку Кеңештин, жергиликтүү кеңештин депутаттыгына талапкерлер,	-шайлоо комиссияларынын ишине кийлигишүүгө; - добуш берүүчү жайда шайлоо бюллетендерин алгандагы үчүн шайлоочунун өтүнүчү	шайлоо комиссиясынын атынан билдирүү жасоого; - добуш берүүнүн жыйынтыктары жана шайлоонун	- шайлоочуларга шайлоо бюллетендерин берүүгө; - шайлоо бюллетендерин алууда шайлоочунун өтүнүчү боюнча ал үчүн кол коюуга;

<p>- саясий, атайын мамлекеттик кызмат орундарын жана саясий муниципалдык кызмат орундарын ээлеп турган адамдар, мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматчылар,</p> <p>- шайлоо комиссияларынын мүчөлөрү,</p> <p>- судьялар,</p> <p>- ички иштер органдарынын жана фискалдык органдардын кызматкерлери,</p> <p>- диний ишмерлер,</p> <p>- чет өлкөлүк жарандар жана жарандыгы жок адамдар боло алышпайт.</p>	<p>боюнча ал үчүн кол коюуга, ошондой эле атайын жабдылган жерде же жашыруун добуш берилүүчү бөлмөдө ал үчүн шайлоо бюллетенин толтурууга;</p> <p>- эгерде алар жалпыга маалымдоо каражаттарынын редакцияларынын кызматкерлери болуп саналса, маалыматтык теле- жана радиoproграммаларды (берүүлөрдү) жүргүзүүгө, шайлоону жалпыга маалымдоо каражаттары аркылуу чагылдырууга катышууга.</p>	<p>натыйжалары жөнүндө протоколдорду түзүүгө;</p> <p>- шайлоо комиссиясынын ыйгарым укуктарына таандык чечимдерди кабыл алууда добуш берүүгө катышууга;</p> <p>- шайлоо комиссиясынын чечимдерине жана протоколдоруна кол коюуга.</p>	<p>- добуш берүүнүн жашыруундуулугун бузуучу аракеттерди жасоого;</p> <p>- шайлоо комиссиясынын мүчөлөрү тарабынан жүргүзүлүп жаткан шайлоо бюллетендерин саноого катышууга;</p> <p>- УШКнын ишине бөгөт кылууга.</p> <p>- шайлоочулардын арасында үгүт иштери жүргүзүүгө;</p> <p>- УШКнын чечимдерди кабыл алуусуна катышууга;</p> <p>- өзүнүн статусун шайлоону даярдоого жана өткөрүүгө байкоо жүргүзүү менен байланышпаган ишти жүргүзүү үчүн пайдаланууга.</p>
---	--	---	---

МААНИЛҮҮ! ЭСКЕ ТУТУҢУЗ!

Саясий партия ар бир шайлоо комиссиясына экиден ашык эмес байкоочу дайындай алат, алар кезектешип добуш берүүгө байкоо жүргүзүүгө жана добуш берүүчү-жайларда башка шайлоо аракеттерине байкоо жүргүзүүгө укуктуу.

Бир саясий партиянын кызыкчылыгын көздөгөн эки же андан көп байкоочулардын шайлоо комиссияларынын жайларында, добуш берүүчү жайларда бир эле учурда байкоочунун ыйгарым укуктарын ишке ашырууга жол берилбейт.

2.5. Шайлоочулардын, анын ичинде ДМЧ шайлоочулардын шайлоо укуктарын камсыз кылууда УШКнын мамлекеттик бийлик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары менен өз ара аракети

(«КР Президентин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР Мыйзамынын 1, 14, 22, 27, 29, 30-беренелери, «КРда шайлоо жана референдумдарды өткөрүүдө ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген жарандардын шайлоо укуктарын ишке ашырууну камсыз кылуу тууралуу 2020-жылдын 4-февралындагы № 29 жобо, «КРда шайлоо жана референдумдарды өткөрүүдө өзүнчө категориядагы жарандардын шайлоо укуктарын камсыз кылуу тууралуу» 2020-жылдын 4-февралындагы № 30 жобо менен жөнгө салынат)

Добуш берүү процессин уюштуруу мыйзамдарга ылайык шайлоо комиссияларына жүктөлөт. Мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, мамлекеттик жана муниципалдык мекемелер, уюмдар жана ишканалар, ошондой эле кызмат адамдары аларга добуш берүү процессин даярдоого жана өткөрүүгө көмөк көрсөтөт.

Мамлекеттик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, ошондой эле алардын кызмат адамдары шайлоо комиссияларына алардын ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырууда: зарыл болгон жабдууларды, транспорттук каражаттарды, телефондоштурулган жайларды, анын ичинде технологиялык жабдууларды (стенддер, үкөктөр, добуш берүү үчүн кабиналар ж.б) шайлоо документтерин сактоо үчүн жайларды аларды жогору турган комиссияга же архивге өткөрүп берүүгө чейин берүүгө, ошондой эле аларды кайтарууну камсыз кылууга, зарыл болгон маалыматтарды жана материалдарды, шайлоо комиссиялардын шайлоо, референдум даярдоо жана өткөрүү менен байланыштуу кайрылууларына кечиктирбестен жооп берүүгө, ал эми тийиштүү маселени кошумча изилдөө же текшерүү зарылдыгы болсо

- **үч күндүк мөөнөттө, ал эми добуш берүү күнү же добуш берүү күндөн кийинки күнү**
- **токтоосуз** жооп берүүгө көмөк көрсөтүүгө милдеттүү.

Эгерде талаптар аткарылбаса же талаптагыдай эмес аткарылса, ага тете мыйзамда каралган мөөнөттөрдү бузуу үчүн мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, саясий партиялардын, башка коммерциялык эмес уюмдардын жана башка юридикалык жактардын кызмат адамдары мыйзамга ылайык жоопкерчилик тартат.

Добуш берүүнү өткөрүү үчүн добуш берүү үчүн жайлар бөлүнөт. Добуш берүү үчүн жайлар мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдар тарабынан участкалык шайлоо комиссияларына пайдаланууга акысыз берилет.

Добуш берүү үчүн жай жайгашкан имаратта шайлоо участогунун номери көрсөтүлгөн көрнөк болушу зарыл. Жайдын кире беришинде участкалык шайлоо комиссиясынын иштөө убактысын көрсөтүү менен көрнөк болушу керек, ошону менен бирге көрнөктү участкалык шайлоо комиссиясы жайгашкан имараттын кире беришине да илип коюу зарыл. Добуш берүүнү өткөрүү үчүн жайлар өрткө каршы коопсуздук, санитардык тийиштүү ченемдерге жооп бериши керек жана шайлоочуларга ыңгайлуу болууга тийиш.

Шайлоо участкасына жана добуш берүү үчүн жайда коопсуздукту камсыз кылууда УШКнын мамлекеттик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары менен өз ара аракеттенүүсү

Шайлоо участогунун жайына эң негизги талаптардын бири өрт коопсуздугун камсыз кылуу болуп саналат. Ошондуктан жергиликтүү мамлекеттик администрациясынын башчысы, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун башчысы (шаардын мэри, айыл өкмөтүнүн башчысы), шайлоо комиссиясы добуш берүү үчүн жайды тандоодо төмөнкүлөрдү эске алуусу зарыл:

- жайда оң иштеген, ишке жөндөмдүү автоматтык өрт сигнализациясынын, өрт учурунда адамдарды эвакуациялоону башкаруу жана кабарландыруу системасынын бар болушу;
- өрт коопсуздугунун талаптарына ылайык эвакуациялык чыгуучу жеринин болушу;
- баштапкы өрт өчүрүүчү каражаттарынын бар болушу;
- өрт чыккан учурда (анын ичинде добуш берүү үчүн жайда) эвакуациялоо планынын болушу.

Инфекциянын жайылышын алдын алуу жана санитардык-эпидемиологиялык коопсуздукту камсыз кылуу максатында, шайлоо комиссиялары идентификациялоо жүргүзүүдө жана добуш берүүчү жайдан тышкары добуш берүүнү өткөрүүдө коргоочу жана дезинфекциялоочу каражаттарды (бактерияга каршы салфеткаларды, санитайзерлерди, жабдуулардын операторлору үчүн латекс кол каптарды ж.б.) өздөрү пайдаланууга жана шайлоочуларга берүүгө, дезинфекциялоочу каражаттар менен үстүнкү беттерин тазалоону камсыз кылууга тийиш.

УШК төрагасы комиссиянын мүчөлөрүнүн ичинен өрт жана санитардык коопсуздук үчүн жооптуу **адамдарды дайындайт** жана шайлоо мезгилинде участкалык шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүнүн ортосунда (коргонуу жана дезинфекциялоо каражаттары үчүн, шайлоочуларды эвакуациялоо үчүн ким жооп берет, шайлоо документтеринин сакталышын ким камсыз кылат, өрт жөнүндө өрт бөлүгүнө ким билдирет ж.б.) бөлүштүрөт.

Шайлоо участкасы жайды участкалык шайлоо комиссиясына өткөрүп бергенге чейин шайлоо участогу жайгашкан объекттин жетекчиси мамлекеттик өрт көзөмөлдөө органдарынын жазма буйруктарын толук аткарууну камсыз кылат, анын ичинде буйрук менен тийиштүү өрт коопсуздугу режимин белгилейт, өрткө каршы ички суу түтүгүнүн (болсо), жарык берүү жана ток тармактарынын оң экендигин текшерет, автоматтык өрткө каршы системаны сыноодон өткөрөт, өрт өчүрүүнүн баштапкы каражаттарынын, байланыш жана билдирүү каражаттарынын болушун камсыз кылат, шайлоо комиссиясынын төрагасы, шайлоо

комиссиясынын мүчөлөрү жана участокту тейлөө үчүн тартылган персонал менен бирдикте өрт коопсуздугунун чаралары жана аракеттери жөнүндө кол койдуруу менен нускоо берет жана аларды жайлардын жайгашуусу, эвакуациялоо жолдору, эвакуациялоо чыга бериштери, өрт өчүрүүнүн баштапкы каражаттары, телефондук байланыш каражаттарынын жана сигнал берүү каражаттарынын жайгашкан жери менен тааныштырат.

Электр энергиясы өчүп калган учурга шайлоо участкасынын имараты азыктануунун альтернативалуу булактары, фонарлар жана шамдар менен камсыздалат.

Добуш берүү үчүн кабинада жарык берүүчү лампалар кубаттуулугу 60 Вт ашык эмес чыңалуусу менен күйүүчү эмес негизде орнотулат. Шайлоо өткөрүү менен байланышпаган жайлар жабык болушу керек. Өтүүчү жерлерди, коридорлорду буюмдар менен үйүүгө, эвакуациялоо жолдорунда соода сатык точкаларын жайгаштырууга тыюу салынат.

Шайлоо участкасынын жайлары өрт өчүрүүчү каражаттар менен камсыздалат. Шайлоо участкаларында тамеки чегүүгө уруксат берилбейт.

Электр жабдууларынын абалы адис тарабынан текшерилип, табылган кемчиликтер шайлоо башталганга чейин четтетилиши керек.

УШК төрагасы шайлоо башталарда жайларды карап чыгууга милдеттүү жана алардын өрт коопсуздугуна ынанышы керек.

УШКнын мамлекеттик бийлик органдары жана жергиликтүү бийлик органдары менен ДМЧ шайлоочулардын шайлоо укуктарын камсыз кылууда өз ара аракеттенүүсү

Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген шайлоочулар

Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген шайлоочулар деп, активдүү шайлоо укугуна ээ, жалпы шарттарда шайлоо укуктарын толук жүзөгө ашырууну чектөөгө алып келген **угуу, көрүү, таяныч-кыймыл аппаратынын функциялары бузулган**, оорулар, жаракаттардын же кемчиликтердин кесепеттери менен шартталган организмдин функциялары туруктуу бузулган ден соолугу начар Кыргыз Республикасынын жарандары таанылат.

УШК ДМЧ шайлоочулар менен өз ишинде майыптуулук категориясы менен шартталган алардын өзгөчөлүктөрүн эске алышы керек.

Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген Кыргыз Республикасынын жараны шайлоого жана шайланууга, шайлоодо жана референдумдарда добуш берүүдө Кыргыз Республикасынын Конституциясында кепилденген тикелей жана купуя эрк билдирүү жолу менен бирдей негизде катышууга укуктуу.

Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген жарандардын шайлоо укуктарын ишке ашырууну камсыз кылуу шайлоо комиссияларына жүктөлөт.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, мамлекеттик жана муниципалдык мекемелер, социалдык өнүктүрүү чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын аймактык бөлүмдөрүнүн жетекчилери, ошондой эле алардын кызмат адамдары ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген жарандардын шайлоо укуктарын ишке ашыруу үчүн шарттарды камсыз кылууда Борбордук шайлоо комиссиясынын атайын өкүлүнө жана шайлоо комиссияларына көмөк көрсөтөт.

Шайлоо укуктарын ишке ашыруу үчүн ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрүнүн чектелгендиги бар шайлоочулардын категориясына төмөнкүлөр кирет:

- азиз жана көрүүсү начар шайлоочулар – өзүнүн шайлоо укуктарын өз алдынча ишке ашырууга тоскоолдук болуучу көрүүсүнүн бузулуусу бар жарандар;
- дүлөй жана угуусу начар шайлоочулар – өзүнүн шайлоо укуктарын өз алдынча ишке ашырууга тоскоолдук болуучу угуусунун бузулуусу бар жарандар;

- таяныч-кыймыл аппаратынын функцияларынын бузулуусу бар шайлоочулар – өз алдынча ары бери жүрүүсү чектелгендиги менен байланышкан бузулуусу бар жарандар.

Шайлоо комиссияларынын ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген жарандар менен өз ара аракеттенүүсүндө баарлашуунун этикалык ченемдери: сый урматтоо, гумандуулук, сылыктык, сабырдуулук, жарандын жеке турмушуна кийлигишпөө ченемдери сакталышы керек .

Шайлоочулардын тизмесиндеги ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген шайлоочулардын маалыматтарын киргизүү, так эместиктерди ондоо

Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген шайлоочуларды эсепке алуу үчүн социалдык өнүктүрүү чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган ар бир жылдын 1-февралына жана 1-августуна карата абал боюнча аталган шайлоочулардын иш жүзүндөгү саны жөнүндө маалыматтарды КР БШКга берүүгө милдеттүү.

Тийиштүү шайлоо участкасынын шайлоочуларынын тизмесинде жаран жок болгон учурда **УШК МККнын Тейлөө борбору аркылуу (119 акысыз номери боюнча)** шайлоочу жөнүндө төмөнкү маалыматты текшерет:

А) башка шайлоо участкасынын шайлоочуларынын тизмесинде шайлоочунун бар экендигин;

Б) шайлоочулардын тизмесинде шайлоочунун жок экендигин.

Эгерде шайлоочу башка шайлоо участкасынын шайлоочуларынын тизмесине киргизилсе же анын жеке маалыматтарында так эместиктер аныкталса (дареги, Ф.А.А. туура эмес жазылса ж.б.), анда аларга **№ 1 форма** боюнча арыз толтурууга көмөк көрсөтүшөт жана инсандыгын тастыктаган документтин көчүрмөсү (паспорт) менен чогуу **добуш берүү күнүнө чейин 15 календарлык күндөн кечиктирбестен** аларды системдик администраторго берет.

Шайлоо дареги боюнча добуш берүү ниети болсо шайлоочу **№ 2. Форма** боюнча арыз берет.

Эгерде шайлоочу шайлоочулардын тизмесинде **жок болсо, анда добуш берүү күнүнө чейин 15 күндөн кечиктирбестен** бул жарандын биометрикалык каттоодон өтүүсү камсыз кылынат.

Добуш берүүчү жайга жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу (керектөө картасы)

ДМЧ шайлоочуларынын шайлоо укуктарын жүзөгө ашыруу, добуш берүүчү жайга жетүүнүн максималдуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу үчүн добуш берүү күнүнө чейин **60 календардык күндөн кеч эмес ДМЧ шайлоочуларынын керектөө картасы** (мындан ары – «Керектөө картасы») түзүлөт.

ДМЧ шайлоочуларынын жеке маалыматтары УШК боюнча Керектөө картасына киргизилип, тийиштүү УШКга жөнөтүлөт.

Керектөө картасын алгандан кийин **УШК добуш берүүчү жайга жана маалыматтык материалдарга жеткиликтүүлүктү баалоону жүргүзөт.** Добуш берүүчү имаратка кирүүдө пандустун бар же жок экендиги Керектөө картасында көрсөтүлөт.

УШК добуш берүү үчүн шайлоо участкасын жана добуш берүүчү жайларды жабдууда төмөндөгү талаптарды сактоого тийиш:

- добуш берүү үчүн столдор, кабиналар жана урналар, ошондой эле маалымат такталары коляскаларды пайдаланган же өз алдынча кыймылдашы оор болгон шайлоочулар үчүн жеткиликтүү болгондой (бийиктиги, туурасы, кендиги жана жайгашкан жери боюнча) жайгаштырылууга тийиш;

- добуш берүү үчүн бир кабина туурасы 40 см кем эмес, тереңдиги 30см кем эмес, полдун деңгээлинен 75 см өлчөмүндө бийик турган бюллетендерди толтуруу үчүн орун-жай (стол, текче, таянгыч) менен жабдылууга тийиш;
- добуш берүүчү жайга чоңойтуучу айнек (лупа) жана/же Брайль трафарети коюлуусу керек, мүмкүн кошумча жарык берүү, орундук коюлушу (жок дегенде добуш берүү үчүн бир кабина үчүн) зарыл;
- добуш берүүчү жайда болгон адамдар бюллетенге коюлуп жаткан белгилерди көрбөшү үчүн добуш берүү үчүн урна (АЭУ) атайын жабдылган добуш берүү кабинасынан бир жарым метрден ашык эмес жерде жайгаштырылууга тийиш.

Жашаган жеринен добуш берүүчү жерге ДМЧ шайлоочуларынын максималдуу ыңгайлуу жетүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу максатында **УШК аймактык шайлоо комиссияларына өтүнүч жасап**, тийиштүү аймактык бөлүмдөргө, ЖӨБО жана уюмдарга кайрылуу жөнөтө алат:

- мындай шайлоочуларга атайын транспорт бөлүп берүү, атайын такси кызматын уюштуруу ж.б. жөнүндө;
- мындай шайлоочуларды коштоп жүрүү менен жардам көрсөтүү боюнча ыктыярчыларды, сурдокотормочуларды ишке тартуу, «ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген коңшу шайлоочуну ала кел» деген акцияларды же башка ушул сыяктуу акцияларды жүргүзүү жөнүндө кайрыла алат.

Мындай чараларды ишке ашырууда **УШК добуш берүүгө катышуу эркиндигине, тике өз эркин тикелей билдирүүгө жана добуш берүүдөгү купуялуулукка кийлигишүүгө жол берилбестиги тууралуу** маалымат берүүгө тийиш. Жогоруда көрсөтүлгөн бузууларга жол берилген учурда мыйзамдарда каралган жазык жана башка жоопкерчилик келип чыгары жөнүндө маалымат берүү зарыл.

Эгерде добуш берүү үчүн жай ДМЧ шайлоочуларынын кириши үчүн атайын жөлөнгүчтөр менен жабдылбаса, **УШК шайлоо күнүнө чейин 40 календардык күндөн кеч эмес** тийиштүү ЖӨБОго ДМЧ шайлоочуларынын добуш берүүсү үчүн жайга кирүүнүн жеткиликтүү болушун камсыз кылуу боюнча чараларды кабыл алуу тууралуу **кайрылуу жөнөтөт**.

Пандус менен жабдуу мүмкүн болбогон учурда (техникалык себептер боюнча), өзгөчө жана убактылуу чара катары **жардам кнопкасын** орнотууга жол берилет. Мындай максаттар үчүн аталган шайлоочуларга жардам көрсөтүү үчүн жооптуу адамды аныктоо сунуш кылынат.

2.6. Шайлоону даярдоо жана өткөрүү мезгилинде шайлоо комиссияларынын жана укук коргоо органдарынын өз ара аракеттенүүсү

КРда шайлоо жашыруун добуш берүү менен шайлоочулардын жалпы, тең жана тикелей шайлоо укуктарынын негизинде өткөрүлөт жана республиканын жарандарынын өздөрүнүн шайлоо укуктарын ыктыярдуу ишке ашыруусуна негизделет. **Эч кимдин жаранга шайлоолорго катышуусуна же катышпоосуна, ошондой эле өз эркин билдирүүсүнө таасир этүүгө укугу жок.**

КР колдонуудагы мыйзамдары менен ички иштер органдарына шайлоо комиссияларынын шайлоону, референдумдарды даярдоо жана өткөрүү боюнча алардын мыйзамдуу ыйгарым укуктарын ишке ашырууда мамлекеттик бийлик органдарына жана ЖӨБОлорго көмөк көрсөтүү милдети жүктөлгөн.

Жалпысынан шайлоону өткөрүүдө милиция кызматкерлеринин иши демейки шарттагы коомдук коопсуздукту камсыз кылуу жана кызмат өтөө функциясын ишке ашыруудан айырмаланат. ИИБ кызматкерлерин оперативдүү кырдаалдын татаалданышы шартында жарандардын шайлоо укуктарын коргоого көңүл буруусу зарыл, мында шайлоону даярдоо

жана өткөрүү мезгилинде коомдук тартипти жана коомдук коопсуздукту кайтаруу боюнча кызмат өтөгөн кызматкерлерге кризистик кырдаалдын чыгып калуу мүмкүнчүлүгүнө өзгөчө көңүл буруусу керек.

Шайлоо комиссияларынын ички иштер органдары менен өз ара аракеттенүүсү төмөнкүлөр менен байланышкан:

- шайлоо комиссияларынын иштөөсү жана добуш берүү үчүн жайларды, ошондой эле шайлоо документтерин кайтаруу боюнча;
- шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүнө, анын ичинде эгерде аларга карата коркунуч жаралган учурда, ошондой эле жайдан тышкары добуш берүү үчүн шайлоочулардын добуш берүүсү үчүн баргандардын коопсуздугун камсыз кылуу боюнча;
- шайлоо күнү добуш берүүчү жайда же шайлоо участкасынын аймагында, ошондой эле добуш берүүнүн жыйынтыгын чыгарууда коомдук тартипти камсыз кылуу боюнча;
- жогору турган шайлоо комиссияларына шайлоо бюллетендерин жеткирүү мезгилинде комиссиянын мүчөлөрүн коштоо боюнча.

Шайлоону даярдоо жана өткөрүү мезгилинде шайлоо комиссияларына көмөк көрсөтүүгө тартылган ИИБ кызматкерлеринин аракеттери

Добуш берүү күнүнө чейин зарыл нускоодон өткөн соң, ИИБ кызматкерлери кызмат өтөө үчүн УШКга жана АШКга жөнөтүлөт.

Өзүнүн келгендиги жөнүндө ИИБ кызматкери комиссиянын төрагасына билдирет, комиссиянын иштөө графигин, өзүнүн болуучу жерин тактайт. Жайларды, шайлоо документтерин, жабдуулардын кайтарууну, добуш берүүчү жайдагы адамдардын коопсуздугун камсыз кылуу максатында комиссиянын төрагасы, комиссия иштеген жайдын (имараттын) ээси менен чогуу аны жана жанаша аймакты карап чыгат.

Кароонун жүрүшүндө төмөндөгүлөргө ынануу керек:

- шайлоо документтерин сактоо үчүн металл шкафттардын оң экендигине;
- эшиктердин, кулпулардын, терезелердеги металл решеткалардын канааттандыраарлык абалда экендигине;
- өрт коопсуздугунун абалы, сигнализациянын болушу, жертөлөлөрдүн жана чатырлардын ар нерселер менен толтурулгандыгын, өрт жана кызматтык тепкичтердин абалын;
- үгүт материалдарынын (баракчалардын, плакаттардын ж.б.) болушу.

Кызмат өтөөдө ИИБ кызматкери бөлүнбөгөн атайын жерлерге плакат, баракча чаптагандарга, ошондой эле үгүт материалдарын атайылап жулгандарга же бузгандарга зарыл чаралары көрүшү керек.

Мыйзам кандай болбосун үгүт материалдарын жайгаштыруу максатында жашыл бак дарактарды, тоолордун боорун же чокуларын, бөксө тоолорду, ошондой эле табигый дөңдөрдү пайдаланууга жол бербейт (2017-жылдын 5-июнундагы Мыйзамга өзгөртүүлөр).

Шайлоо комиссиялардын жайларын түнкү убакта кайтарууда имараттардагы көрнөктөрдүн жана көрсөткүчтөрдүн, кулпулардын сакталышын, мөөрдүн оттискинин (пломбанын) бүтүндүгүн ж.б. текшерүүсү зарыл. Бузуулар табылган учурда ИИБ боюнча нөөмөтчүгө билдирип, комиссиянын төрагасына токтоосуз маалымат бериши керек.

Эгерде УШКнын мүчөсү, байкоочу же добуш берүү үчүн жайда болууга укугу бар башка адамдар шайлоо мыйзамдарынын өзүнүн милдеттенмелерин, укуктарын жана ыйгарым укуктарын аша чабуу бөлүгүндө бузган учурда участкалык шайлоо комиссиясы мындай адамды бузуу фактысын негиздөө жана конкреттештирүү бөлүгүндө чыгаруу чечимин кабыл алат.

Бул чечимдин жазуу жүзүндөгү көчүрмөсүн алып, ИИБ кызматкери анын аткарылышын камсыз кылат жана шайлоо комиссиясынын төрагасын натыйжалары жөнүндө маалымдайт.

Шайлоону даярдоо жана өткөрүү мезгилинде шайлоо участкаларына жанаша жаткан аймакта кызмат өтөгөн ИИБ кызматкерлери төмөнкүлөрдү аткарат:

- шайлоочуларды мажбурлап жеткирүү фактыларын белгилөө максатында аймакта патруль жүргүзүүнү;
- шайлоочуларды жеткирген транспорт каражаттарын жазып алуу;
- транспорт каражаттарынын айдоочуларын жана номерлерин аныктоо боюнча чараларды көрүү;
- шайлоочуларды жеткирүүнү уюштурган адамдарды аныктоо боюнча чараларды көрүү;
- шайлоочулар топтолгон жерлерде укук бузууларга бөгөт коюу.

Шайлоо участкаларына жанаша жаткан аймакта, добуш берүү жайында саясий партия үчүн добуш берүүгө үгүттөө, анын ичинде шайлоочулардын добуш сатып алуу же алардын өмүрүнө жана ден соолугуна коркунуч келтирүү жолу менен үгүт иштерин жүргүзүү боюнча чараларды жүргүзгөн адамдар аракеттенген фактылар орун алышы мүмкүн.

Мындай учурларда ИИБ кызматкерлери УШК мүчөсүнө билдирип, мындай укук бузууга бөгөт коюп, бул адамдарды кармоо боюнча чараларды көрүшү керек.

Кандай болбосун учурларда өз аракеттерин УШК/АШК төрагасы менен макулдашуу зарыл.

Шайлоо комиссияларына көмөк көрсөтүүдө ИИБ кызматкеринин төмөнкүлөргө укугу жок экендигин эске алуу керек:

- шайлоо жол жоболоруна кийлигишүүгө;
- кайсы бир саясий партиялардын тарабында шайлоо алдындагы үгүт иштерин жүргүзүүгө катышпоого;
- жарандардын укугун жана мыйзамдуу кызыкчылыгын коргоого, ошондой эле коомдук тартипти жана жарандардын коопсуздугун камсыз кылууга чакырылган мамлекеттик бийликтин өкүлү катары ИИБ кызматкеринин статусу менен айкалышпаган аракеттерге жол берүүгө.

Ички иштер органдары шайлоо участкасынын аймагында, ошондой эле добуш берүүчү жайда добуш берүүнү өткөрүүдө – УШКнын төрагасынын чакыруусу боюнча **коомдук тартипти камсыз кылат.**

Мамлекеттик органдардын жана башка органдардын, алардын кызмат адамдарынын, шайлоо процессинин башка катышуучуларынын жарандардын шайлоо укуктарын, шайлоо жөнүндө мыйзамдардын талаптарын бузган чечими жана (же) аракети (аракетсиздиги) прокуратура органдарында, ички иштер органдарында даттанылышы мүмкүн.

*Шайлоону даярдоонун жүрүшүндө шайлоочулардын, саясий партиялардын, шайлоо процессинин башка катышуучуларынын арыздары (даттануулары) келип түшкөн учурдан тартып ички иштер органдары тарабынан **2 күндүк мөөнөттө**, ал эми шайлоо күнү жана шайлоого чейинки күнү токтоосуз каралууга жатат. Эгерде фактылар кошумча текшерүүнү талап кылса, алар боюнча чечимдер **3 күндүк мөөнөттөн кеч эмес** кабыл алынат. Кабыл алынган чечимдин көчүрмөсү тиешелүү шайлоо комиссиясына тез арада жөнөтүлөт.*

Жарандардын конституциялык укуктарына жана эркиндиктерине каршы кылмыштар жана жосундар жөнүндө жазык иштери боюнча сотко чейинки өндүрүш ички иштер органдары тарабынан ишке ашырылат.

Ички иштер органдары - коомдук тартипти бузууга тийиштүү жарандардын арыздарын (даттанууларын), ошондой эле шайлоо процессинин катышуучуларынын аракеттерине тиешелүү арыздарды (даттанууларды) кароо боюнча иш жүргүзөт, буга аткаруу бийлик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын кызмат адамдары кирбейт, алар үчүн мыйзамдар менен жоопкерчилик каралат (ЖК, Жосундар жөнүндө кодекс).

Прокуратура органдары – шайлоо мыйзамдарынын аткаруу бийлик органдары жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, алардын кызмат адамдары тарабынан сакталышына көзөмөл жүргүзөт, ошондой эле мыйзамдарда белгиленген жазык жоопкерчилик каралган алардын аракеттерине арыздарды (даттанууларды) карайт (ЖК, Жоруктар жөнүндө кодекс). Мамлекеттик бийлик органдарынын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, алардын кызмат адамдарынын шайлоо мыйзамдарын кылмыштык укук бузуулары болгон учурда жана кылмыш иши козголгон учурда (шектелүү жөнүндө билдирме чыгарылганда) андан ары териштирүү үчүн тийиштүү тергөө органдарына жөнөтүлөт.

Добуш берүү күнү жана ага чейинки күн ички иштер жана башка укук коргоо органдары, ошондой эле сот органдары үчүн жумуш күн болуп эсептелет.

III. ШАЙЛООЧУЛАРДЫ МААЛЫМДОО БОЮНЧА УШК ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ

(«КР Президентин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР Мыйзамынын 22-беренеси, «КР депутаттарын шайлоону даярдоонун жана өткөрүүнүн жүрүшүндө шайлоочуларды жана шайлоо процессинин башка катышуучуларын маалымдоо жөнүндө жобо менен жөнгө салынат)

Шайлоочуларга маалымдоо - шайлоо өнөктүгүнүн мезгилинде маалыматты даярдоо жана жайылтуу боюнча төмөнкүлөр тууралуу иш,

- шайлоо өнөктүгүнүн жүрүшү жана шайлоо комиссияларынын иши,
- шайлоо участкактору,
- шайлоочулардын тизмесин түзүүнүн жана өзгөртүүнүн тартиби,
- добуш берүүгө катышуунун тартиби, добуш берүүнүн тартиби,
- добуш берүүнүн жыйынтыктарын белгилөө жана шайлоонун натыйжаларын аныктоо тартиби;
- талапкер (талапкерлер) жана саясий партия (партиялар), алардын программалары жөнүндө, кайсыл бир талапкерге (талапкерлерге), саясий партияга (партияларга) артыкчылык бербеген жана тигил же бул талапкер, саясий партия үчүн же болбосо аларга каршы шайлоо алдындагы үгүт иштеринин белгилерин камтыбаган расмий маалыматты даярдоо жана таратуу боюнча шайлоо комиссияларынын жана жалпыга маалымдоо каражаттарынын иши.

Шайлоочуларды маалымдоонун субъекттери төмөнкүлөр болуп саналат: шайлоо комиссиялары, мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, жалпыга маалымдоо каражаттары, интернет-басылмалар, юридикалык жана жеке жактар.

Шайлоону даярдоонун жана өткөрүүнүн жүрүшү жөнүндө шайлоочуларды жана шайлоонун башка катышуучуларын маалымдоо боюнча шайлоо комиссияларынын, мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, жалпыга маалымдоо каражаттарынын, интернет-басылмалардын иши.

Шайлоо комиссиялары, мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, жалпыга маалымдоо каражаттары, интернет-басылмалар мыйзамдарга ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоону даярдоонун жана өткөрүүнүн жүрүшү жөнүндө шайлоочуларды жана шайлоо процессинин башка субъекттерин маалымдайт.

Маалымдоонун маңызын Кыргыз Республикасынын шайлоо мыйзамдарын түшүндүрүү, шайлоодо аны колдонуунун өзгөчөлүктөрү, шайлоо процессинин катышуучуларын шайлоо процессинин мөөнөттөрү жана тартиби жөнүндө маалымдоо, шайлоочулардын тизмелерин тактоо, добуш берүүгө катышуу үчүн келген шайлоочулардын келиши жөнүндө маалыматтарды, ошондой эле добуш берүүнүн жыйынтыктарын жана шайлоонун натыйжаларын жарыялоо түзөт.

Шайлоочуларды жалпыга маалымдоо каражаттары аркылуу саясий партиялар, шайлоону даярдоонун жана өткөрүүнүн жүрүшү, зарыл шайлоо аракеттерин жүргүзүү мөөнөттөрү жана тартиби, шайлоо мыйзамдары жөнүндө маалымдоо милдети шайлоо комиссияларына жүктөлөт.

Жалпыга маалымдоо каражаттары, интернет-басылмалар калкка шайлоо, саясий партияларды көрсөтүү, алардын шайлоо алдындагы программалары (платформалары), шайлоо өнөктүгүнүн жүрүшү, добуш берүүнүн жыйынтыктары жана натыйжалары жөнүндө маалымдар кылууга чакырылган.

ЖМКлар шайлоочуларды маалымдоону колдонуудагы мыйзамдарга ылайык жүргүзөт жана жарандарга маалымат берүүнүн аныктыгы үчүн жоопкерчилик тартышат.

Шайлоочуларга, шайлоонун башка катышуучуларына маалымдоо шайлоонун бардык стадияларында жүзөгө ашырылат жана жарандардын шайлоо укуктарын камсыздоонун кепилдиги болуп саналат. Мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана шайлоо комиссиялары шайлоочуларга жана шайлоонун башка катышуучуларына жалпыга маалымдоо каражаттарында бардык шайлоо аракеттери, аларды жүзөгө ашыруунун мөөнөттөрү туурасында шайлоо дайындалган күндөн тартып шайлоо жыйынтыгы расмий түрдө жарыяланганга чейин маалымдайт.

Жалпыга маалымдоо каражаттарында шайлоону дайындао, шайлоочулардын тизмесин түзүү жана актуалдаштыруу тартиби, саясий партияларды көрсөтүү жана каттоо тартиби, шайлоо алдындагы үгүттөөнү жүргүзүү тартиби, шайлоону жана саясий партиялардын шайлоо өнөктүгүн финансылоо, добуш берүүнүн мөөнөтү жана тартиби, добуштарды саноо, шайлоонун жыйынтыгын жана натыйжаларын аныктоо туурасындагы материалдар жарыяланат.

КР Юстиция министрлиги катталган саясий партиялардын тизмесин түзөт жана шайлоону дайындао жөнүндө чечим күчүнө кирген күндөн 3 календардык күндөн кечиктирбестен КР ченемдик укуктук актыларын расмий жарыялоо булактарында тизмелерди жарыялоону камсыз кылат жана ар бир саясий партиянын жетекчисин көрсөтүү менен ушул эле мөөнөттөрдө аталган тизмени БШКга жөнөтөт.

БШК Жогорку Кеңешке депутаттыкка саясий партия катталгандан кийин **5 календардык күндөн кечиктирбестен** басылмада саясий партиялардын аталышын көрсөтүү менен талапкерлердин тизмесин каттоо жөнүндө тизмесин билдирүүнү басылмада жарыялайт.

Саясий партиялар каттоо күнүнөн 5 календардык күндөн кечиктирбестен өзүнүн шайлоо алдындагы программасын республикалык мезгилдүү басылмалардын бирине жарыялайт, ошондой эле өзүнүн расмий сайтына жайгаштырат.

БШК шайлоочуларды добуш берүү күнүнө чейин **75 календардык күн мурда шайлоочулардын тизмеси менен таанышуу зарылчылыгы**, шайлоочулардын тизмесиндеги өзүнүн маалыматтарын жалпыга маалымдоо каражаттары аркылуу же башка жеткиликтүү ыкма менен таанышуу зарылчылыгы тууралуу **маалымдар кылууга милдеттүү**.

Мамлекеттик телерадио уюмдар, республикалык бюджеттен каржылануучу башка телерадио уюмдар, санариптик көрсөтүүнүн социалдык пакетине кирген телерадио уюмдар шайлоочулардын тизмесинде өзүн текшерүү, добуш берүүгө катышуунун тартиби, добуш берүүнүн жыйынтыктары, шайлоо өнөктүгүнүн этаптары, шайлоо процессинин башка маселелери боюнча БШКга акысыз эфирдик убакыт берүүгө милдеттүү.

Добуш берүү убактысы жана добуш берүү орду жөнүндө участкалык шайлоо комиссиялары добуш берүү күнүнө чейин 10 календардык күндөн кечиктирбестен жалпыга маалымдоо каражаттары аркылуу же башка ыкма менен шайлоочуларды кабардар кылууга милдеттүү.

Добуш бергендердин саны жөнүндө маалыматтар АШКга ар бир 2 саат сайын берилип турат, АШКнын системдик администратору алынган маалыматтарды киргизип, БШКнын расмий сайтына автоматтык түрдө жарыялап турат. Берилген чектердин санына негизденген добуш берген шайлоочулардын саны жөнүндө биротоло маалыматтар шайлоо участкалары жабылар замат, бирок бюллетендери бар урналарды ачууга чейин дароо БШКга берилет.

Ар бир шайлоо участогу боюнча добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө шайлоочуларды жана шайлоонун башка катышуучуларын маалымдоо максатында, ошондой эле шайлоого катышкан шайлоочулардын тизмеси **3 календардык күндөн кечиктирбестен** БШКнын расмий сайтына жайгаштырылат жана участкалык шайлоо комиссияларынын жайларынын алдындагы стенддерге илинет.

Тийиштүү аймактагы шайлоонун жыйынтыктары аймактык шайлоо комиссиялары тарабынан белгиленет жана добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдун чоңойтулган формасы жалпы таанышуу үчүн аймактык шайлоо комиссиясы белгилеген жерде илинет.

Жогорку Кеңештин депутаттарын кайталап шайлоо өткөрүү жөнүндө билдирүү ЖМКларда тийиштүү чечим кабыл алынгандан кийин 3 календардык күндөн кечиктирбестен жарыяланат.

Шайлоо комиссиясынын иши жайылтылган аймакта **ар бир шайлоо участкасы боюнча добуш берүүнүн жыйынтыктары**, БШКнын протоколдорунда камтылган маалыматтардын көлөмүндө шайлоо округу жана түздөн түз төмөн турган шайлоо участкалары боюнча шайлоонун натыйжалары **таанышуу үчүн шайлоочуларга**, саясий партиялардын өкүлдөрүнө, байкоочуларга, эл аралык байкоочуларга, ЖМК өкүлдөрүнө **алардын талабы боюнча берилет**.

Ар бир шайлоо участкасы боюнча **добуш берүүнүн жыйынтыктары** БШКга келип түшүүсүнө жараша токтоосуз **БШКнын расмий сайтына жайгаштырылат**.

Шайлоонун натыйжаларын, ошондой эле талапкерлердин ар бир тизмеси алган шайлоочулардын добуштарынын саны, баардык талапкерлердин тизмесине каршы берилген добуштардын саны, анын ичинде шайлоонун натыйжалары аныкталган түздөн түз төмөн турган шайлоо комиссияларынын добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдордо камтылган маалыматтарды расмий жарыялоону Борбордук шайлоо комиссиясы **шайлоонун натыйжалары аныкталган күндөн кийин 2 жумалык мөөнөттө расмий жарыяланат**.

Шайлоочуларды участкалык шайлоо комиссиялары тарабынан маалымдоо формалары

Шайлоочуларды маалымдоо				
УШКнын жайгашкан жери жөнүндө	УШКнын дареги, телефону, иш графиги жөнүндө	Шайлоо иш-аракеттерин жүргүзүү мөөнөттөрү жана тартиби жөнүндө	Добуш берүү күнү, убактысы жана орду тууралуу	Саясий партиялар тууралуу
Шайлоо участогунун номери көрсөтүү менен көрнөк				
		Участкалык шайлоо комиссиясынын жайына кире беришинин алдындагы кулактандыруу		
			Жалпыга маалымдоо каражаттары (эрежедегидей эле, маалыматтар жогорудагы шайлоо комиссиясы тарабынан жайгаштырылат)	
Шайлоочуларды УШКнын жайына баруу маршруту жөнүндө маалымдаган көрсөткүчтөрү				
		Маалыматтык-түшүндүрүүчү материалдар (мисалы, УШКнын жайынын кире беришине добуш берүү үчүн жайдан тышкары шайлоо өткөрүү күнү, убактысы жана орду тууралуу кулактандырууну жайгаштыруу).		
			Жогору турган шайлоо комиссияларынан алынган маалыматтык-түшүндүрүүчү материалдар	
Жалпыга маалымдоо каражаттарында, шайлоо комиссияларынын интернет-ресурстарына жайгаштыруу үчүн аймактык шайлоо комиссиясына маалыматтарды берүү				

УШК ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген шайлоочуларды маалымдоо боюнча зарыл атайын чараларды көрөт:

- маалыматтык материалдар сурдоктормону же субтитрди колдонуу менен аудио-визуалдык форматта (санариптик алып жүрүүчүдө) даярдалып, ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген шайлоочулар үчүн окууга ыңгайлуу чоңойтулган шрифт менен басылып, ошондой эле Брайль шрифтин же башка атайын каражаттарын пайдалануу менен даярдалууга тийиш.
- маалыматтык тактада чоңойтулган шрифт менен басылып жана (же) Брайль шрифтин колдонуу менен материалдар жайгаштырылат;
- шайлоо участкаларында маалыматтык материалдар аудио-визуалдык форматта (санариптик алып жүрүүчүдө) болуп, шайлоо өнөктүгү жөнүндө маалыматтык материалдар (өзүн шайлоочулардын тизмесинен текшерүү, добуш берүү мезгили жана убактысы, негизги шайлоо аракеттери, түз линия телефондору) басылып, шайлоого катышкан саясий партиялар, добуш берүү тартиби, бюллетенди толтуруу тартиби жана башка жол-жоболорду аткаруу жөнүндө маалымат болушу керек.

УШК шайлоочулардын тиешелүү категорияларынын арасында **өз алдынча да**, ошондой эле **социалдык коргоо органдарын**, тартуу менен **маалыматтык материалдарды тарката алат.**

УШК шайлоочулар менен коомдук «түз линиялардын» мүмкүнчүлүктөрүн, анын ичинде шайлоо комиссияларынын факсимилдик, мобилдик байланышын жана интернет-ресурстарын колдонуу менен ДМЧ шайлоочуларга **консультативдик, юридикалык жардам көрсөтө алышат.** Бул ишке майыптуулугу бар адамдардын коомдук уюмдарынын өкүлдөрүн ишке тартуу сунушталат (Брайль шрифти менен басып чыгарган уюмдардын тизмеси: «Бирдей мүмкүнчүлүктөр» социалдык борбору – 0559 03 30 46; Кыргыз азиздер жана дүлөйлөр коому – 0555 86 99 99).

УШК кресло-коляска колдонгон шайлоочуларды маалыматтык жактан камсыз кылуу үчүн ЖӨБО менен бирдикте шайлоо жөнүндө көрмө материалдарды аталган категориядагы шайлоочулар кошумча күч-аракетсиз тааныша алгыдай эл көп барган жерлерге жайгаштыруусу сунушталат.

Жарандарды маалымдоону камсыз кылуу боюнча уюштуруу чаралары

Добуш берүү үчүн жайда **УШК** стенд **жасайт**, анда бардык саясий партиялар жөнүндө маалыматтык материал жайгаштырылат, көрсөтүлгөн материалдарда үгүт чакырыктары камтылбашы керек. Стендде толтурулган шайлоо бюллетендеринин үлгүлөрү жайгаштырылат, алар саясий партиялардын аталыштарын камтылбашы керек. Бул үлгүнү купуя добуш берүү үчүн кабиналарда да жайгаштыруу сунушталат.

Шайлоо бюллетенине киргизилген катталган саясий партиялар жөнүндө маалыматтар шайлоо бюллетенинин формасын жана текстин бекитүүдө аныкталган ыраттуулукта маалыматтык материалдарда жайгаштырылат.

Маалыматтык стендде КР Конституциясынан, КР мыйзамдарынан, жазык мыйзамдарынан, шайлоо жөнүндө мыйзамдардан бузуулар үчүн жоопкерчилик каралган ченемдер бөлүгүндө бузуулар жөнүндө мыйзамдардан шилтемелер жайгаштырылышы мүмкүн.

Аталган материалдар участкалык шайлоо комиссиялары тарабынан шайлоочулар алар менен эркин тааныша алгыдай жайгаштырылат.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары шайлоо дайындалган күндөн тартып 10 календардык күндүн ичинде ар бир шайлоо участкасында үгүт материалдарын илүү үчүн атайын орундарды бөлүүгө жана жабдууга милдеттүү. Саясий партияларга үгүт материалдарын жайгаштырууга бирдей шарттар камсыз кылынышы керек. Үгүт материалдарын жайгаштыруу

үчүн жерлер шайлоочулар аларда жайгаштырылган маалымат менен тааныша алгыдай жайгашуусу керек.

Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген шайлоочуларды үгүттөөнү контролдоо жана мониторинг жүргүзүү

УШК үгүт материалдарынын жалпы санынын бир пайызынан ашык эмес санда ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген шайлоочулар үчүн маалыматтык материалдарды сурдокотормону же субтитрди колдонуу менен окууга ыңгайлуу чоңойтулган шрифт менен басылган, ошондой эле Брайль шрифттин же башка атайын каражаттарын пайдалануу менен даярдалган үгүт материалдарын жарыялоого жана таркатууга милдеттүү экендиги жөнүндө саясий партияларга маалымдоого тийиш.

Ошентип, шайлоочуларды маалымдоо боюнча УШКнын ишмердигинин негизги максаты шайлоочуларга өткөрүлүп жаткан шайлоо жөнүндө маалыматты алар добуш берүү күнү жана добуш берүү орду, убактысы, мыйзам менен белгиленген мөөнөттөрү жана шайлоо аракеттеринин тартиби /тиешелүү түрдө алардын бул шайлоодо катышуу мүмкүнчүлүгү тууралуу маалымат берүү болуп саналат.

IV. № 2 ЭТАП УШКнын ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ – «ДОБУШ БЕРҮҮ КҮНҮ СААТ 08:00го ЧЕЙИН»

(«КР Президентин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР Мыйзамынын 29, 31-беренелери, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоону уюштуруу жана добуш берүү тартиби, добуш берүүнүн жыйынтыктарын белгилөө жана шайлоонун натыйжаларын аныктоо жөнүндө жобо менен жөнгө салынат)

Шайлоочулар келгенге чейин добуш берүү үчүн жайды даярдоо бул этаптын максаты болуп саналат. УШКнын мүчөлөрү добуш берүү үчүн жайдын жана шайлоо участкасы жайгашкан имараттын ичинде үгүт материалдары жайгаштырылбагандыгын текшерет.

Шайлоо күнү саат 07:00до добуш берүү үчүн жайда участкалык шайлоо комиссиясы өз жыйналышында, чүчүкулак аркылуу аткаруучу комиссиянын мүчөлөрүн аныктайт, алар төмөнкү иштерди аткарат:

- 1) оператор менен биргелешип шайлоочулардын электрондук тизмесинде жарандарды идентификациялоону жүргүзөт;
- 2) жарандарды шайлоочулардын кагаздагы тизмесине каттоону жүзөгө ашырат;
- 3) шайлоо бюллетендерин берет;
- 4) шайлоочулардын жашыруун добуш берүү кабиналарына киришин, шайлоо бюллетендерин добуш берүү үкөктөрүнө салышын контролдоону жүзөгө ашырат.

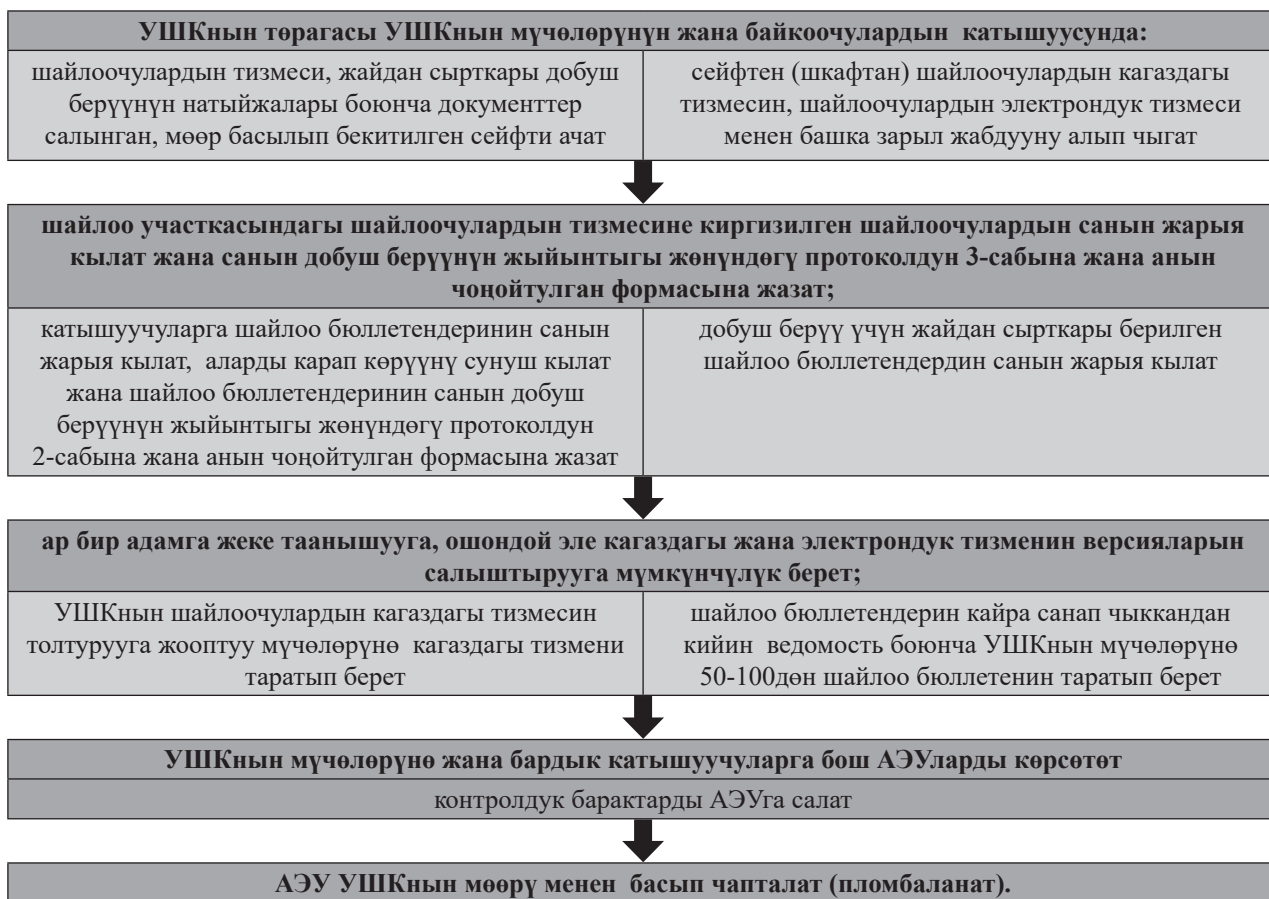
МАНИЛУУ!

Участкалык шайлоо комиссиялары аймактык мамлекеттик органдар жана ЖӨБ органдары менен өз ара аракеттенип, санитардык-эпидемиологиялык эрежелерди камсыз кылуу менен жарандардын ден соолугун коргоо боюнча бардык зарыл чараларды кабыл алышы керек:

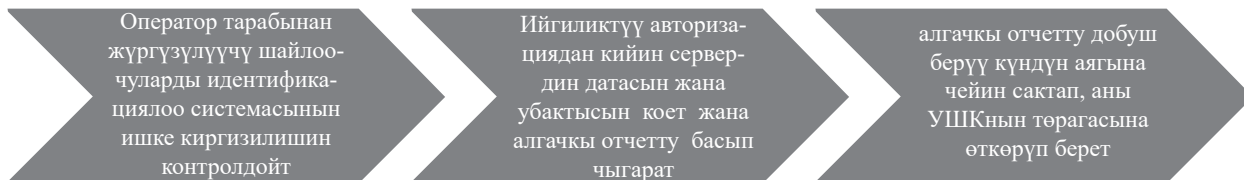
1. добуш берүү күнү добуш берүүчү жайды жана үстүнкү беттерди дезинфекциялоо жүргүзүү;
2. чектерди белгилөө жана шайлоо процессинин катышуучуларынын ортосунда 1,5-2 метр аралыкты сактоону камсыз кылуу;
3. кире бериште жана бюллетендерди берүүчү жерде санитайзерлер менен камсыз кылуу;
4. шайлоо процессинин катышуучуларынын дене табын контактсыз термометр менен өлчөө;
5. шайлоо процессинин катышуучуларына бир жолу пайдалануучу беткаптарды жана колкаптарды берүү.
6. Колдонулуучу материалдарды жана буюмдарды дезинфекциялоо жүргүзүү.

УШКнын төрагасынын эртең мененки саат 08:00го чейинки иш-аракеттери:

УШКнын мүчөлөрүнүн саат 08:00го чейинки иш-аракеттери:

Оператордун ишине контроль жүргүзүүчү жана ал менен бирдикте жарандардын электрондук тизмесиндеги жарандарды идентификациялоо процессин жүргүзүүчү УШКнын мүчөсү төмөнкү иш-аракеттерди аткарат:

Шайлоочуларды идентификациялоо боюнча оператор:

АЭУнун иштөөсүнө жооптуу УШКнын мүчөсү:

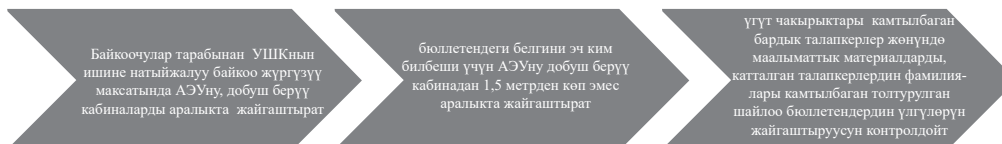

МААНИЛҮҮ! ЭСКЕ САКТАП КАЛЫҢЫЗДАР!

АЭУну даярдоону аяктагандан кийин, добуш берүүнүн башталышында добуш берүүнүн башталгандыгы жөнүндө отчетту – алгачкы отчетту басып чыгарат. Алгачкы отчет бардык байкоочуларга жана талапкерлердин өкүлдөрүнө берилет.

Добуш берүү үчүн кабинага кирүүсүн жана АЭУ аркылуу шайлоо бюллетенди өткөрүүгө УШКнын жооптуу мүчөсү:

Жарандарды кагаздагы тизмеге каттоо үчүн УШКнын жооптуу мүчөсү:

Бюллетендерди берүү үчүн УШКнын жооптуу мүчөсү:

Саат 08:00 до добуш берүү үчүн биринчи шайлоочулар келгенде бардыгы даяр болушу зарыл. Аткарыла турган иш көп, ал эми эң негизгиси эч нерсени унутпоо, чаташып калбоо керек. Добуш берүү үчүн жай саат 08:00до ачылат жана шайлоочулар добуш берүүгө киришет.

МААНИЛҮҮ!

Санитардык-эпидемиологиялык коопсуздукту сактоо жана жарандардын ден соолугун коргоо боюнча чаралар

Участкалык шайлоо комиссиялары жарандардын өмүрү жана ден соолугу үчүн коркунуч алып келүүчү вирустук инфекциянын таркап жаткан шартында шайлоолорду даярдоодо жана өткөрүүдө төмөндөгү аракеттерди ишке ашырууга тийиш:

- добуш берердин алдында жана добуш берүү мезгилинде ар бир саатта добуш берүү үчүн жайларды дезинфекциялоону камсыздоону;
- добуш берүү үчүн жайларды дайыма желдетип турууну (улам аба алмашууну сактасын);
- добуш берүү үчүн жайга кирерде колдорун дезинфекциялоо менен ар бир шайлоочунун жана шайлоо процессинин башка субъекттеринин дене табын текшерүүнү камсыздоону;
- медициналык бет каптарды жана бир жолку кол каптарды берүүнү, шайлоо процессинин бардык катышуучуларынын добуш берүү үчүн жайда бет кап тагынуу режимин сактоосун көзөмөлдөөнү ишке ашырууну;
- шайлоо процессинин катышуучуларынын ортосунда 1,5 метрден кем эмес дистанцияны сактоого шарттарды түзүүнү жана аны уюштурууну;
- мезгил-мезгили менен жабдуулардын үстүнкү бетин дезинфекциялоочу каражаттар менен тазалап турууну.

V. № 3 ЭТАП УШКнын ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ - «ДОБУШ БЕРҮҮ КҮНҮ СААТ 08:00дон 20:00го чейин»

Добуш берүү жол-жобосу

(«КР Президентин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР Мыйзамынын 31-беренеси менен жөнгө салынат»)

Участокко биринчи шайлоочулар келди. Добуш берүү мыйзамга ылайык өтүшү үчүн добуш берүү жайда шайлоочулардын иш-аракеттерин так уюштуруу маанилүү. Добуш берүү күнү УШКнын мүчөлөрүнүн иш-аракеттери менен таанышып алыңыздар.

Добуш берүү күнү УШКнын мүчөлөрүнүн иш-аракеттери, алар:

УШКнын төрагасы:

- участкалык шайлоо комиссиясын башкарат жана анын ишин уюштурат.

жогорку этикалык нормаларынын сакталышын контролдойт.

- шайлоо бюллетендердин, зарыл жабдуулардын жана материалдардын сакталышын камсыз кылат.
- шайлоочулардын жашыруун добуш берүүсүн камсыз кылуу үчүн кабиналардын тийиштүү жайгаштырылгандыгын контролдойт.
- жардамга же консультацияга муктаж комиссиянын мүчөсүнө жардам берет.
- келише албастык кырдаал жаралган учурда, аны жокко чыгаруу боюнча чара көрөт, зарыл болгон учурда ал жөнүндө АШКга (ЫЧКТ менен бирдикте) токтоосуз билдирет.
- мыйзам менен бекитилген жол-жоболорду комиссиянын бардык мүчөлөрү тарабынан сактоону контролдойт.
- күн ичинде УШКнын жооптуу мүчөлөрүнө ведомость боюнча шайлоо бюллетендерди берет.

УШКнын катчысы:

- Байкоочуларды, саясий партиялардын өкүлдөрүн, ЖМКларды каттайт
- УШКнын жыйналыштарынын протоколдорун жана кабыл алынган чечимдердин таризделишин алып барат.
- УШКнын иш кагаздары жүргүзөт.
- төрага ордунда жок болгон учурда же ал кандайдыр бир себептер боюнча өз милдеттерин аткара албаса төраганын милдеттерин аткарат.
- зарыл болгон учурда тиги же башка комиссиянын мүчөсүн алмаштырат.
- бардык келип түшкөн арыздарды жана даттанууларды каттайт.

Электрондук тизмедеги жарандарды идентификациялоо процессин бирдикте жүзөгө ашыруучу УШКнын мүчөсү:

- оператор менен биргелешип шайлоочулардын электрондук тизмесинде жаранды, анын биометрикалык жана жеке маалыматтары боюнча идентификациялоону жүргүзөт.
- шайлоочуга чек берилишин контролдойт, анда шайлоо участкасынын кагаздагы шайлоо тизмесиндеги катар номери көрсөтүлгөн.

(Идентификациялоо боюнча жабдуусу бузулган учурда, жабдуунун бузулгандыгы жөнүндө эки нускада Акт түзөт).

Мүмкүн болуучу бузулуудагы аракеттер		
1.	Сервердин туруп калуусу	Туруп калуу - кайра жүктөө жолу менен четтетүү. Кайра жүктөө «Включить» баскычын басуу менен жүргүзүлөт. Ага жооп бербеген учурда өчүргөнгө чейин басуу зарыл.
2.	Манжалардын изин түшүрүүчү сканердин бузулуусу	- Кошулуусун текшерүү; - Манжалардын изин туура сканерлешин текшерүү, т.а. шайлоочу бармагын сканерге туура эмес койсо; - шайлоочунун курактык категориясы же шайлоочунун бармагы ден соолугунун абалы боюнча сканерленбейт; Сканерлөө бетин жана шайлоочуну бармагын кургак салфетка менен сүртүү Кээде сканер температурага жана манжанын нымдуулугуна реакция берет. Сканерди токтон ажыраткан учурда кошууну аткаруу керек
3.	Термопринтердин иштебей калуусу	1. Идентификациялоодо термопринтер чек басып чыгарбайт: - термокагаздын бар экендигин текшерүү; - кошулгандыгын текшерүү; - электр тармагынан азыктануу бардыгын текшерүү; - күйгүзгүчтү текшерүү. 2. Идентификациялоодо термопринтер жазылбаган чек басып чыгарды: - кагаз туура салындыбы текшерүү. 3. Термопринтер чектерди тынымсыз басып чыгарууда: - термопринтерди өчүрүү, «ALT+F4» клавишасы аркылуу ИСИИ программасын жабуу, «Пуск» клавишасынын жардамы менен операциялык системаны башкаруу панелине кирүү, издөө сабында принтер сөзүн табуу,

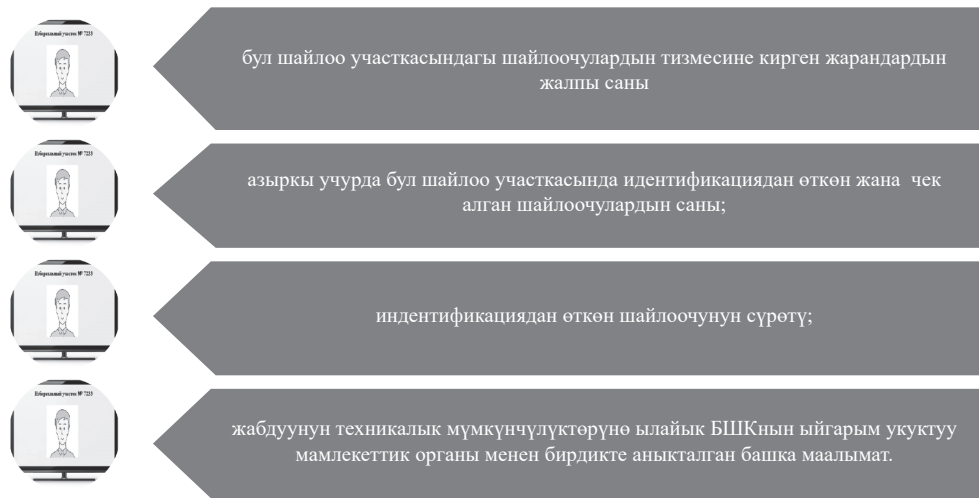
	<p>«Принтер» - «Свойства принтера» бөлүгүнө кирүү, «Очередь печати» дегенди тандоо «Ctrl+A» клавишасы аркылуу бөлүп көрсөтүү, басып чыгаруу кезегин жок кылуу.</p> <p>Андан кийин термопринтерди күйгүзүү жана ИСИИни иштетүү.</p> <p>4. Термопринтер кагазды жей баштаса, анда термопринтерди кайра күйгүзүү керек. Кагазды кайра бырыштырса принтерди алмаштыруу.</p> <p>5. Идентификациялоодо термопринтер чек басып чыгарбай жатат, бирок буга чейин нормалдуу иштеп жана чек чыгарып жаткан</p> <ul style="list-style-type: none"> - Биринчи кезекте термопринтерди башка USBге кошуу зарыл ажыратуу (USB алмаштыруу кошулган принтерди ажыратуу); - термопринтерди кайра иштетүү. <p>6. Термопринтер чектин жартысын гана басып чыгара баштады:</p> <ul style="list-style-type: none"> - термопринтерди кайра күйгүзүү керек, ошондой эле ноутбукту кайра иштетүү. <p>Термопринтер өчүрүлгөн учурда кайра кошуу.</p>
--	--

МААНИЛҮҮ!

Шайлоочуну идентификациялоо аралыктан жана шайлоочуну идентификациялоо жол жобосу байкоочуга монитордон көрүнүп туруу шартында жүргүзүлөт.

Мониторго төмөнкү маалымат чыгат:

Жарандарды кагаздагы шайлоочулардын тизмесине каттаган УШКнын жооптуу мүчөсү төмөнкүлөрдү кылууга милдеттүү:

- шайлоочу менен саламдашуу;
- шайлоочунун инсандыгын ырастоочу документин жана аты-жөнүн суроо;
- шайлоочудан идентификациядан өткөндөн кийин берилген чектин болуусун суроо;
- шайлоочулардын тизмесинен шайлоочунун аты-жөнүн табуу жана шайлоочунун паспортунун сериясын жана номерин коюп чыгуу.

Шайлоо бюллетендерин берүүгө УШКнын жооптуу мүчөсү :

- шайлоочу УШКнын мүчөсү тарабынан жасалган жазуулардын тууралыгын текшергенден кийин жана ал кол койгондон кийин шайлоо бюллетенин берүү;

- шайлоо бюллетендин берилиши жөнүндө шайлоо тизмесине кол коюу.

АЭУнун ишине УШКнын жооптуу мүчөсү:

- добуш берүү мезгилде шайлоо участкасында АЭУнун иши үчүн жооп берет;
- добуш берүү учурунда добуш берүүнүн жашыруундуулугун сактоо шарттында шайлоочуга техникалык жардам көрсөтөт.

АЭУ аркылуу шайлоочулар тарабынан бюллетень салууну өткөрүү үчүн УШКнын жооптуу мүчөсү:

- шайлоочулардын жашыруун добуш берүү үчүн кабиналарга баруусун контролдойт;
- добуш берүү үчүн үкөктүн жанында шайлоо бюллетенин салган шайлоочудан башка адамдын болушуна тыюу салынат, буга бюллетень салуу эрежелери менен кыйналган шайлоочунун өтүнүчү боюнча АЭУга жооптуу УШКнын мүчөсү чакыртылган учурлар кирбейт;
- добуш берүү үчүн жайда болгон адамдарга үкөккө байкоо жүргүзүүгө тосуп же башка ыкма менен тоскоолдук кылууга тыюу салат;
- саясий партиялардын өкүлдөрүнүн, ЖМКлардын өкүлдөрүнө жана байкоочуларга байкоо жүргүзүүгө тоскоолдук кылган шайлоочулардын топтолуусун болтурбоону контролдойт.

АЭУ бюллетень кабыл албаса эмне кылуу керек?

- АЭУнун туруктуу орнотулушун текшерүү;
- бюллетенди дагы бир жолу салып көрүү.

Добуш берүү күнү АЭУ бузулган учурда эмне кылуу керек?

- АЭУнун ишке жөндөмдүүлүгүн кайра калыбына келтирүү үчүн техникалык колдоо көрсөтүүнүн мобилдик тобу менен токтоосуз байланышуу;
- добуш берүүнү запаста турган АЭУнун негизинде ишке ашыруу, бул жөнүндө УШКнын бардык катышуучу мүчөлөрү жана операторлордун кол коюусу менен акт түзүлөт.

КӨНҮЛ БУРУҢУЗДАР! ЭСКЕ САКТАП КАЛЫҢЫЗДАР!

Шайлоо күнү автоматтык эсептөөчү урна бузулган учурда, добуш берүү запастык автоматтык эсептөөчү урнаны пайдалануунун негизинде жүзөгө ашырылат. Мында участкалык шайлоо комиссиясы акт түзөт, ага участкалык шайлоо комиссиясы катышып отурган бардык мүчөлөрү жана операторлор кол коюшат.

Автоматтык эсептөөчү урналардын бузулгандыгынын натыйжасында алмашылгандардын иштөө жөндөмдүүлүгү калыбына келтирилген учурда, аларды добуш берүү күнүнүн ичинде добуш берүү үчүн кайра пайдаланууга жол берилбейт.

Шайлоочунун иш-аракеттери:

- жеке өзү добуш берет, башкалар үчүн добуш берүүгө жол берилбейт;
- өзүнүн инициалдарынын туура жазылышын текшерет жана шайлоочулардын кагаздагы тизмесине кол коет;
- башка адамдардын болуусуна жол берилбеген атайын жабдылган кабинада шайлоо бюллетенин толтурат;
- шайлоочулардын добушун автоматтык түрдө эсептөөгө арналган түзүлүш аркылуу толтурулган шайлоо бюллетенин өткөрөт;
- бюллетень АЭУ аркылуу өткөндөн кийин добуш берүү жайдан токтоосуз кетүүгө милдеттүү.

Шайлоо бюллетенин толтуруунун тартиби:

- Шайлоо бюллетени шайлоочу тарабынан добуш берүү кабинада толтурулат.
- Мында, добуш берүүчүдөн башка адамдын болушуна жол берилбейт.
- Добуш берүүдө шайлоочу шайлоо бюллетендеги, добуш бере турган талапкердин фамилиясынан оң жакта жайгашкан бош чарчыга белги (галочка) коет.
- Эгерде шайлоочу бардык талапкердерге каршы добуш берсе, ал «Баардыгына каршы» деген саптан оң тарапта жайгашкан бош чарчыга белги коет.

Шайлоо бюллетенин өз алдынча толтурууга мүмкүнчүлүгү жок шайлоочунун добуш берүүсү

Шайлоо бюллетенин алгандыгы үчүн өз алдынча кол коюуга, шайлоо бюллетенин толтурууга мүмкүндүгү жок шайлоочунун өтүнүчү боюнча дайындалган адам шайлоочунун эркин билдирүүсүнө толук ылайык келген аракеттерди жасоого милдеттүү.

Эгерде шайлоочу шайлоо бюллетенин толтурууда ката кетирип алдым деп эсептесе эмне кылуу керек?

- Шайлоочу шайлоо бюллетенин берген участкалык шайлоо комиссиясынын бюллетень берген мүчөсүнө бузулган шайлоо бюллетенинин ордуна жаңысын берүү өтүнүчү менен кайрылышы керек.
- Шайлоо комиссиясынын мүчөсү шайлоочулардын тизмесинде бул шайлоочунун фамилиясынын тушуна тиешелүү белги коюу менен жаңы шайлоо бюллетенин берет.
- Бузулган шайлоо бюллетени керектен чыгарылып, ал жөнүндө акт түзүлөт. (№ 16 Форма).

VI. 4-ЭТАП. УШКнын ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ – “ДОБУШ БЕРҮҮНҮН ЖЫЙЫНТЫКТАРЫН БЕЛГИЛӨӨ ТАРТИБИ”

(«КР Президентин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР КМ 34-35 -беренелери менен жөнгө салынат»)

Участкалык комиссиянын ишинде эң жооптуу этап башталат. Бул үчүн биринчи кезекте добуш берүүчү жайдын эшиктерин саат 20:00до жабуу керек. Андан ары:

- **УШК төрагасы** добуш берүүчү жайдын ичиндеги шайлоочулар гана шайлоо бюллетендерин алып, добуш бере ала турганын **кулактандырат**;
- оператор менен бирге шайлоочуларды идентификациялоону жүзөгө ашыруучу **УШК мүчөсү** УШК төрагасына участкато идентификациялоо **жүргүзүлгөндүгү жөнүндө жыйынтыктоочу отчетту дароо берүүгө** милдеттүү;
- **УШК катчысы** отчеттун мөөр менен күбөлөндүрүлгөн көчүрмөсүн добуш берүүчү жайда турган саясий партиялардын өкүлдөрүнө, байкоочуларга жана ЖМКларга **берет**.

Добуштарды саноо жана добуш берүүнүн жыйынтыктарын белгилөө процессинде байкоочулар, саясий партиялардын өкүлдөрү, ЖМК фотого, кино-, видеого тартышы мүмкүн.

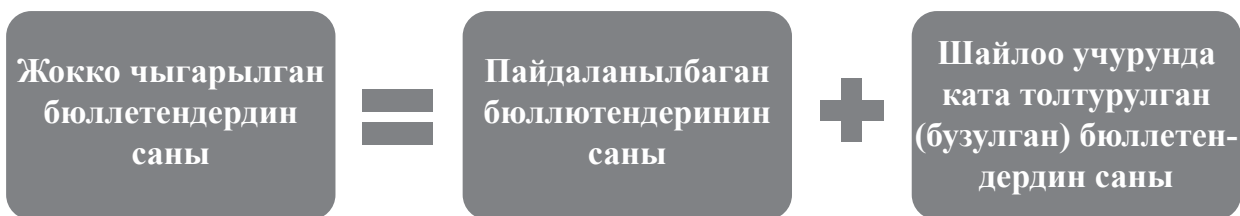
Шайлоочуларды каттоо үчүн жооптуу УШК мүчөлөрү шайлоочулардын тизмесинин ар бир барагына төмөнкүдөй жыйынды маалыматтарды киргизүүгө милдеттүү:

- добуш берүүчү жайда шайлоо бюллетендерин алган шайлоочулардын саны (шайлоочулардын тизмесиндеги шайлоочулардын кол тамгаларынын саны боюнча белгиленет, добуш берүүчү жайдан тышкары добуш берген шайлоочулардын саны киргизилбейт).
- добуш берүүчү жайдан тышкары добуш берүү үчүн бюллетень алган шайлоочулардын саны (шайлоочулардын тизмесиндеги тиешелүү белгилердин саны боюнча белгиленет).
- добуш берүүгө катышкан шайлоочулардын жалпы саны, (а, б) суммасы катар белгиленет.

УШК төрагасы менен катчысы тизменин акыркы бетине тизменин бардык беттери боюнча маалыматтардын суммасы катары аныкталган **жыйынтык маалыматтарды киргизишет**, аларды өз кол тамгалары жана УШКнын мөөрү менен күбөлөндүрүшөт.

Участкалык шайлоо комиссияларынын шайлоо бюллетендерин берүү үчүн жооптуу мүчөлөрү:

- пайдаланылбай калган шайлоо бюллетендерин санап чыгат;
- аларды төмөнкү оң бурчун кесүү жолу менен керектен чыгарат (мында катталган талапкерлер, талапкерлердин тизмеси жөнүндө маалыматтардын оң жагында жайгашкан квадраттарды бузууга жол берилбейт), бул жөнүндө акт түзүлөт;
- аларды ведомость боюнча участкалык шайлоо комиссиясынын төрагасына тапшырат, бул жөнүндө акт түзүлөт;
- УШК сейфиндеги пайдаланылбай калган шайлоо бюллетендери ушундай эле жол менен керектен чыгарылат, бул жөнүндө акт түзүлөт;
- керектен чыгарылган шайлоо бюллетендери эсептелет жана пакетке таңгакталат, ал участкалык шайлоо комиссиясынын мөөрү жана мүчөлөрүнүн койгон колдору менен бекитилет;
- пакетке "Керектен чыгарылган шайлоо бюллетендери" деген жазуу жазылат, алардын саны жана шайлоо участогунун номери көрсөтүлөт.

Пайдаланылбаган шайлоо бюллетендеринин жана ката толтурулган (бузулган) катары шайлоочулар тарабынан кайра кайтарылган шайлоо бюллетендеринин санынын суммасы катары аныкталган бардык жокко чыгарылган шайлоо бюллетендеринин саны жарыя кылынуу менен протоколго жана анын чоңойтулган формасына киргизилет.

Шайлоочулардын тизмеси менен жумуштарды жүргүзгөндөн кийин, УШК төрагасы катышып отургандарга алар менен көрүп, таанышууну сунуштайт.

УШКнын төрагасы шайлоочулардын тизмесине киргизилген бардык маалыматтарды жарыялайт жана аларды добуш берүүнүн жыйынтыгы жөнүндө протоколдун тийиштүү саптарына жана анын чоңойтулган формасына киргизет.

Андан кийин шайлоочулардын тизмеси сейфке (шкафка) салынат.

Шайлоочуларга берилген шайлоо бюллетендеринин саны чектерди саноо жолу менен кошумча текшерилет.

Шайлоочулардын тизмеси менен жумуштарды жүргүзгөндөн кийин шайлоочуларга берилген шайлоо бюллетендеринин саны жөнүндө акт түзүлөт (37-форма). Төраганын колу коюлган жана участкалык шайлоо комиссиясынын мөөрү менен күбөлөндүрүлгөн актынын көчүрмөсүн катышып отурган саясий партиялардын, ЖМК өкүлдөрүнө, байкоочуларга берет, андан кийин маалыматтар чоңойтулган протоколго киргизилет.

Шайлоо бюллетендерин керектен чыгаруу тартиби

Аларды төмөнкү оң жагын кесүү менен керектен чыгарат (мында катталган саясий партиялар жөнүндө маалыматтардын он жагында жайгаштырылган бош квадратты бузууга жол берилбейт).

Керектен чыгарылган бардык шайлоо бюллетендери эсептелет жана пакетке таңгакталат, анан УШКнын мөөрү жана анын мүчөлөрүнүн колтамгалары менен бекитилет. Пакетке "Керектен чыгарылган шайлоо бюллетендери" деген жазуу жазылат, алардын саны жана шайлоо участкаынын номери көрсөтүлөт.

- УШК добуш берүү үчүн көчмө үкөктөрдөгү шайлоо бюллетендерин милдеттүү түрдө эсептөөгө киришет.
- УШКнын добуш берүүчү жайдан тышкары добуш берүүнү жүргүзгөн мүчөлөрү пломбалардын, мөөрлөрдүн жана көчмө үкөктөрдү мөөрлөп бекитүүдө катышкан УШКнын мүчөлөрү, башка адамдар койгон колдордун сакталганын көрсөтөт, добуш берүү үчүн көчмө үкөктөрдү кезек-кезеги менен ачат.
- УШКнын мүчөлөрү шайлоо бюллетендерин жана шайлоо үкөктөрүн мөөрлөп жабуу учурунда катышкан УШКнын мүчөлөрүнүн, башка адамдардын колдору менен контролдук баракты алып чыгышат.
- УШКнын төрагасы контролдук барактарды көрсөтөт.
- Добуш берүү үчүн ар бир көчмө үкөктү ачаардын алдында добуш берүү үчүн ушул көчмө үкөктү пайдалануу менен добуш берген шайлоочулардын жана берилген чектердин саны жарыяланат.
- Добуш берүү үчүн ар бир көчмө үкөктөгү шайлоо бюллетендерин эсептөө өз-өзүнчө жүргүзүлөт.

МААНИЛҮҮ!

Эгерде добуш берүү үчүн көчмө үкөктөгү шайлоо бюллетендеринин саны, алынган шайлоо бюллетендеринин жана берилген чектердин саны жөнүндө белгини камтылган шайлоочулардын арыздарынын санынан көп экени белгиленсе, добуш берүү үчүн ушул көчмө үкөктөгү бардык шайлоо бюллетендери жараксыз деп таанылат жана төмөнкү оң бурчун кесүү жолу менен керектен чыгарылат, бул жөнүндө өзүнчө акт түзүлөт, ал добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколго тиркелет жана анда УШКнын добуш берүүчү жайдан тышкары добуш берүүнү жүргүзүүнү камсыздаган мүчөлөрүнүн фамилиясы жана аты-жөнү көрсөтүлөт. Бул жараксыз шайлоо бюллетендери өзүнчө таңгакталат жана мөөрлөнүп чапталат, мында таңгакта шайлоо участкасынын номери, үкөктүн номери жана шайлоо бюллетендеринин саны көрсөтүлөт жана "Добуш берүү үчүн көчмө үкөктөн алынган жараксыз шайлоо бюллетендери" деген жазуу жазылат.

Көчмө үкөктөн алынган шайлоо бюллетендери добуш берүүчү үкөккө (АЭУ) салынат.

Шайлоочулардын добуштарын түздөн-түз эсептөөнүн алдында **УШКнын төрагасы автоматтык эсептөөчү урналар боюнча добуш берүүнүн алдын ала жыйынтыктарын жарыялайт**, бул жөнүндө өзүнчө акт түзүлөт, ал добуш берүүнүн жыйынтыктары тууралуу протоколго тиркелет жана участкато бардык катышып отургандардын алдында жарыя кылынат.

Автоматтык эсептөөчү урналар добуш берүүнүн бүткүл мезгилинде добуш берүүнүн купуялуулугунун ачылышына жол бербөөгө жана **зымдуу жана зымсыз тарамдарга кошулбоого тийиш.**

АЭУлардан добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө маалыматтарды алуу **саат 20:00дон кийин** УШКнын чечими боюнча жүзөгө ашырылат.

АЭУнун мөөр менен күбөлөндүрүлгөн (алгачкы жана жыйынтыктоочу) отчеттору, мөөр менен күбөлөндүрүлгөн идентификациялоо боюнча баштапкы жана жыйынтыктоочу отчеттор участкато бардык катышып отургандарга берилет.

6.1. Добуштарды кол менен эсептөөнүн жол-жобосу

(«КР Президенттин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР КМ 35-беренеси менен жөнгө салынат)

- УШКнын төрагасы шайлоо бюллетендерин кол менен эсептөө башталганын жарыялайт.
- УШКнын төрагасы мөөрдүн (пломбанын) бузулбаганын көрсөтөт жана АЭУну ачат.
- УШКнын мүчөлөрү шайлоо бюллетендерин жана эртең менен шайлоо үкөктөрүн мөөрлөп жабуу учурунда катышкан УШКнын мүчөлөрүнүн, башка адамдардын колдору коюлган контролдук баракты алып чыгышат.
- УШКнын төрагасы катышкандарга контролдук баракты көрсөтөт.

МААНИЛҮҮ! ЭСИҢИЗГЕ САКТАП КАЛЫҢЫЗ!

Добуштарды саноону баштоо алдында добуш берүүчү жайда АЭУнун ичиндеги бюллетендерден башка бир да бюллетень болбоого тийиш.

- **УШКнын мүчөлөрү** добуш берүү үчүн АЭУдан (туруктуу орнотулган үкөктөрдөн) алынып чыккан шайлоо бюллетендерин саясий партиялардын ар бири үчүн жана "Баарына каршы" позициясы үчүн берилген добуштар боюнча **иргешет.**

- Шайлообюллетендерин сорттоодо **УШК төрагасы** шайлообюллетендеринде камтылган шайлоочулардын белгилерин **угуза жарыялайт** жана шайлообюллетендерин саноодо катышып отургандарга визуалдык көрүүсү үчүн берет.
- Андан кийин ар бир саясий партия жана "Баардыгына каршы" позициясы боюнча өзүнчө белгиленген формадагы шайлообюллетендери боюнча шайлоочулардын добуштары эсептелет.
- Сорттолгон шайлообюллетендерин саноо бир таңгактан башкасына бирден коюу менен угуза жүргүзүлөт жана шайлообюллетендерин саноодо катышып отургандар уккудай жана шайлообюллетениндеги шайлоочу койгон белги көрүнгөндөй коюлат.
- Ар бир саясий партия жана "Баардыгына каршы" позициясы үчүн берилген шайлообюллетендериндеги шайлоочулардын тийиштүү белгиси (добуштары) боюнча аныкталуучу алынган маалыматтар добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколго жана анын чоңойтулган формасына киргизилет.
- **УШК мүчөлөрү** шайлоочулардын эрк билдирүүсүн аныктоого мүмкүндүк берген шайлоочулардын белгилери боюнча аныкталган анык шайлообюллетендеринин санын **эсептешет**, угуза айтышат жана добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндөгү протоколго жана анын чоңойтулган формасына киргизишет.

6.2. УШКнын жараксыз бюллетендер менен иштөөсү

(«КР Президенттин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР КМ 35-беренеси менен жөнгө салынат)

Жараксыз шайлообюллетендери эсептелет жана өзүнчө кошулат. Жараксыз деп төмөнкү шайлообюллетендери эсептелет:

- алар боюнча шайлоочунун эрк билдирүүсүн аныктоо мүмкүн болбосо;
- добуш берүү үчүн көчмө үкөктөн алынгандар (эгерде добуш берүү үчүн көчмө үкөктөн алуу фактысы орун алып, андан алынган шайлообюллетендеринин саны алынган шайлообюллетендеринин саны жөнүндө белгини камтыган шайлоочулардын арыздарынын санынан ашса);
- аларда саясий партиялардын пайдасына белги бир позициядан ашык болсо.

Белгисиз формадагы бюллетендерге БШК аныктаган корголуу белгиси коюлбаган, УШКнын мөөрү менен күбөлөндүрүлбөгөн жана башка коюлган белгилерди камтыбаган бюллетендер кирет.

Шайлообюллетенин жараксыз деп таанууда күмөн саноо келип чыкса УШК маселени добуш берүү аркылуу чечет, мында шайлообюллетенинин арткы тарабына аны жараксыз деп табуунун себептери көрсөтүлөт жана бул жазуу УШКнын төрагасынын жана катчысынын кол тамгасы менен тастыкталат жана УШКнын мөөрү менен күбөлөндүрүлөт.

Жараксыз бюллетендердин мисалдары

(АЭУ таанылбаган бюллетендерди өзүнчө чыгарат)

Чакмактын ичинде белги туура коюлган ✓

1

Партия А	☐
Партия Б	☒
Партия В	☐
Против всех	☐

Тийиштүү талапкердин тушуна, чарчынын ичине белги коюлган, ошондой эле башка талапкерлер белгиленген, бирок чарчыдан тышкары

Белги түрүндө коюлга берилген ○ ● x

2

Партия А	☐
Партия Б	☐
Партия В	☒
Против всех	☐

Белги башка талапкерлердин чарчысынын чек арасына жетпейт

Тийиштүү талапкердин тушуна бир нече белги коюлган

3

Партия А	☐
Партия Б	☒ ☒
Партия В	☐
Против всех	☐

Белги туура коюлган, бирок ылдый жагы чиймеленген

4

Партия А	☒
Партия Б	☐
Партия В	☒
Против всех	☒

5

Партия А	☐
Партия Б	☐
Партия В	☒
Против всех	☐

6

Партия А	☒
Партия Б	☐
Партия В	☐
Против всех	☐

— xx ✓✓

Жараксыз бюллетендердин мисалдары

(АЭУ таанылбаган бюллетендерди өзүнчө чыгарат)

Отметка не поставлена в квадрате или поставлена вне квадрата

1

Партия А	☐
Партия Б	☐
Партия В	☒
Против всех	☐

Отметка поставлена между двумя квадратами

Количество отметок привесило необходимое число

2

Партия А	☒
Партия Б	☒
Партия В	☒
Против всех	☐

Наличие дополнительно точки напротив другого кандидата

Поставлена сразу несколько отметок: на против кандидата и на отметке «против всех»

3

Партия А	☐
Партия Б	☒
Партия В	☐
Против всех	☒

Наличие других пятен, помарок в окошке напротив других кандидатов

4

Партия А	☐
Партия Б	☐
Партия В	☒
Против всех	☐

5

Партия А	☐
Партия Б	☒
Партия В	☒
Против всех	☐

6

Партия А	☐
Партия Б	☒
Партия В	☐
Против всех	☐

УШКнын төрагасы бардык добуштарды саноого катышкандарга УШКнын мүчөлөрүнүн контролдугу астында шайлоо бюллетендери менен көрүп таанышууну сунуш кылат.

Добуш берүү үчүн жайда шайлоо бюллетендерин алган шайлоочулардын саны жарыяланат жана добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдун 5б сабына жана анын чоңойтулган формасына жазылат.

Автоматтык эсептөөчү урнанын маалыматтары добуштарды кол менен саноонун жыйынтыктары менен дал келбеген учурда талапкерлердин өкүлдөрү же байкоочулардын талабы боюнча добуштар кайра саналат. Шайлоо бюллетендери талапкерлердин өкүлдөрү же байкоочулардын түздөн-түз катышуусунда жана алар тараптан көрүп контролдоо мүмкүнчүлүгүн берүү менен кайра саналат.

Шайлоо бюллетендерин кайра саноо угуза жүргүзүлөт.

**УШК мүчөлөрү төмөнкүлөргө укугу жок
бюллетендер менен иштөө боюнча кайра саноодо:**

- *Пайдаланылбаган бюллетендерди керектен чыгаруу жол-жобосун бузууга.*
- *Бюллетендерди саноодо байкоочунун байкоо жүргүзүү укугун бузууга.*
- *Добуштарды саноодо бюллетендерди иргөө жол-жобосун бузууга.*
- *Шайлоочуларга берилген шайлоо бюллетендерин саноого байкоо жүргүзүүдө байкоочунун укугун бузууга.*
- *Добуштарды саноодо жараксыз бюллетендерди саноо жол-жобосун бузууга.*
- *Бюллетендери иргөөдө анын мазмунун жарыялоо жол-жобосун бузууга.*
- *Иргелген бюллетендер менен көрүп таанышууга байкоочулардын укуктарын бузууга.*
- *Добуштарды саноодо кандай болбосун толтурулган же толтурулбаган бюллетендер менен көрүп таанышууга байкоочулардын укуктарын бузууга.*
- *Эки жана андан ашык шайлоо бюллетендерин мазмунун бир маалда жарыялоого.*
- *Шайлоо бюллетендерин толук иргөө аяктаганга чейин шайлоо бюллетендерин саноого.*
- *Добуш берүүнүн алдында үкөктөрдү берүү тартибин бузууга.*
- *Добуштарды тикелей саноодо жазуу шаймандарын пайдаланууга.*
- *Байкоочулардын, саясий партиялардын, ЖМКлардын өкүлдөрүнүн талабы боюнча добуштарды кайра саноо өткөрүүдөн негизсиз баш тартууга.*
- *Шайлоо комиссиясы тарабынан участкато добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө маалыматтарды байкоочуларга берүүдөн баш тартууга.*
- *Шайлоо комиссиясынын добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө чечимдерине даттануулар боюнча чечим кабыл алуу мөөнөттөрүн бузууга.*
- *Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдорду түзүүгө байкоо жүргүзүүгө байкоочулардын укуктарын бузууга;*
- *Добуш берүү аяктагандан кийин шайлоочулардын добуштарын саноону кечигүү менен баштоого.*
- *Шайлоочулардын добуштарын саноону тыныгуу менен жүргүзүүгө.*
- *УШКнын жыйналышын өткөрбөстөн шайлоо участкасында добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколго өзгөртүүлөрдү киргизүүгө, мисалы, бул протоколдо так эместиктерди же каталарды табууда өзгөртүүлөрдү киргизүүгө.*

6.3. Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протокол менен иштөө

(«КР Президентин жана КР ЖК депутаттарын шайлоо жөнүндө» КР КМ 35-беренеси менен жөнгө салынат)

Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколду толтуруу боюнча нускама

Участкалык шайлоо комиссиясынын добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протокол (мындан ары – протокол) милдеттүү түрдө кара түстөгү пастасы бар шарик калемсап менен гана толтурулат.

Протоколдо цифралар графаларга пунктир менен киргизилет.

Протоколду толтурууда цифралар төмөнкүдөй жазылышы керек:

Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө УШКнын протоколунда төмөнкү маалыматтар көрсөтүлүшү керек:

- нусканын номери;
- шайлоонун деңгээлинин берилиши;
- "Протокол" сөзү;
- шайлоо участкасынын номерин көрсөтүү менен комиссиянын аталышы;
- протоколдордун саптары:

1-сап: саясий партиялардын аты (шайлоо бюллетенинде көрсөтүлгөн тартипте), **«Баарына каршы»** берген жана саясий партия үчүн берген шайлоочулардын добуштарынын саны;

2-сап: Участкалык шайлоо комиссиясы тарабынан алынган шайлоо бюллетендеринин саны;

3-сап: Шайлоо участогунун шайлоочуларынын тизмесине киргизилген шайлоочулардын саны;

4-сап: Керектен чыгарылган шайлоо бюллетендеринин саны;

5-сап: Шайлоо бюллетендерин алган шайлоочулардын саны ($5=5a+5б+5в$);

5a-сап: Добуш берүү үчүн жайда шайлоо бюллетендерин алган шайлоочулардын саны;

5б-сап: Добуш берүү үчүн жайдан тышкары добуш берүү үчүн шайлоо бюллетендерин алган шайлоочулардын саны (**жарактуу көчмө үкөктөр боюнча**);

5в-сап: Добуш берүү үчүн жайдан тышкары (**жараксыз көчмө үкөктөр боюнча**) добуш берүү үчүн шайлоо бюллетендерин алган шайлоочулардын саны;

6-сап: Жараксыз көчмө үкөктөрдөн алынган бюллетендердин саны;

7-сап: Жарактуу шайлоо бюллетендердин саны;

8-сап: Жараксыз шайлоо бюллетендердин саны (**жараксыз көчмө үкөктөрдөн алынган бюллетендер эсепке алынбайт, т.а. 6-сапты эсепке алуусуз**).

Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдун 2-сабына жана анын чоңойтулган формасына участкалык шайлоо комиссиясы тарабынан алынган шайлоо бюллетендеринин саны киргизилет.

Шайлоочулардын тизмесине киргизилген шайлоочулардын саны жарыяланат жана протоколдун 3-сабына жана анын чоңойтулган формасына киргизилет.

Протоколдун саптарынын контролдук катышы

1. $3 \geq 5$ – шайлоо участкасындагы шайлоочулардын тизмесине киргизилген шайлоочулардын саны шайлоо бюллетендерин алган шайлоочулардын санынан **көп (5-сабы) же барабар (3-сап)**

2. $5 = 5a + 5b + 5в$ – шайлоо бюллетендерин алган шайлоочулардын саны (5-сабы) добуш берүү үчүн жайда шайлоо бюллетендерин алган шайлоочулардын санына (5a-сабы), жайдан тышкары добуш берүү үчүн шайлоо бюллетендерин алган шайлоочулардын санына (**жарактуу көчмө урналар боюнча**) (5b-сабы), жайдан тышкары добуш берүү үчүн шайлоо бюллетендерин алган шайлоочулардын **суммасына барабар (5в)**;

3. $6 > 5в$ – жараксыз көчмө үкөктөрдөн алынган бюллетендердин саны (6-сабы) жараксыз көчмө үкөктөр боюнча добуш берүү үчүн бюллетендерди алган шайлоочулардын санынан көп (5в-сабы);

4. $5 \geq 7 + 8 + 5в$ – шайлоо бюллетендерин алган шайлоочулардын саны (5-сабы) жарактуу шайлоо бюллетендеринин санынан (7-сап), жараксыз шайлоо бюллетендеринин жалпы санынан (8-сабы), (**жараксыз көчмө үкөктөрдөн алынган шайлоо бюллетендери эске алынбайт т.а. 6-сап эске алынбайт**), жараксыз көчмө үкөктөр боюнча добуш берүү үчүн бюллетендерди алган шайлоочулардын санынан (5в-сабы) **көп же барабар**;

5. $2 \geq 7 + 8 + 4$ – алынган бюллетендерин жалпы саны (2-сабы) жарактуу шайлоо бюллетендеринин жалпы санынан (7-сабы), жараксыз шайлоо бюллетендеринин жалпы санынан (8-сабы) (**жараксыз көчмө үкөктөрдөн алынган шайлоо бюллетендери эске алынбайт, т.а. 6-сап эске алынбайт**), керектен чыгарылган бюллетендердин санынан (4-сабы) көп же барабар.

6. $7 =$ «Саясий партия үчүн» жана «Баардык талапкерлерге каршы» позициясы үчүн берилген шайлоочулардын добуштарынын суммасы – **Жарактуу шайлоо бюллетендеринин саны (7-сабы) «Саясий партия үчүн» берилген жана «Баардык талапкерлерге каршы» позициясы үчүн берилген шайлоочулардын добуштарынын суммасына барабар.**

Эгерде контролдук катыштар дал келбесе, УШК талапкерлердин өкүлдөрүнүн, байкоочулардын катышуусунда добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдун айрым саптары боюнча кайра саноо чечимин кабыл алат.

АЭУ чыгарган шайлоо участкасында добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө акт, участкалык шайлоо комиссиясы тарабынан шайлоо бюллетендерин кол менен саноонун негизинде түзүлгөн добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколго тиркелет. Эки протоколго тең участкалык шайлоо комиссиясынын бардык мүчөлөрү кол коет жана АКТ менен чогуу АШКга берилет.

Добуш берүүнүн жыйынтыктары добуштарды кол менен саноонун натыйжалары боюнча белгиленет.

Добуштар саналгандан кийин УШК милдеттүү түрдө **жыйынтыктоочу жыйналышты өткөрөт**, анда шайлоочулар добуш берүүдө жана алардын добуштарын саноодо келип түшкөн даттануулар (арыздар) каралат, ар бир даттануу (арыз) боюнча чечим кабыл алынат.

Андан кийин участкалык шайлоо комиссиясынын мүчөлөрү жана келип түшкөн даттануулар (арыздар) боюнча участкалык шайлоо комиссиясы кабыл алган чечимге макул болгон арыз ээлери шайлоо комиссиясынын **жыйынтыктоочу жыйналышынын протоколуна кол коет**. Участкалык шайлоо комиссиясынын жыйынтыктоочу жыйналышынын протоколуна кол коюу учурунда протоколдун мазмунуна макул болбогон шайлоо комиссиясынын мүчөлөрү ага өзүнүн өзгөчө пикирин тиркөөгө укуктуу, бул жөнүндө протоколго тиешелүү жазуу жазылат.

Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протокол түзүлгөндөн кийин иргелген шайлоо бюллетендери, шайлоочулардын тизмелери, чектер, автоматтык эсептөөчү урналардын

отчеттору, идентификациялоо боюнча баштапкы жана жыйынтыктоочу отчет өзүнчө таңгакка таңгакталат. Анда шайлоо участкасынын номери, шайлоо бюллетендеринин саны жана шайлоочулардын тизмелеринин аталышы көрсөтүлөт.

Таңгактар мөөр басып чапталат, УШКнын мүчөлөрү кол коет жана өзүнчө капка же коробкага салынат.

Капта же коробкада шайлоо участкасынын номери жана ичинде болгон документтердин тизмеси көрсөтүлөт.

Шайлоо бюллетендерин, шайлоочулардын тизмелерин, чектер, автоматтык эсептөөчү урналардын отчетторун, идентификациялоо боюнча баштапкы жана жыйынтыктоочу отчетту таңгакка таңуу, ошондой эле коробкага салуу саясий партиялардын, ЖМКлардын өкүлдөрүнүн, байкоочулардын катышуусунда жүзөгө ашырылат. Таңгак, коробка жогору турган шайлоо комиссиясынын же соттун чечими менен гана ачылышы керек.

Борбордук шайлоо комиссиясы бекиткен формада добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протокол шайлоо комиссиялары тарабынан **эки нускада түзүлөт** жана ага шайлоо комиссиясынын катышып отурган бардык мүчөлөрү кол коет. Протоколго эки нускада түзүлүүчү тийиштүү участкадагы **добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө жыйынды таблица**, шайлоо комиссиясынын мүчөлөрүнүн өзгөчө пикири, ошондой эле келип түшкөн арыздар (даттануулар) жана алар боюнча кабыл алынган чечимдер тиркелет.

Участкалык шайлоо комиссиясы тарабынан добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколго кол коюлгандан кийин добуш берүүнүн жыйынтыктары катышып отурган саясий партиялардын өкүлдөрүнүн, байкоочулардын, ЖМКлардын өкүлдөрүнүн алдында токтоосуз жарыяланат.

Добуш берүүнүн жыйынтыктарын жарыялагандан кийин добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протокол, шайлоочуларды идентификациялоо жана УШКнын мөөрү менен күбөлөндүрүлгөн автоматтык эсептөөчү урналар боюнча баштапкы, жыйынтыктоочу чектер автоматтык эсептөөчү урналар аркылуу сканерлөө жолу менен БШКнын борбордук серверине жөнөтүлөт.

Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протокол ката толтурулган учурда тийиштүү акт түзүлөт, ал да сканерленет жана жаңыдан толтурулган жана добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө кол коюлган протокол менен чогуу БШКнын борбордук серверине жөнөтүлөт.

БШКнын борбордук серверине келип түшкөн сканерленген документтер протоколду толтуруунун тууралыгына ылайыктуулугун текшергенден кийин БШКнын сайтына жарыяланат.

Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдун биринчи нускасы ага кол коюлгандан кийин шайлоо документтери менен чогуу, анын ичинде шайлоо бюллетендери, шайлоочулардын тизмелери, даттануулар (арыздар), алар боюнча кабыл алынган чечимдер, участкалык шайлоо комиссиясы тарабынан түзүлгөн актылар, автоматтык эсептөөчү урналардын баштапкы жана жыйынтыктоочу протоколдору, идентификациялоо боюнча баштапкы жана жыйынтыктоочу отчет УШКнын төрагасы же УШКнын мүчөлөрүнүн бири тарабынан саноого катышкан саясий партиялардын өкүлдөрүнүн коштоосунда АШКга токтоосуз жеткирилет.

Протоколдун экинчи нускасы, ошондой эле УШКнын мөөрү УШКнын катчысында сакталат, алардын аныктыгы жана комиссиянын иши аяктаганга чейин сакталышы үчүн мыйзамда белгиленген жоопкерчиликти тартат.

Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдун чоңойтулган формасы жалпы таанышуу үчүн участкалык шайлоо комиссиясы аныктаган жерге илинет жана УШКнын иши аяктаганга чейин сакталат.

Добуштардын саноого катышкан ар бир адамга участкалык шайлоо комиссиясынын катчысы добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколго кол коюлгандан кийин токтоосуз добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдун мөөр менен күбөлөндүрүлгөн көчүрмөсүн (ксерокөчүрмөсүн) берүүгө милдеттүү.

Шайлоого катышкан шайлоочулардын тизмеси же анын мөөр менен күбөлөндүрүлгөн көчүрмөсү 3 календарлык күндөн кечиктирилбестен УШКнын жайларынын алдындагы тактада илинет.

6.4. Протоколду толтуруунун тууралыгын жана толуктугун текшерүү параметрлери

Саптарды толтуруунун тактыгы жана толуктугу, оңдоолордун жоктугу, колтамганын, мөөрдүн болушу.

Цифралар бул максаттарга арналган чарчыга киргизилет. Эгерде цифралардын саны төрттөн аз болсо, катардын башталышында турган бош чарчыларга нөлдөр коюлат.

Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколду карандаш менен толтурууга жол берилбейт.

Протоколго кандайдыр бир оңдоолорго жол берилбейт, протоколдо ката бар болгон учурда, – жаңы протоколдун бланкы толтурулат.

Толтурулбаган же толук эмес толтурулган бланкка кол коюуга жол берилбейт .

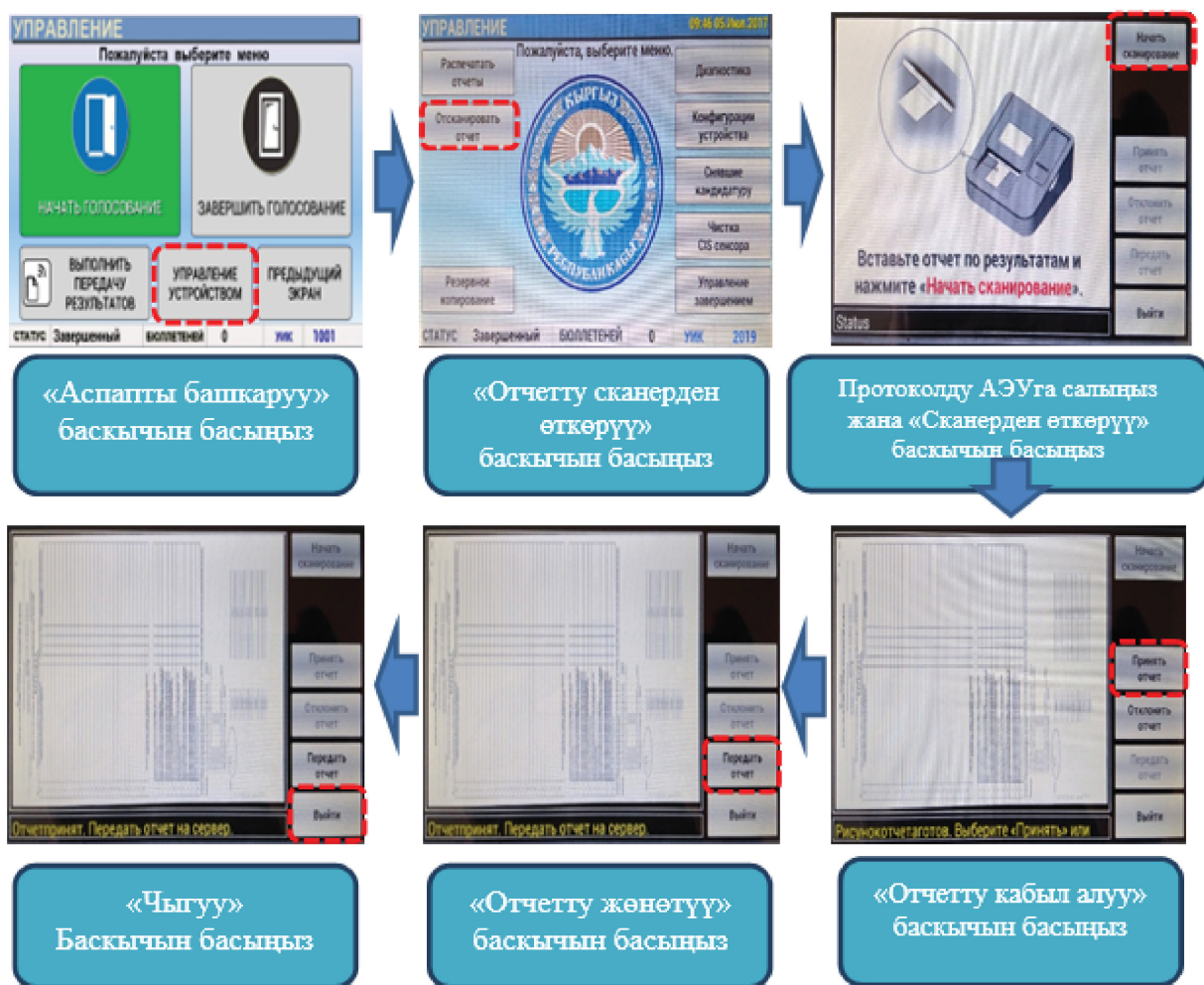
Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө УШКнын протоколуна УШКнын бардык мүчөлөрү кол коет. «Өзгөчө пикир» бар болсо протоколдун тийиштүү сабындагы комиссиянын мүчөсүнүн каршысында пикир жазылып жана комиссиянын ошол мүчөсүнүн колтамгасы коюлат.

УШК протоколу ага УШКнын белгиленген мүчөлөрүнүн көпчүлүк добушу менен кабыл алынып, кол коюлса анык деп эсептелинет.

Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколду жана шайлоочуларды идентификациялоонун жыйынтыктоочу отчетторун сканерлөө жана жөнөтүү

Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протокол саналып, толтурулуп жана кол коюлгандан кийин автоматтык эсептөөчү урнанын оператору протоколду жана шайлоочуларды идентификациялоонун жыйынтыктоочу отчетун автоматтык эсептөөчү урна аркылуу сканерлөө менен БШКнын борбордук серверине жөнөтөт.

- Протоколду жөнөтүүнүн алдында жыйынтыктоочу суммалардын, контролдук катыштардын туура толтурулгандыгын да бир жолу текшериниз.
- Эгерде добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протокол туура эмес толтурулуп жана борбордук серверге жөнөтүлгөн болсо биринчи добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколду толтурууга катышкан байкоочулардын, саясий партиялардын өкүлдөрүнүн жана УШКнын мүчөлөрүнүн катышуусунда жаңы протоколду толтуруу жөнүндө акт түзүлөт.
- Андан кийин кол коюлган протокол да сканерленет жана БШКнын борбордук серверине жөнөтүлөт, мында ошондой эле жаңы протокол түзүлгөндүгү жөнүндө акт да сканерленет жана жөнөтүлөт.
- Протокол жана шайлоочуларды идентификациялоо жөнүндө жыйынтыктоочу отчет АЭУдан алынган маалыматтарга тиркөө менен ИИС сайтына коюлат.

6.5. УШК документтерин АШКга берүү жол-жобосу

Участкалык шайлоо комиссияларынын добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдорунун биринчи нускалары шайлоо документтери менен чогуу ага УШК мүчөлөрү кол койгондон кийин токтоосуз акт боюнча тийиштүү аймакта добуш берүүнүн жыйынтыктарын чыгарып жаткан аймактык шайлоо комиссиясына жөнөтөт.

Тийиштүү аймакта добуш берүүнүн жыйынтыктарын чыгарууну участкалык шайлоо комиссияларынан түздөн түз келип түшкөн протоколдордун негизинде, аларда камтылган маалыматтарды кошуу жолу менен аймактык шайлоо комиссиясы ишке ашырат.

Тийиштүү аймактык шайлоо комиссиясы тарабынан протоколдорду кабыл алуу жана добуш берүүнүн жыйынтыктарын чыгаруу Борбордук шайлоо комиссиясы белгилеген тартипте жана мөөнөттөрдө жүзөгө ашырылат.

МААНИЛҮҮ! ЭСТЕ САКТАП КАЛЫҢЫЗДАР!

УШК төмөнкү документтерди АШКга берет:

Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдун биринчи нускасы ага кол коюлгандан кийин шайлоо документтери менен чогуу, анын ичинде шайлоо бюллетендери, шайлоочулардын тизмелери, арыздар (даттануулар), участкалык шайлоо комиссиясы түзгөн алар боюнча кабыл алынган чечимдер, актылар, автоматтык эсептөөчү урналардын отчеттору, идентификациялоо боюнча баштапкы жана жыйынтыктоочу отчет добуш берүү күнүнөн кийинки күндүн эртең мененки саат **06:00дон кечиктирбестен АШКга саясий партиялардын коштоосунда УШК төрагасы токтоосуз жеткирет.**

Борбордук шайлоо комиссиясы тизмесин аныктаган чет мамлекеттердин аймагында же алыскы жерлерде болгон шайлоо участкаларынын участкалык шайлоо комиссиялары ушул бөлүктө көрсөтүлгөн документтерди жеткирүүнү Борбордук шайлоо комиссиясы белгилеген мөөнөттөрдө ишке ашырат.

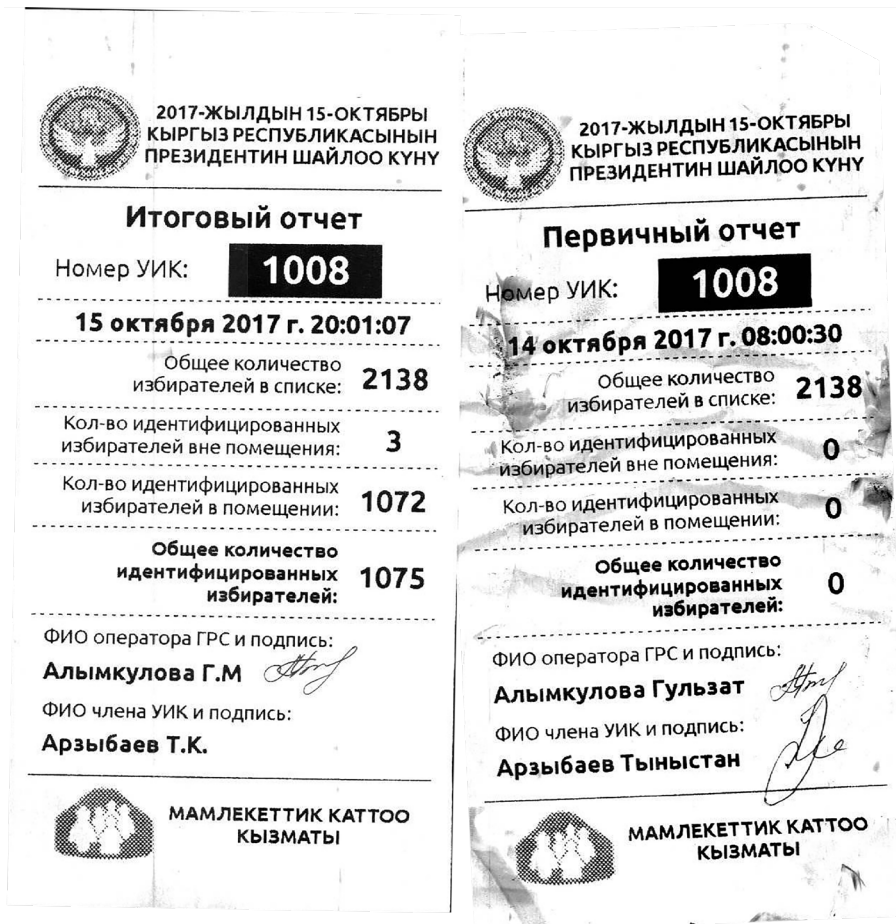
Протоколдун экинчи нускасы, ошондой эле УШКнын мөөрү УШКнын катчысында сакталат, ал алардын аныктыгы жана комиссиянын иши аяктаганга чейин сакталышы үчүн мыйзамдарда каралган жоопкерчиликти тартат.

Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдун кошумча нускасы участкалык шайлоо комиссиясы тарабынан Борбордук шайлоо комиссиясына жөнөтүлөт.

№	<div style="text-align: center;"> <p>СЕЙФ-ПАКЕТ</p> </div>
1	УШКнын добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколу
2	Мөөр менен күбөлөндүрүлгөн автоматтык эсептөөчү урнанын (АЭУ) баштапкы жана жыйынтыктоочу отчеттору.
3	Добуш берүү үчүн жайдан тышкары добуш берүү күнү идентификациялоо боюнча баштапкы жана жыйынтыктоочу отчеттору.
4	Добуш берүү күнү идентификациялоо боюнча баштапкы жана жыйынтыктоочу отчеттору.
5	<p>АКТЫЛАР (өзүнчө папкага таңгакталат жана мөөр басып чапталат):</p> <ul style="list-style-type: none"> • автоматтык эсептөөчү урна (АЭУ) боюнча добуш берүүнүн алдын-ала жыйынтыктары; • анык эмес бюллетендерди кайра саноо жөнүндө; • кайтарылган жараксыз бюллетендер жөнүндө; • керектен чыгарылган шайлоо бюллетендеринин саны жөнүндө; • жайдан тышкары добуш берүү аяктагандыгы жөнүндө; • добуш берүү үчүн көчмө үкөктөгү шайлоо бюллетендери жөнүндө, аларды анык эмес деп чечим чыгарылган учурда; • шайлоочуларды идентификациялоо жабдуусу жана АЭУ иштебей калса эки нускада; • УШКнын добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколунун 1-нускасын шайлоо документтери менен берүү жөнүндө. • шайлоочуларга УШК берген шайлоо бюллетендеринин саны жөнүндө; • шайлоочулардын тизмесине ылайык шайлоочуларга берилген шайлоо бюллетендеринин саны жөнүндө; • АШКдан алынган шайлоо бюллетендеринин саны жөнүндө.
6	<p>РЕЕСТРЛЕР</p> <ul style="list-style-type: none"> • жайдан тышкары добуш берүү жөнүндө арыздар • шайлоочунун укуктарын бузуу жөнүндө • арыздар жана даттануулар • байкоочулардын катышуусу жөнүндө • протоколдордун көчүрмөлөрүн берүү жөнүндө • арыз №1 формасы • арыз №2 формасы • идентификациялоодон өтпөгөн шайлоочулар

7	УШКнын жыйынтыктоочу жыйналышынын протоколу
8	Арыздар (даттануулар), алар боюнча кабыл алынган чечимдер, актылар

КОРОБКА (ПАКЕТ)	
Ар бир саясий партия боюнча жана «Баардыгына каршы» позициясы боюнча иргелген шайлоо бюллетендери, ошондой эле УШК өзүнүн чечими менен жараксыз деп тапкан, өзүнчө таңгакка таңгакталган шайлоо бюллетендери	
Керектен чыгарылган бюллетендер	
Шайлоочулардын тизмелери	
Шайлоочуларды идентификациялоо боюнча операторлор шайлоочуларга берген чектер.	

МААНИЛҮҮ! ЭСТЕ САКТАП КАЛЫҢЫЗДАР!

Коробкада шайлоо участкасынын номери жана ичинде болгон документтердин тизмеси көрсөтүлөт. Коробка мөөр басып чапталып, УШКнын мүчөлөрүнүн колу коюлат. Пакет, коробка жогору турган шайлоо комиссиясынын же соттун чечими менен гана ачылат.

МААНИЛҮҮ! ЭСТЕ САКТАП КАЛЫҢЫЗДАР!

Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдун биринчи нускасы ага кол коюлгандан кийин шайлоо документтери, анын ичинде шайлоо бюллетендери, шайлоочулардын тизмелери, арыздар (даттануулар), алар боюнча кабыл алынган чечимдер, участкалык шайлоо комиссиясы түзгөн актылар, автоматтык эсептөөчү урналар, идентификациялоо боюнча баштапкы жана жыйынтыктоочу отчет менен чогуу саясий партиялардын, ЖМК өкүлдөрүнүн жана байкоочулардын коштоосунда УШКнын төрагасы тарабынан аймактык шайлоо комиссиясына жеткирилет.

Протоколдордун көчүрмөлөрүн берүү жол-жобосу

Протоколдордун көчүрмөлөрүн берүү жол-жобосу төмөнкү тартипте ишке ашырылат:

УШКнын катчысы:

- протоколго кол коюлгандан кийин УШК протоколдун көчүрмөсүн көчүрөт;
- протоколдун күбөлөндүрүлгөн көчүрмөсүнө «Анык» деген жазуу жазылат;
- бул жазуунун алдына кол коюлат жана күбөлөндүрүлгөн датаны жана убакытты (саатты жана мүнөтүн) милдеттүү түрдө көрсөтөт жана УШКнын мөөрүн коет;
- тийиштүү реестрде протоколдун көчүрмөсүн берүү фактысын белгилейт.

Протоколдун нускасын же анын көчүрмөсүн алган адам көрсөтүлгөн реестрге кол коет.

Мөөр менен күбөлөндүрүлгөн шайлоого катышкан шайлоочулардын тизмеси же анын көчүрмөсү 3 календардык күндөн кечиктирбестен участкалык шайлоо комиссиясынын жайларынын алдында тактада илинет.

VII. ЭТАП № 5 - УШКнын ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ – «ДОБУШ БЕРҮҮ КҮНҮНӨН КИЙИН»

Ошентип, добуш берүү күнү өттү. Бешинчи этаптын текшерүү барагына ылайык комиссия добуш берүү күнүнөн кийинки күнү ишке ашырылуучу бардык иш-аракеттерди аткарат, жогору турган комиссияга отчет берет жана документтерди сактоого өткөрүп берет.

УШКнын жайынын алдында дубалда мөөр менен күбөлөндүрүлгөн добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протоколдун көчүрмөсүн илүү зарыл.

3 календардык күндөн кечиктирбестен УШКнын жайынын алдында дубалда мөөр менен күбөлөндүрүлгөн шайлоого катышкан шайлоочулардын тизмеси же анын көчүрмөсүн илүү керек.

Добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө маалыматты кызыкдар адамдарга (шайлоочуларга, байкоочуларга, саясий партиялардын, ЖМКлардын өкүлдөрүнө) берүүнү улантуу.

Шайлоону даярдоого жана өткөрүүгө кеткен чыгымдарды көрсөтүү менен алынган акча каражаттары жөнүндө АШКга отчет берүү.

VIII. УШКнын ИШМЕРДҮҮЛҮГҮН ФИНАНСЫЛЫК ЖАКТАН КАМСЫЗ КЫЛУУ

(«КР шайлоо комиссиялары жөнүндө» КР КМ 25-беренеси, Кыргыз Республикасынын Борбордук шайлоо комиссиясына республикалык бюджеттен бөлүнгөн акча каражаттары боюнча финансылоо, эсеп жүргүзүү жана отчеттуулук тартиби жөнүндө жобосу менен жөнгө салынат)

Кыргыз Республикасынын Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук шайлоо комиссиясына республикалык бюджеттен бөлүнгөн мамлекеттик каражаттарды кыйла натыйжалуу пайдалануу, ошондой эле аларды пландаштыруунун жана пайдалануунун айкындыгын камсыз кылуу үчүн аймактык шайлоо комиссияларынын мүчөлөрү **Кыргыз Республикасынын Борбордук шайлоо комиссиясына республикалык бюджеттен бөлүнгөн акча каражаттары боюнча финансылоо, эсеп жүргүзүү жана отчеттуулук тартиби жөнүндө жобону жетекчиликке алуусу зарыл.**

Бул Жобо Президентти, Жогорку Кеңештин депутаттарын, жергиликтүү кеңештердин депутаттарын, өз алдынча башкаруу органдарынын аткаруу органдарынын башчыларын шайлоону жана КР референдумдарын даярдоого жана өткөрүүгө шайлоо комиссияларына бөлүнгөн акча каражаттары боюнча финансылоо, эсепке алуу жана отчеттуулук боюнча эрежелер менен байланышкан жоболорду белгилейт.

УШКнын шайлоону даярдоого жана өткөрүүгө өздүк каражаттары жок жана акча каражаттарын чыгымдар сметасына ылайык АШКдан алат.

Участкалык шайлоо комиссияларынын тескөөсүнө бөлүнгөн акча каражаттары баштапкы тастыктоочу документтердин негизинде чыгымдалат.

Комиссиялардын мүчөлөрүнө, ишке тартылган жарандарга сый акы төлөөгө бөлүнгөн акча каражаттары аймактык шайлоо комиссиясы тарабынан **УШКнын** мүчөлөрүнүн, ишке тартылган жарандардын банктык төлөм-карталарына участкалык шайлоо комиссиялары берген алуучулардын банктык карта-эсептерин көрсөтүү менен адамдардын тизмесине ылайык которулат.

Өзгөчө учурларда аймактык шайлоо комиссиялары менен макулдашуу боюнча акча каражаттары комиссиялардын мүчөлөрүнө сый акыларды төлөө, ишке тартылган жарандарга жана башка чыгымдарга накталай түрүндө төлөө үчүн төлөм ведомосту/ чыгымдардын кассалык орденинин негизинде берилет. Төлөм ведомостунун аягында **УШКнын** төрагасы жазуу жазышы керек: «Төлөм жүргүзүлдү: кызмат орду, колтамгасы, колтамгасын толук жазуу (Ф.А.А.)» Алынган акча каражаттары үчүн чыгымдарды тастыктоо катары бардык баштапкы документтерди тиркөө менен аванстык отчету таризделет.

УШК аванстык отчеттору боюнча бухгалтердик эсепке алууну жүргүзөт жана анын негизинде шайлоону, референдумду даярдоого жана өткөрүүгө аларга бөлүнгөн акча каражаттарынын түшүүсү жана чыгымдалышы жөнүндө финансылык отчетту чыгымдардын бекитилген сметасына ылайык чыгымдар сметалары боюнча түзөт.

УШК негизги каражаттарды (жабдууларды ж.б.) АШКдан кантало боюнча алат, товардык-материалдык баалуулуктарды берүү ведомосту боюнча шайлоону, референдумду уюштурууга жана өткөрүүгө товардык-материалдык баалуулуктарды алат.

УШК төрагасы жана катчысы аймактык шайлоо комиссиясынан алынган товардык-материалдык баалуулуктарды эсептен чыгаруунун актысын түзөт жана кол коет жана финансылык отчет менен чогуу аймактык шайлоо комиссиясына өткөрүп берет.

УШК төрагасы шайлоону, референдумду даярдоо жана өткөрүү мезгилине бөлүнгөн акча каражаттарынын, товардык-материалдык баалуулуктардын жана тастыктоочу баштапкы документтердин сакталышын камсыз кылат.

УШК төрагасы аймактык шайлоо комиссиясынын алдында төмөнкү финансылык документтер үчүн отчет берет:

- участкалык шайлоо комиссияларынын бардык чыгымдарын накталай эмес формада жүргүзүүдө бекитилген чыгымдардын сметасынын беренелери боюнча чыгымдарды тастыктаган бухгалтердик эсеп жаатында КР колдонуудагы мыйзамдарына ылайык таризделген бардык баштапкы документтер аймактык шайлоо комиссиясына берилет;
- алынган накталай акча каражаттары боюнча бекитилген чыгымдардын сметасынын беренелери боюнча чыгымдарды тастыктаган бухгалтердик эсеп жаатында КР колдонуудагы мыйзамдарына ылайык таризделген аванстык отчетторду жана бардык актоочу баштапкы документтерди тиркөө менен финансылык отчет түзүлөт жана кол кол тамгасы коюлат;
- алынган товардык-материалдык баалуулуктар боюнча бекитилген чыгымдардын сметасынын беренелери боюнча чыгымдарды тастыктаган бухгалтердик эсеп жаатында КР колдонуудагы мыйзамдарына ылайык товардык-материалдык баалуулуктарды эсептен чыгаруу актысы түзүлөт жана кол колтамгасы коюлат.

УШК республикалык бюджеттен каражаттардын келип түшүшү жана чыгымдалышы жөнүндө финансылык отчетту жана баштапкы документтерди АШКга добуш берүү күнүнөн кийин жети календардык күндөн кечиктирбестен берет.

УШК өзүнүн ыйгарым укуктарын аткарбагандыгы же талаптагыдай эмес аткаргандыгы үчүн КР мыйзамдарында каралган жоопкерчиликти таргат.

IX. ШАЙЛОО МЫЙЗАМЫН БУЗГАНДЫК ҮЧҮН ЖООПКЕРЧИЛИК

(Шайлоо комиссиялар тарабынан бузуулар жөнүндө иштерди кароо тартиби жөнүндө жобо, БЧКТ жөнүндө жобо менен жөнгө салынат)

Шайлоо талаштары – булар шайлоону дайындоо, даярдоо, өткөрүү жана алардын натыйжаларын белгилөө учурунда шайлоо мыйзамдарын колдонуу боюнча келип чыккан талаштар.

Шайлоо талаштарынын себептери:

- Шайлоо процессинин катышуучуларынын шайлоо укуктарын бузуу;
- Мамлекеттик бийлик органдары жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, ошондой эле алардын кызмат адамдары тарабынан шайлоо мыйзамынын талаптарын сактабоо;
- Саясий партиялар жана алардын өкүлдөрү тарабынан шайлоо мыйзамынын талаптарын бузуу;
- ЖМКлар жана алардын өкүлдөрү ж.б. тарабынан шайлоо мыйзамдарын бузуу

Шайлоо талаш-тартыштарды кароонун тартиби:

- Шайлоо комиссиялары;
- Ички иштер органдары;
- Прокуратура;
- Соттор.

Жоопкерчиликтин түрлөрү

Шайлоо мыйзамдарын бузуу үчүн жоопкерчиликтин төмөнкү түрлөрү каралат:

Конституциялык-укуктук (шайлоо) жоопкерчилик

Конституциялык-укуктук жоопкерчилик конституциялык-укуктук жоопкерчиликтин түрү болуп саналат жана шайлоо мыйзамдарынын талаптарын бузган учурларда келип чыгат.

Конституциялык-укуктук жоопкерчилик участкалык, аймактык жана Борбордук шайлоо комиссиялары тарабынан каралат.

КРнын мыйзамдарына ылайык төмөнкү адамдар жоопкерчилик тартат:

(1) Кыргыз Республикасынын жараны тарабынан шайлоо жана шайлануу укугун эркин жүзөгө ашырышына күч колдонуу, алдоо, коркутуу, будамайлоо же башкача жол менен **тоскоолдук кылган**, же болбосо добуш берүүнүн жашыруундуулугун **бузган**;

- жарандардын шайлоочулардын тизмеси менен таанышуу укугун бузган;
- саясий партияны колдоп кол коюуга жарандарды мажбурлаган же аларга тоскоолдук кылган, ошондой эле жасалма кол коюуга катышкан;
- шайлоочулардын добушун сатып алууну жүзөгө ашырган;

(2) шайлануу максатында өзүнүн кызмат ордунун же кызматтык абалынын артыкчылыктарын пайдаланган же болбосо катталган шайлоочулар (шайлоочулардын тизмелери) жөнүндө маалыматтарды өз учурунда түзбөгөн жана көрсөтүлгөн маалыматтарды тиешелүү шайлоо комиссияларына жөнөтөөр алдында тактабаган;

- шайлоону каржылоо эрежелерин бузган, анын ичинде шайлоо комиссияларына каражаттарды которууну создуктурган;
- жарандарга башка адамдар үчүн добуш берүүгө мүмкүнчүлүк берүү максатында шайлоо бюллетендерин берген;
- шайлоо документтерин оңдоону жүзөгө ашырган, билип туруп жалган документтерди түзгөн жана берген;
- билип туруп добуштарды туура эмес эсептөөнү же добуш берүүнүн жыйынтыгын, шайлоонун натыйжасын билип туруп туура эмес чыгарган, шайлоонун натыйжасынын туура эмес белгилөөнү жүзөгө ашырган, өздөрүнө жүктөлгөн милдеттерге карабастан добуш берүүнүн жыйынтыктары, шайлоонун жыйынтыктары жөнүндө, шайлоонун натыйжалары жөнүндө маалыматтарды бербеген же жарыялабаган;

(3) саясий партиялар жөнүндө жалган маалыматтарды билип туруп тараткан, же саясий партиялардын өкүлдөрүнүн жубайларынын жана (же) жакын туугандарынын ар-намысына жана кадыр-баркына шек келтирген башка аракеттерди жасаган;

- шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүнүн, байкоочулардын, эл аралык байкоочулардын, саясий партиялардын, жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрүнүн укуктарын, анын ичинде маалыматтарды жана шайлоо документтеринин көчүрмөлөрүн өз учурунда алуу укугун бузган;
- байкоочуларды, эл аралык байкоочуларды, саясий партиялардын өкүлдөрүнүн, жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрүнүн тизмелерин каттоодон негизсиз баш тарткан;
- шайлоо участкаларында шайлоо укуктарын жүзөгө ашырууга тоскоолдук кылган;
- шайлоо алдындагы үгүт иштерин жүргүзүү эрежелерин бузган, анын ичинде добуш берүү күнүнөн мурунку күнү жана добуш берүү күнү үгүт иштерин жүргүзгөн;
- шайлоо комиссиялары тарабынан өз милдеттерин аткарышына байланышкан алардын ишине **тоскоолдук кылган** же ага мыйзамга **каршы кийлигишкен**;
- добуш берүү үчүн жайдан шайлоо бюллетендерин алып чыккан;
- шайлоону даярдоого жана өткөрүүгө каражаттардын чыгымдалышы жөнүндө отчетторду **бербеген** же **жарыялабаган**, саясий партиялардын шайлоо фонддорунун финансылык отчетторун жана шайлоону өткөрүүгө бөлүнгөн бюджеттик каражаттардын чыгымдалышы жөнүндө финансылык отчетторду бербеген же жарыялабаган жактар;
- шайлоого катышуу үчүн мыйзам менен каралган өргүү берүүдөн баш тарткан иш берүүчүлөр.

Шайлоо жаза чараларын салуунун негиздери жана тартиби шайлоо жөнүндө мыйзамдарда каралган

Шайлоо процессинин субъектисин анын шайлоо укуктарынын бузулгандыгы, чечимдерди кабыл алуу, аракеттерди жасагандыгы/аракетсиздиги жөнүндө белгилүү болгон учурдан тартып арыздар (даттануулар) токтоосуз, бирок 3 календарлык күндөн кечиктирбестен берилет жана келип түшкөн учурдан тартып 3 күндүк мөөнөттө, ал эми добуш берүү күнү же добуш берүү күнүнөн мурунку күнү – токтоосуз каралууга тийиш.

Арыздарды (даттанууларды) кароодо, ошондой эле шайлоо укуктарын, шайлоо мыйзамдарын бузуу жөнүндө маселе каралган башка учурларда кызыкдар тараптар, жактар же алардын өкүлдөрү аларды кароо күнү, убактысы жана орду жөнүндө маалымдар болушат. Көрсөтүлгөн адамдар түшүндүрмө берүүгө жана каралуучу маселенин маңызы боюнча далилдерди берүүгө укуктуу.

Келип түшкөн арыздар (даттануулар) шайлоо комиссиялары же соттор тарабынан даттануу келип түшкөн учурдан тартып **3 күндүк мөөнөттө** каралууга тийиш. Арыздарда (даттанууларда) камтылган фактылар кошумча текшерүүнү талап кылат, алар боюнча чечимдер **5 күндүк мөөнөттөн кечиктирбестен** кабыл алынат. Чечимди кабыл алган органдын колу коюлган жана мөөрү менен күбөлөндүрүлгөн чечим жазуу жүзүндө токтоосуз арыз ээсине тапшырылат.

Даттануу тартиби

Жарандардын шайлоо укуктарын бузган шайлоо комиссиялардын чечимдерине жана (же) аракеттерине (аракетсиздигине) арыздар менен төмөнкүлөр кайрыла алышат

- шайлоочулар,
- саясий партиялар,
- КЭУ, алардын өкүлдөрү,
- байкоочулар.

Арыздар (даттануулар) шайлоо процессинин субъектисине анын шайлоо укуктары бузулгандыгы, чечимдер кабыл алынгандыгы, аракеттер (аракетсиздиктер) жасалгандыгы жөнүндө белгилүү болгон учурдан тартып токтоосуз, бирок 3 календардык күндөн кечиктирилбестен берилет.

Шайлоо процессинин катышуучуларынын шайлоо укуктарын бузган участкалык шайлоо комиссияларынын, алардын кызмат адамдарынын чечимдерине жана (же) аракеттерине (аракетсиздиктерине) аймактык шайлоо комиссиясына даттанылат.

Кабыл алынган чечимге арыздар (даттануулар) чечим чыккан учурдан тартып 3 календардык күндүн ичинде берилет.

Шайлоо процессинин катышуучуларынын шайлоо укуктарын бузган аймактык шайлоо комиссияларынын, алардын кызмат адамдарынын чечимдерине жана (же) аракеттерине (аракетсиздиктерине) Борбордук шайлоо комиссиясына даттанылат.

Борбордук шайлоо комиссиясынын чечимдери жана (же) аракеттери (аракетсиздиктери) биринчи инстанциядагы сотко (Бишкек шаардык Административдик сотуна) даттанылат.

Биринчи инстанциядагы соттун (Бишкек шаардык Административдик соту) чечими - Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна даттанылат. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун чечими биротоло болуп саналат жана даттанылууга жатпайт.

Кыргыз Республикасынын бузуулар жөнүндө кодексинде белгиленген жоопкерчилик

Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин (мындан ары – Кодекс)

42–42², 43–48-беренелеринде каралган бузуулар жөнүндө иштер шайлоо комиссиялары тарабынан каралат.

Бузуулар жөнүндө иштер төмөнкүдөй учурларда каралат:

- жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоону өткөрүүдө тиешелүү аймактык шайлоо комиссиялары бузса.

** Шайлоо комиссияларынын бузуулар жөнүндө иштерди кароо тартиби жөнүндө жобо БШКнын 2020-жылдын 11-февралындагы № 41 токтому менен бекитилген.*

Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодекси менен бузуулардын төмөнкү түрлөрү каралган:

42-берене. Шайлоо процессинин катышуучуларынын укуктарын бузуу

Шайлоо комиссиясынын мүчөсүнүн, Кыргыз Республикасынын Президенттигине талапкердин, депутаттыкка же жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органынын башчысынын кызмат ордуна талапкердин, талапкердин ишенимдүү адамынын, ыйгарым укуктуу өкүлүнүн, байкоочунун, эл аралык байкоочунун укуктарын бузуу –

3-категориядагы айып пул салууга алып келет (*жеке адамдар үчүн – 5 500 сом, юридикалык жактар үчүн – 17 000 сом*).

42¹-берене. Шайлоо комиссияларынын ыйгарым укуктарынын чегинде кабыл алынган чечимдерин жана талаптарын аткарбоо.

Жеке жана юридикалык жактардын шайлоо комиссиясына шайлоо мыйзамдарында каралган мөөнөттөрдө шайлоону даярдоо жана өткөрүү үчүн зарыл маалыматтарды же материалдарды бербөө, ага тете шайлоо комиссиясынын ыйгарым укуктарынын чектеринде анын кабыл алынган чечимдерин жана талаптарын аткарбоо –

3-категориядагы айып пул салууга алып келет.

42²-берене. Шайлоочунун билип туруп анык эмес маалыматтарды берүүсү

Шайлоочунун шайлоо дареги алмашкандыгы жөнүндө шайлоо комиссиясына билип туруп анык эмес маалыматтарды берүүсү –

2- категориядагы айып пул салууга алып келет.

42³-берене. Шайлоочунун (референдумдун катышуучусунун) акча каражаттарды жана материалдык баалуулуктарды алуусу

Шайлоочунун (референдумдун катышуучусунун) жеке өзү же ортомчу аркылуу сатып алуучунун же анын атынан иш алып баруучунун пайдасына анын активдүү шайлоо укугун сатуусу үчүн акча каражаттарын жана (же) материалдык баалуулуктарды алуусу –

1 - категориядагы айып пул салууга алып келет.

Эскертүү. Ушул беренде каралган аракетти жасаган адам шайлоону жана референдумду даярдоонун жана өткөрүүнүн жүрүшүндө акча каражаттарын жана (же) материалдык баалуулуктарды алгандыгы жөнүндө өз ыктыяры менен билдирсе жоопкерчиликтен бошотулат.

43-берене. Шайлоого катышуу үчүн өргүү берүүдөн баш тартуу

Депутаттыкка же башка шайлануучу кызматка талапкер болуп катталган талапкерге, талапкердин ишенимдүү адамына, же болбосо шайлоо комиссиясынын мүчөсүнө мамлекеттик бийлик органдарына же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына шайлоону даярдоого жана өткөрүүгө катышуу үчүн мыйзамда каралган өргүүнү берүүдөн администрациянын (иш берүүчүнүн) баш тартуусу -

1-категориядагы айып пул салууга алып келет (*жеке адамдар үчүн – 1 000 сом, юридикалык жактар үчүн – 5 000 сом*).

44-берене. Шайлоо алдындагы үгүт иштерин жүргүзүү шарттарын бузуу

1. Шайлоочу, байкоочу, талапкер же анын өкүлү, ишенимдүү адамы тарабынан шайлоо жөнүндө мыйзамдарда каралган шайлоо алдындагы үгүт иштерин жүргүзүү шарттарынын бузулушу, -

4-категориядагы айып пул салууга алып келет (*жеке адамдар үчүн – 7 500 сом, юридикалык жактар үчүн – 23 000 сом*)

2. Жалпыга маалымдоо каражаты тарабынан жасалган ошол эле жосун, -

5-категориядагы айып пул салууга алып келет (*28 000 сом*).

45-берене. Талапкер жөнүндө билип туруп жалган маалымат таратуу

Депутаттыкка же башка шайлануучу кызмат ордуна талапкер жөнүндө талапкердин ар-намысын же кадыр-баркын жаманатты кылган маалыматтарды билип туруп таратуу, -

6-категориядагы айып пул салууга алып келет (*жеке адамдар үчүн – 12 500 сом, юридикалык жактар үчүн – 35 000 сом*).

46-берене. Талапкердин ар-намысын, кадыр-баркын жана ишкер беделин жаманатты кылган маалыматтарды жалпыга маалымдоо каражаттарынын таратышы

Шайлоо дайындалгандан тартып шайлоонун натыйжалары расмий жарыяланганга чейинки мезгил ичинде талапкердин, саясий партиянын ар-намысын, кадыр-баркын жана ишкер беделин жаманатты кылган маалыматтарды жалпыга маалымдоо каражаттарынын таратышы, -

8-категориядагы айып пул салууга алып келет (*жеке адамдар үчүн – 17 500 сом, юридикалык жактар үчүн – 55 000 сом*).

47-берене. Анонимдик үгүт материалдарын таратуу

Мамлекеттик бийлик органдарына, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына шайлоону даярдоо жана өткөрүү мезгилинде, же болбосо референдум мезгилинде алардын чыгарылышы үчүн жооптуу уюмдар жана адамдар жөнүндө маалыматтар камтылбаган үгүттүк басма сөз материалдарын, же болбосо чет өлкөдө даярдалган материалдарды таратуу, -

6-категориядагы айып пул салууга алып келет (*жеке адамдар үчүн – 12 500 сом, юридикалык жактар үчүн – 35 000 сом*).

48-берене. Үгүт материалдардын жок кылуу же бузуу

Имараттарда, курулмаларда же башка объекттерде илинген аудио-визуалдык материалдарды, депутаттыкка же башка шайлануучу кызматка талапкердин портретин, анын өмүр таржымалы бар плакатты, же болбосо башка үгүт материалдарын билип туруп жок кылуу же болбосо бузуу, -

4-категориядагы айып пул салууга алып келет (*жеке адамдар үчүн – 7 500 сом, юридикалык жактар үчүн – 23 000 сом*).

Эскертүү. Үгүт материалдары имараттын, курулманын же башка объекттин менчик ээсинин (ээсинин) макулдугу жок илинсе, ал ушул берене боюнча жоопкерчиликтен бошотулат.

Ыйгарым укуктуу кызмат адамы арыздар (даттануулар, билдирүүлөр, материалдар) келип түшкөн учурда бузууну карап чыгат жана Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 43-главасында белгиленген тартипте тиешелүү чечим кабыл алат.

Бузуу жасалган факт белгиленген учурда ыйгарым укуктуу кызмат адамы тарабынан Кыргыз Республикасынын Өкмөтү бекиткен формада кагаз түрүндөгү протокол түзүлөт же

электрондук колтамга менен күбөлөндүрүлгөн бузуу жөнүндө протоколдун электрондук формасы пайдаланылышы мүмкүн.

Эгерде жак бузууларды жасагандыгынын фактысын, ага карата жаза чарасын жана кошумча укуктук кесепеттердин колдонууларын талашып-тартышпаса, анда бузуу жасалган жерде токтом чыгарылат, ага протоколду түзгөн адам кол коет, мында көрсөтүлгөн токтом бузуучуга анын көчүрмөсү тапшырылган учурдан тартып күчүнө кирет.

Эгерде жак бузуулар фактысын же айып пул түрүндө жаза чарасын же ыйгарым укуктуу орган колдоно турган кошумча укуктук натыйжаларды талашып-тартышса, анда түзүлгөн протокол жаза чарасын берүү үчүн комиссиянын кароосуна жөнөтүлөт.

Комиссия бузуулар жөнүндө ишти Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 45-главасында белгиленген тартипте бузуулар жөнүндө иш келип түшкөн учурдан тартып 10 күндөн кеч эмес карап чыгып, төмөнкүдөй токтомдордун бирин чыгарат:

- 1) жаза чарасын колдонуу жөнүндө;
- 2) иш боюнча өндүрүштү кыскартуу жөнүндө.
- 3) туумду эсептөө жөнүндө.

Кыргыз Республикасынын жоруктар жөнүндө кодексинде белгиленген жоопкерчилик

Кыргыз Республикасынын Жоруктар жөнүндө кодексинде төмөнкү жазыктык укук бузуулар каралган:

87-берене. Шайлоочунун башка адам үчүн добуш берүүсү

Референдумдун, Кыргыз Республикасынын Президентин, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин же жергиликтүү кеңештердин депутаттарын, буга тете эле, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын башчыларын шайлоонун убагында референдумдун же шайлоонун натыйжаларына таасир тийгизүү максатында шайлоочунун башка адам үчүн добуш берүүсү, буга тете эле ошол эле максатта ушундай аракеттерге кошо катышуусу, -

II категориядагы айып пул түрүндөгү жазага алып келет (*30 000 сомдон 60 000 сомго чейин*).

87¹-берене. Административдик ресурсту кыянаттык менен пайдалануу

Шайлоону жана референдумду даярдоонун, өткөрүүнүн жүрүшүндө, добуш берүү күнү талапкерди, талапкерлердин тизмесин шайлоо максатында талапкерлердин, мамлекеттик жалпыга маалымдоо каражаттарынын, интернет-басылмалардын жетекчилеринин административдик ресурсту кыянаттык менен пайдалануусу –

- II категориядагы айып пул салууга алып келет.

Шайлоолордо шайлоочулардын эрк билдирүүсүн бурмалаган административдик ресурсту кыянаттык менен пайдаланууну жана анын таасирин болтурбоо максатында мыйзамдын долбоору административдик ресурсту пайдалангандыгы үчүн жоопкерчиликти киргизүүнү карайт.

2. Мамлекеттик жана муниципалдык кызматчылардын, мамлекеттик жана муниципалдык уюмдардын жетекчилеринин, ошондой эле мамлекеттин (муниципалдык) катышуу үлүшү 30 пайыз болгон уюмдардын жетекчилери жасаган ошол эле жосун, –

- белгилүү бир кызмат орундарын ээлөө же белгилүү бир ишмердик менен алектенүү укугунан ажыратуу менен II категориядагы айып пул салууга алып келет.

87²-берене. Шайлануучу кызмат ордуна талапкердин билип туруп анык эмес маалыматтарды берүүсү

1. Шайлоо жөнүндө мыйзамда каралган Кыргыз Республикасынын Президенттигине талапкердин, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттыгына, жергиликтүү

кеңештин депутаттыгына талапкердин, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын башчысынын кызмат ордуна талапкердин билип туруп анык эмес маалыматтарды, документтерди берүүсү, анын ичинде башка мамлекеттин жарандыгы жоктугу жөнүндө документти, ошондой эле аны көрсөтүү, каттоо жана шайлоо үчүн тоскоол болгон маалыматтарды жаап жашыруу, –

- I категориядагы айып пул салууга алып келет.

2. Мамлекеттик жана муниципалдык кызматчылар жасаган ошол эле жосун, –

белгилүү бир кызмат орундарын ээлөө же белгилүү бир ишмердик менен алектенүү укугунан ажыратуу менен I категориядагы айып пул салууга алып келет.

Кыргыз Республикасынын жазык кодексинде белгиленген жоопкерчилик

Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинде кылмыштын төмөнкү түрлөрү каралган:

191-берене. Шайлоо укуктарын жүзөгө ашырууга тоскоолдук кылуу

1. Жарандын өз шайлоо укуктарын же референдумга катышуу укугун эркин жүзөгө ашырууга тоскоолдук кылуу, добуш берүүнүн жашыруундуулугун бузуу, –

IV категориядагы коомдук иштерге (280ден 360 саатка чейин) же III категориядагы түзөтүү жумуштарына (2 жылдан 2 жыл 6 айга чейин) же IV категориядагы айып салууга жазаланат (жеке адамдар үчүн – 180 000 сомдон 220 000 сомго чейин).

2. Шайлоо комиссияларынын, референдум өткөрүү боюнча комиссиялардын ишине же болбосо алардын өз милдеттерин аткаруу менен байланышкан шайлоо комиссиясынын, референдумду өткөрүү боюнча комиссиясынын мүчөсүнүн ишине тоскоолдук кылуу, анын ичинде кызмат ордун же кызматтык абалын анын чечимине таасир көрсөтүү максатында пайдалануу, тактап айтканда талапкерди, талапкерлердин тизмесин каттоо, шайлоочулардын, референдумдун катышуучуларынын добуштарын саноо жана башка маселелер боюнча кызмат адамынын талабы же көрсөтмөсү же шайлоо процессинде колдонулуучу мамлекеттик маалыматтык системаларынын маалыматтарын фальсификациялоо же атайылап ишин бузуу аракетин, –

IV категориядагы коомдук иштерге же III категориядагы түзөтүү жумуштарына же IV категориядагы айып салууга алып келет.

3. Мамлекеттик жана муниципалдык кызматчылар жасаган ошол эле жосун, –

- IV категориядагы түзөтүү жумуштарына же V категориядагы айып салууга алып келет.

192-берене. Шайлоочулардын добуштарын сатып алуу

1. Шайлоочуларга акча каражаттарын берүү же таркатуу, материалдык баалуулуктарды тапшыруу же кайсы бир кызмат ордун алууга же шайлоо өткөрүү мезгилинде кандайдыр бир байкубаттыкты алууга өбөлгөлөө –

- IV категориядагы айып салууга алып келет;

2. Кыргыз Республикасынын Президенттигине талапкер, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин же жергиликтүү кеңештин депутаттыгына талапкер жана башка мамлекеттик бийликтин шайлануучу органына талапкердин, ошого тете анын жубайы, алардын жакын туугандары, ишенимдүү адамдары жана ыйгарым укуктуу өкүлдөрү тарабынан жасалган ошол эле жосун,

- V категориядагы айып салууга же I категориядагы эркиндигинен ажыратууга жазаланат.

193-берене. Шайлоо өнөктүгүн каржылоо тартибин бузуу

Талапкердин, саясий партиянын, шайлоо өнөктүгүн референдум өткөрүү боюнча демилгечи топтун ишин каржылоонун тартибин төмөнкүлөрдү жасоо менен бузуу:

1) шайлоодо же референдумда белгилүү натыйжага жетүү максатында, тиешелүү фондду кыйгап өтүү менен талапкерге, саясий партияга, референдум өткөрүү боюнча демилгечи топко ири суммадагы акча же башка материалдык каражаттарды берүү;

2) шайлоодо же референдумда белгилүү натыйжаларга жетүү максатында шайлоо фонддоруна, референдум фонддоруна которулбаган ири суммадагы акча каражаттарын чыгымдоо;

3) шайлоо же референдум менен түздөн-түз же кыйыр байланышкан жана шайлоодо же референдумда белгилүү натыйжаны алууга же референдум демилгесин жылдырууга багытталган, тиешелүү шайлоо фондунан акысын төлөөсүз же тиешелүү шайлоо фондунан негизсиз төмөндөтүлгөн баада акы төлөө менен ири өлчөмдө жүзөгө ашырылган акы төлөнүүчү жумуштарды аткаруу, товарларды сатып өткөрүү, акы төлөнүүчү кызматтарды көрсөтүү;

4) алмаштыруучу адамдар аркылуу шайлоолор жана референдумдар жөнүндө мыйзамдарда тыюу салынган кайрымдуулук каражаттарын шайлоо фондуна же референдум фондуна ири өлчөмдө төгүү, -

- IV категориядагы белгилүү бир кызмат ордун ээлөө, же болбосо белгилүү бир иш менен алектенүү укугунан ажыратууга (4төн 5 жылга чейин мөөнөткө) же IV категориядагы түзөтүү жумуштарына (2 жыл 6 айдан 3 жылга чейин) же V категориядагы айып салууга (220 000 сомдон 260 000 сомго чейин) же I категориядагы айып салуу (60 000 сомдон 100 000 сомго чейин) менен I категориядагы эркиндигинен ажыратууга (2 жыл 6 айга чейин) жазаланат.

194-берене. Шайлоо же референдум өткөрүүдө каражаттарды мыйзамсыз пайдалануу

Талапкердин, саясий партиянын талапкеринин же референдум өткөрүү боюнча демилгечи топтун ыйгарым укуктуу өкүлүнүн, алардын каржы маселелери боюнча ыйгарым укуктуу өкүлдөрүнүн төмөнкүдөй жолдор менен жасаган аракеттери:

1) шайлоо фондуна, референдум фондуна түшпөгөн каржы же материалдык каражаттарды шайлоо өнөктүгүн өткөрүү же референдумду өткөрүү демилгесин жылдыруу максатында ири өлчөмдө пайдалануу;

2) шайлоолор жана референдумдар жөнүндө мыйзамдарда тыюу салынган жана атайын шайлоо эсебине, референдум фондунун атайын эсебине которулган кайрымдуулук каражаттарын ири өлчөмдө чыгымдоо, -

IV категориядагы белгилүү бир кызмат ордун ээлөө, же болбосо белгилүү бир иш менен алектенүү укугунан ажыратууга (4төн 5 жылга чейин мөөнөткө) же IV категориядагы түзөтүү жумуштарына (2 жыл 6 айдан 3 жылга чейин), же айып салууга (60 000 сомдон 100 000 сомго чейин) жазаланат.

195-берене. Шайлоо документтерин бурмалоо

1. Шайлоо документтерин, референдум документтерин бурмалоо, добуштарды билип туруп туура эмес эсептөө же шайлоонун, референдумдун натыйжаларын билип туруп туура эмес белгилөө, эгерде бул жосундар шайлоо комиссиясынын, референдум өткөрүү боюнча комиссиянын мүчөсү, талапкер же анын ыйгарым укуктуу өкүлү, ишенимдүү адамы, ошого тете саясий партиянын, референдум өткөрүү боюнча демилгечи топтун ыйгарым укуктуу өкүлү тарабынан жасалса, -

IV категориядагы түзөтүү жумуштарына (2 жыл 6 айдан 3 жылга чейин) V категориядагы айып салууга (220 000 сомдон 260 000 сомго чейин) I категориядагы эркиндигинен ажыратууга жазаланат (1 жылдан 2 жылга чейин).

2. Төмөнкүлөр жасалган ошол эле жосундар:

1) шайлоо комиссиясынын же референдум өткөрүү боюнча комиссиянын төрагасы, төрагасынын орун басары, катчысы тарабынан;

2) алдын ала сүйлөшүү боюнча адамдардын тобу менен, -

- VI категориядагы айып салууга (260 000 сомдон 300 000 сомго чейин) эки жылга чейинки мөөнөткө белгилүү бир кызмат ордун ээлөө, же болбосо белгилүү бир иш менен алектенүү укугунан ажыратууга жазаланат.

Бузууларга чара көрүү жана көрүлгөн чаралар жөнүндө маалымдоо (ЫЧКТ)

Ыкчам чара көрүүчү координациялык топ (ЫЧКТ)

Мыйзамдын 41-беренесине ылайык: шайлоону даярдоодо жана өткөрүүдө шайлоо комиссияларынын бардык деңгээлдеринде ыкчам чара көрүүчү координациялык топтор түзүлөт, анын курамына укук коргоо органдарынын өкүлдөрү кирет.

Ыкчам чара көрүүчү координациялык топтун негизги иш-милдеттери болуп төмөнкүлөр саналат:

- шайлоо мыйзамдарын бузууга ыкчам чара көрүү;
- көрүлүүчү чаралар жөнүндө жарандарды маалымдоо.

Ыкчам чара көрүү координациялык топтун ишинин тартибин Борбордук шайлоо комиссиясынын жобосу менен регламенттелген (Кыргыз Республикасынын Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук комиссиясынын 2020-жылдын 4-февралындагы № 33 токтому менен бекитилген Ыкчам чара көрүүнүн координациялык тобу жөнүндө жобо (ЫЧКТ) менен регламенттелген.

МАКСАТТАРЫ:

ЫЧКТ шайлоо мыйзамдарынын бузулушуна жана жарандарды көрүлүп жаткан чаралар жөнүндө маалымдоого ыкчам чара көрүү максатында шайлоолорду даярдоо жана өткөрүүдө түзүлөт.

ПРИНЦИПТЕРИ

ЫЧКТ өз ишин **мыйзамдуулук, ачык жана айкындуулук** принциптеринде жүзөгө ашырат.

Кыргыз Республикасынын шайлоолорун даярдоо жана өткөрүү мезгилинде шайлоо комиссияларынын чечимдери менен Борбордук шайлоо комиссиясынын, аймактык шайлоо комиссияларынын деңгээлинде ыкчам чара көрүүнүн координациялык топтору түзүлөт, алардын курамына тиешелүүлүгүнө жараша Борбордук шайлоо комиссиясынын, аймактык шайлоо комиссияларынын мүчөлөрү, Борбордук шайлоо комиссиясынын аппаратынын кызматкерлери, прокуратура органдарынын, ички иштер органдарынын, Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздук органдарынын тиешелүү деңгээлдеги органдарынын (укук коргоо органдарынын) өкүлдөрү кирет.

Укук коргоо органдары Кыргыз Республикасынын Президентин, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын, жергиликтүү кеңештин депутаттарын шайлоону даярдоо жана өткөрүү мезгилинде Борбордук шайлоо комиссиясынын жана/же аймактык шайлоо комиссияларынын суроо талабы боюнча ыкчам чара көрүүнүн координациялык тобунун курамына киргизүү үчүн өз өкүлдөрүнүн маалыматтарын шайлоону дайындоо жөнүндө чечим расмий жарыяланган күндөн тартып 5 календардык күнүнөн кечиктирбестен жөнөтүшөт.

Мында топтордун курамына тиешелүү деңгээлдердеги (борбордук, облустук, райондук, шаардык) органдардын жетекчилери, ошондой эле жумушчу тартибинде өз ара аракеттенүү үчүн башка кызматкерлер да кирүүгө тийиш.

ЫЧКТ төмөнкүдөй милдеттерди жүзөгө ашырат:

- шайлоо мыйзамдарын бузуу фактылары боюнча шайлоо комиссияларынын жана укук коргоо органдарынын биргелешкен аракеттенүүлөрүн жүзөгө ашырууну жана координациялоону;
- келип түшкөн билдирүүлөрдү, шайлоочулардын жана шайлоо процессинин башка субъектилеринин арыздарын жана даттанууларын, ММКнын билдирүүлөрүн жана шайлоо мыйзамдарын бузуу фактылары боюнча интернет басылмаларды кабыл алууну, толуктап иштеп чыгууну жана ыкчам талдоону;
- **ар бир** сигнал, кайрылуу, арыз, зарыл чаралар жөнүндө ыкчам тапшырмаларды берүү боюнча **аракеттердин алгоритмин** талкуулоону жана **иштеп чыгууну** (укук коргоо органдары өзүнүн компетенциясынын алкагында);
- арыздарда, даттанууларда жана шайлоочулар менен шайлоо процессинин башка субъектилеринин кайрылууларында баяндалган маалыматтардын (сигналдардын) жана фактылардын аныктыгын токтоосуз текшерүүнү, ыкчам чара көрүү үчүн тиешелүү чечим кабыл алууга тийиш болгон тиешелүү органдарга жөнөтүүнү;
- ар кандай формадагы **тартип бузуу иштеринин абалы жана көрүлгөн чаралар жөнүндө жарандарга дайыма маалымат берүүнү;**
- тартип бузуулар жөнүндө укук коргоо органдарынын жана шайлоо комиссияларынын каналдары боюнча маалыматтарды туруктуу негизде жыйноону;
- коопсуздукту жана коомдук тартипти камсыздоо, ошондой эле жарандардын шайлоо укуктарын бузган же шайлоо комиссиясынын ишине жолтоо болгон аракеттерди, шайлоочуларды сатып алуу аракеттерин болтурбоо боюнча чараларды көрүү боюнча сунуштамаларды иштеп чыгууну.

БШК ЫЧКТ КАТЧЫЛЫГЫ:

- кыска номери: **1255**,
- электрондук дареги: **kgor_cec@shailoo.gov.kg**,
- ишеним телефону: **0312 62-62-46**,
- WhatsApp номери: **0990021255**.

Даттануулардын реестри

Шайлоо комиссиясына келип түшкөн бардык арыздар (даттануулар) милдеттүү түрдө катталууга жатат.

*“Кыргыз Республикасынын шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча шайлоо комиссиялары жөнүндө” Мыйзамынын 7, 21-беренелерине ылайык: “БШК даттанууларды кароо, даттанууларды кароонун мөөнөттөрүн жана тартибин сактоо маселелери боюнча төмөн турган шайлоо комиссиялары менен туруктуу өз ара аракеттенүүнү жүзөгө ашырат жана **даттануулардын реестрин жүргүзөт**, ал Борбордук шайлоо комиссиясынын расмий сайтында жарыяланат; УШК шайлоо мыйзамдарынын бузулушуна арыздарды жана даттанууларды өз компетенциясынын чегинде карайт жана алар боюнча чечимдерди кабыл алат; түшкөн **даттанууларды эсепке алууну жүргүзөт** жана тиешелүү **реестрге киргизүү** үчүн Борбордук шайлоо комиссиясына жөнөтөт”.*

Шайлоо комиссиясына келип түшкөн арыздар (даттануулар) жөнүндө маалымат жана алар боюнча кабыл алынган чечимдер милдеттүү түрдө Борбордук шайлоо комиссиясынын расмий сайтына Арыздар жана даттануулар реестри (Реестр) бөлүмүндө жайгаштырылат.

Реестр Борбордук шайлоо комиссиясы тарабынан шайлоо комиссияларынын ишинин ачыктыгын жана айкындуулугун камсыз кылуу, шайлоо процессинин субъекттерин (катышуучуларын), ошондой эле башка кызыкдар адамдарды шайлоо комиссиялары тарабынан каралган арыздар (даттануулар) жөнүндө маалымдоо максатында түзүлгөн.

Арыздар (даттануулар) катталгандан кийин Жумушчу топтун кароосуна берилет, арыздарды (даттанууларды) алдын ала карап чыгып, АШК, БШКнын жыйналышына чечимдин долбоорун киргизет. **Чечимдер АШК, БШКнын жыйналыштарында чыгарылат.**

Аймактык шайлоо комиссиялары тарабынан каралган бардык арыздар (даттануулар) Шайлоочулардын укуктарын бузуу фактылары жөнүндө реестрде чагылдырылууга тийиш (кагаз нускада) жана Борбордук шайлоо комиссиясынын расмий сайтына жума сайын жарыялоо үчүн Борбордук шайлоо комиссиясына берилет.

Шайлоо комиссиясы кабыл алган чечим Борбордук шайлоо комиссиясынын расмий сайтына жайгаштырылат.

Аймактык шайлоо комиссиясынын/Борбордук шайлоо комиссиясынын бардык катталган арыздары (даттануулары) Борбордук шайлоо комиссиясынын расмий сайтында Арыздардын (даттануулардын) реестринде катталган учурдан тартып беш календарлык күндөн кеч эмес чагылдырылат. Участкалык шайлоо комиссияларынын Арыздардын (даттануулардын) реестри Борбордук шайлоо комиссиясынын расмий сайтында жыйынтыгын чыгаргандан кийин беш календарлык күндөн кеч эмес чагылдырылат.

Реестрде төмөнкү маалыматтар камтылат:

- арыздарды (даттанууларды) караган шайлоо комиссиясынын аталышы;
- арыздарды (даттанууларды) берген адамдын жана (же) анын өкүлүнүн инициалдары;
- арыздар (даттануулар) келип түшкөн дата;
- арыздардын (даттануулардын) кыскача мазмуну;
- арыздарды (даттанууларды) кароонун жыйынтыктары боюнча Шайлоо комиссиясынын чечими, ошондой эле электрондук Реестрдин тиешелүү бөлүмүндө кабыл алынган чечимдин кыскача мазмуну да, шайлоо комиссиясынын аталган чечиминин тексти да жайгаштырылат;
- эгер Борбордук шайлоо комиссиясынын чечими сотто даттанылса, биринчи инстанциядагы соттун жана Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун чечими. Ошондой эле электрондук Реестрдин тиешелүү бөлүмүндө кабыл алынган чечимдин кыскача мазмуну да, шайлоо комиссиясынын аталган чечиминин тексти да жайгаштырылат.

Бузуулардын бирдиктүү реестри

Бузуулар жөнүндө протокол түзүү укугу берилген адамдар түзүлгөн бузуулар жөнүндө протоколду өзүнүн логинин жана жеке паролун колдонуу менен ББР электрондук системасына кечиктирбестен каттайт.

Каттоо кечиктирилбестен, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталган тартипте бузуулар жөнүндө протокол түзүлгөн учурдан тартып 24 сааттан кеч эмес жүргүзүлүүгө тийиш.

Комиссиянын катчысы тарабынан бузууларды ББРде каттоо Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталган тартипте бузуулар жөнүндө протокол түзүлгөн учурдан тартып 24 сааттан кеч эмес жүргүзүлүүгө тийиш.

Бузуулардын бирдиктүү реестрине бузууларды каттоо Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2018-жылдын 21-декабрындагы № 603 токтому менен бекитилген

Бузуулардын бирдиктүү реестрин жүргүзүү тартиби жөнүндө жободо аныкталган тартипте жүргүзүлөт.

Кылмыштардын жана жоруктардын бирдиктүү реестри

Кылмыштардын жана жоруктардын бирдиктүү реестри - сотко чейинки өндүрүштү баштоо, процесстик аракеттер, жазык ишин жана (же) жоруктар жөнүндө иштин кыймылы, жазык сот өндүрүшүнүн катышуучулары жана арыздануучулары жөнүндө маалыматтар киргизилген электрондук маалымат базасы.

Сотко чейинки өндүрүш – арыздар, кылмыштар жана (же) жоруктар жөнүндө билдирүүлөр Кылмыштардын жана жоруктардын бирдиктүү реестрине катталган учурдан тартып прокурор тарабынан иштин материалдары маңызы боюнча кароо үчүн сотко жиберилген жазык сот өндүрүшү.

Жазык иши боюнча сотко чейинки өндүрүш – тергөө формасында, ал эми жоруктар ушул Кодексте каралган тартипте жоруктар жөнүндө иштер боюнча өндүрүш формасында жүргүзүлөт.

Кылмыштардын жана жоруктардын бирдиктүү реестринде маалыматты киргизүүнүн датасы автоматтык түрдө белгиленет жана жазык ишинин же жорук жөнүндө иштин номери ыйгарылат.

Сотко чейинки өндүрүштүн башталышы:

Алгачкы текшерүү органынын ыйгарым укуктуу кызмат адамы, тергөөчү, прокурор жасалган кылмыш же болбосо жорук жөнүндө арыз, кабарлама алынган учурдан тартып же кылмыш, жорук жасалгандыгын айгинелеген жагдайларды түздөн түз тапканда, бөлүнүп берилген жазык ишинин жана жорук жөнүндө иштин материалдары келип түшкөндө, ошондой эле сотко чейинки өндүрүштүн материалдары чет өлкөлүк мамлекеттен келип түшкөндө, токтоосуз, 24 сааттан кечикпестен тиешелүү маалыматтарды Кылмыштардын жана жоруктардын бирдиктүү реестрине киргизүүгө милдеттүү.

Жазык иши же жорук жөнүндө иш боюнча сотко чейинки өндүрүштүн башталышы жөнүндө кылмыш же жорук жөнүндө арыз же кабарлама алардан келип түшкөн жеке же юридикалык жакка кабарланат.

Сотко чейинки өндүрүштүн башталышы жөнүндө тергөөчү, алгачкы текшерүү органынын ыйгарым укуктуу кызмат адамы 24 сааттан кечиктирбестен прокурорго билдирет.

Арыз ээсине билип туруп жалган билдирүү бергендиги үчүн жоопкерчиликке тартылары жөнүндө эскерилет, ал жөнүндө берилген арызда же протоколдо белги коюлат, ал арыз ээсинин кол тамгасы менен күбөлөндүрүлөт.

Кылмыш жана (же) жорук жөнүндө арыздарды жана билдирүүлөрдү кабыл алуу жана каттоо милдеттүүлүгү:

Сотко чейинки өндүрүштү жүзөгө ашыруучу органдар кандай гана болбосун жасалган же даярдалып жаткан кылмыш жана (же) жасалган жорук жөнүндө арызды же билдирүүнү кабыл алууга жана каттоого милдеттүү. Арыз ээсине арызды же билдирүүнү кабыл алган адамды көрсөтүү менен арыздын же билдирүүнүн Кылмыштардын жана жоруктардын бирдиктүү реестринде катталган убактысын жана каттоо номерин көрсөтүү менен кылмыш жана (же) жоруктун катталгандыгы тууралуу документ берилет.

Кылмыш жөнүндө арызды каттоодон кабыл алуудан же каттоодон баш тартуу мыйзамда белгиленген жоопкерчиликке алып келет.

Х. УШК КЫЗМАТКЕРЛЕРИ ҮЧҮН ЗАРЫЛ ЭРЕЖЕЛЕР

Участкалык шайлоо комиссиясынын мүчөсүнүн иши абдан маанилүү жана жооптуу! Андыктан УШК өзүнүн милдеттерин ийгиликтүү аткарууда каталарды жана алар менен байланышкан проблемаларды болтурбоо үчүн аларды алдын алуу мүмкүнчүлүгүн түзгөн зарыл эрежелерди унутпашы керек!

№ 1 ЭРЕЖЕ – Жогору турган комиссияга кайрылыңыздар! Сиз бардык эле суроолорго жооптуу биле бербейсиз. Андыктан көйгөйлөр келип чыккан учурда Сиз жогору турган шайлоо комиссиясына чалып жана бул көйгөйдү чечүү боюнча сунуштамаларды ала алуу үчүн кайрылыңыздар!

№ 2 ЭРЕЖЕ – Бардык чечимдерди добуш берүү жолу менен коллегиялдуу кабыл алыңыздар.

Эгерде комиссия бул же тигил чечимди кабыл алууну пландаштырып жатса, УШК жыйналышын өткөрүү зарыл. Жыйналыш ыйгарым укуктуу болушу көпчүлүк бөлүгү катышуусу керек. Эгерде Сиз кабыл алынган чечим менен макул болбосоңуз Сиз өзүңүздүн макул эместигиңизди жазуу жүзүндө «өзгөчө пикир» катары түзүп, аны жыйналыштын протоколуна тиркесеңиз болот. Шайлоону даярдоодо жана өткөрүүдө финансылуу маселелери, УШКнын добуш берүүнүн жыйынтыктары комиссиянын мүчөлөрүнүн үчтөн экисинин добушу менен кабыл алынат. Калган маселелер боюнча чечимдер добуштардын жөнөкөй күчүлү добушу менен кабыл алынат.

№ 3 ЭРЕЖЕ – Чаташпоо үчүн текшерүү баракчаларды колдонуңуз.

УШКнын татаал жол жоболору менен иш алып баруу үчүн текшерүү баракчалар системасы бар. Жол жоболорду аткаруу боюнча текшерүү баракчаларга белги коюңуз, ошондо шайлоонун бул же тигил фазасында татаал аракеттерди эстеп калуу зарылчылыгы болбойт. Баскыч боюнча аракеттерди аткаруу тартибинин маанилүүлүгүн унутпоо зарыл!

№ 4 ЭРЕЖЕ – Участкада байкоочулар үчүн шарттарды түзгүлө.

Байкоочулар –бул мыйзамга ылайык сиздин участкато жарандардын добуш берүүдөн өткөндүгүн тастыктоочу адамдар. Бул чыр чатак кырдаалдары келип чыккан учурда абдан маанилүү. Эгерде сиздин жүргүзгөн иштин сапатын эч ким күбөлөндүрө албаса, анда сизди адилетсиз айыпташы мүмкүн!

№ 5 ЭРЕЖЕ – Протоколдорду толтурууга абайлап мамиле кылуу зарыл.

Протоколдордо жол берилген каталар, добуштарды эсептөө процессинин мөөнөтүн создуктургандан башка (эгерде контролдук катыштар дал келбесе, анда бюллетендерди кайрадан эсептеп чыгууга туура келет), сиздин участкатогу добуш берүүнүн натыйжаларына күмөн саноо жаратышы мүмкүн.

№ 6 ЭРЕЖЕ –Шайлоочулардын участок боюнча өтүүсү, алардын идентификациялоо жүргүзүү ордунан жана бюллетень алганынан баштап жана добуш берүү үчүн участкадан чыгып кеткенге чейинки жолу бири бирине кесилишпей тургандай уюштуруңуздар. Бул добуш берүүчү жайга кирүүчү жана чыгуучу эшиктер бир жерде болгон шартта абдан маанилүү. Шайлоочулардын жолун жебелер менен белгилеп коюңуздар. Муну менен сиздер шайлоочуга эч бир тоскоолсуз жана тез добуш берүүсүнө жана участкатогу адамдардын топтолушун болтурбоого жардам берген болосуңуздар.

№ 7 ЭРЕЖЕ – Участокто бөтөн адамдардын басып жүрүүсүнө жол бербейсиздер! Башаламандык жасоо же комиссиянын мүчөлөрүнө, байкоочуларга жана шайлоочуларга кысым көрсөтүү аракеттери келип чыгышы мүмкүн. Буга байланыштуу жергиликтүү администрациянын өкүлдөрү, мамлекеттик органдардын, министрликтердин жана ведомстволордун жетекчилери болуп эсептелген адамдарга, алар шайлоо участкана

өздөрүнүн конституциялык укуктарын жүзөгө ашырууга – добуш берүү үчүн гана келгендигин, добуш берүүдөн кийин ошол замат участоктон кетүүгө тийиш экендигин эскертип туруу керек. Алардын добуш берүүдөн кийин участкакто болушуна жол берилбейт! Укук коргоо органдарынын кызматкери да добуш берүүчү жайда турууга укугу жок, аны комиссиянын төрагасы же катчысы тартипти орнотуу үчүн гана чакырышы мүмкүн. Тартип орнотулгандан кийин ал шайлоо участогунун жайынан чыгып кетүүсү зарыл.

КР БШКнын жумушчу топтору:

№	Жумушчу топтордун аталышы	Телефон номери
1	Шайлоочуларды жана шайлоо процессинин башка субъекттерин маалымдоо жана үгүттөө эрежелери боюнча жумушчу тобу	тел:66-54-52
2	Шайлоочулардын жана шайлоо процессинин башка субъекттеринин арыздарын жана даттануларын кароо боюнча жумушчу тобу	тел: 66-01-43
3	Кыргыз Республикасынын Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук комиссиясынын контролдук-ревизиялык тобу.	тел: 66-01-18
4	Ыкчам чара көрүүчү координациялык тобу	тел: 62-63-24
5	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо боюнча документтерин кабыл алуу боюнча жумушчу тобу	тел: 66-58-60

Кыргыз Республикасынын Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук комиссиясынын буйрутмасы боюнча басып чыгарылды.

Тиражы 2600 экз.

*«Триада Принт» ЖКЧ басмаканасында басылды
720021, Кыргыз Республикасы, Бишкек ш., Гоголь, көч., 28 а*